

האוצר

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

במדבר

מאוצר שיחותיו ומאמריו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו ושישכר שמואלו שליט"א

התשפ"ב

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרן הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רחל**

שמואלו

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

ספרי שבועות עכשיו על המדף

חג שבועות
עם מגילת רות

יום שבועות
כוונות

ליל שבועות
כוונות

הפצה ראשית

סגולה - החנות של ספרי הישיבה

תשמישי קדושה • ספרי קבלה • סגולות • קמיעות ועוד

רחוב שילה 4 ירושלים 📞 02-644-33-00

הסגולה הנפלאה לערב חג השבועות מהגר"ח פלאג'י זיע"א

"ערב שבועות יפריש: צ"א
פרוטות וישלים עד שיעור
ב' פעמים ב"ן [104]
ויתנם לתלמיד חכם עני ועניו.
והוא תיקון לעוון אדם
הראשון ועוון העגל ולפגם
הברית והוא סגולה לחשוכי
בנים ומקרב הגאולה."

(ספר 'מעשה הצדקה' דף קט ע"ב)

כל התורם סך 104 ₪

רבני ומקובלי הישיבה יזכירו את שמו וב"ב
ביום חג השבועות בציון דוד המלך ע"ה
לאחר קריאת כל התהילים לברכה ישועה והצלחה

ישיבת המקובלים 'נהר שלום'

מיסודו של מו"ר המקובל האלקי ר' מרדכי שרעבי זיע"א

רח' שילה 6 ת.ד. 2822 מיקוד 9102701 ירושלים

טל': 02-624-9000

ברכת הצלחה וישועה

מי שברך אבותינו הקדושים והטהורים

הוא יברך

וישמור וינצור את

התורם הנכבד וב"ב

החפץ בעילום שמו הקב"ה ימלא כל

משאלות ליבו לטובה ולברכה ויזכה

לראות בבנין בית מקדשינו ותפארתינו

בקרוב

ויזכה לישועה ולחיים טובים בריאים

ושמחים, זכות לימוד התורה יעמוד לו

למלאות כל משאלות ליבו לטובה

ולברכה אמון כי"ר

הלכות ומנהגי חודש סיון

- א. בערב ר"ח סיון צריך לטבול במקוה טהרה לכבוד הימים הקדושים הבאים לקראתנו, ויקבל עליו תענית הוא ואשתו, ויעשו בדק בית מה צריך תיקון אם בלימוד התורה, אם במצוות, אם בהנהגת הבית, בכשרות, בחינוך הבנים, בענייני קדושה, לשון הרע, ועוד.^א
- ב. נכון להתנהג בקדושה ובטהרה כל אלו הימים שמערב ר"ח סיון ועד חג השבועות לשקוד על תלמודו ביתר שאת, ועכ"פ יעשה זאת בשלשת ימי הגבלה, וזו סגולה להצלחה בכל השנה לעלות בתורה ויראת שמים. ויפרוש עצמו מענייני העוה"ז, ובזה יזכה להוסיף הארה גדולה לנשמתו ליראה את ה' הנורא.
- ג. יאחז בימים אלו במדת "השתיקה" כמו"ש סייג לחכמה שתיקה. כי אחד מו"ט דברים שהתורה נקנית בהם הוא ב"מיעוט שיחה".^ב
- וכן יאחז במדת הענוה כמו שלמדנו בסוטה, אמר ר' יוחנן, אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שמשים עצמו כמי שאינו, ויהיה עלוב ולא יעליב, שומע חרפתו ואינו משיב.
- וכן יאחז במדת הצניעות כמו שכתוב (משלי יא ב) "ואת צנועים חכמה", להסתיר מעשיו, כי אין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין, וכל הלומד תורה בסתר, התורה מכריזה עליו בגלוי.
- וכן ילמד בחבורה, כי אין דברי תורה נקנין אא"כ לומדים יחד בחבורה, שכל אחד מחכים את חברו.
- ד. ילמד בימים אלו הלכות יו"ט וחג השבועות, וכן מאמרי הזוה"ק המלהיבים את נפש האדם להתקדש ולהטהר בימים אלה, ולהאיר אור גדול בנשמתו, וכן ילמד מגילת רות עם תרגום יונתן בן עוזיאל, ופירוש רש"י, דבר בעתו מה טוב.
- ה. יום שני לחודש סיון, נוהגים לקוראו "יום המיוחס", לפי שביום זה התחיל משה רבנו להכין את עם ישראל לקדשם לקבלת התורה.^ג

עיונים והארות

- א. והעיקר הגדול לעשות תשובה על כל המעשים בכלל, ובפרט על ביטול תורה, כי בחודש זה בחר בנו הקב"ה מכל העמים ונתן לנו את תורתו וחי עולם נטע בתוכנו וקרבתו להר סיני, וזיכנו להיות מוכתרים בכתר תורה, אנחנו ובנינו ובני בנינו עד עולם.
- לכן חובה לערוך תפלה נוראה ועצומה עליהם ועל בניהם אחריהם שיזכו כולם ללכת בדרך ה' ולהיות עמלים בתורה יומם ולילה, וירבו הוא ואשתו בצדקה שיזכו לזרע אנשים בנים תלמידי חכמים וידועים בעלי יראת שמים טהורה, כמו"ש השל"ה הקדוש שלבו אומר לו שהזמן המוכשר ביותר להתפלל על הילדים הוא בערב ר"ח סיון, וסידר לזה תפילה נוראה ועצומה.
- וכן צריך להתפלל שיזכה ללמוד תורה לשמה בקדושה ובטהרה, ושלא יבטל רגע אחד מלימודו, וכן "שלא יקטוף מלוח עלי שיח", וגם שיהיה לו זכרון טוב בתורה כי הזמן מסוגל לכך.
- בספר חמדת ימים (שבועות פרק א) הביא, שיש שהיו מתענים האיש ואשתו ב' ימים וב' לילות רצופים, ואם אי אפשר להם, מכל מקום טוב שיתענו ביום ערב ר"ח סיון תענית גמורה, ככל דיני תענית צבור, ויהיו מפסיקים
- מבעוד יום, ויתעוררו בתשובה לפשפש במעשיהם ומעשה בני ביתם, לישר ולתקן ולהסיר מכשול מקרב ביתם, ולהרבות צדקה לעמלי תורה, והיא סגולה נפלאה להיות להם זרע אנשים חכמים וידועים יראי אלקים ואין תורה פוסקת מזרעם, ואף גם זאת צריך שתהיה מגמת פניו בתענית זו לתקן את אשר פגם בתורת ה' ומצוותיו וכו'. ואשרי אנוש יעשה כסדר הזה להתעטר בכתרה של תורה הוא ובניו בקרב ישראל, ואף אם קשה עליו התענית, אל יתשל, וישים אל לבו לקדושים אשר בארץ המה, חכמי התלמוד אשר עינו את נפשותם בכמה צומות לזכות להתעטר בכתרה של תורה, ואמרו בפרק הפועלים (ב"מ פה). רב יוסף יתיב מ' תעניתא ואקריהו לא ימושו מפיק, יתיב מ' תעניתא אחריני ואקריהו לא ימושו מפיק ומפי זרעך, יתיב מ' תעניתא אחריני ואקריהו לא ימושו מפיק ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' ע"כ.
- ג. אמנם יש מפרשים שצריך מעט לדבר כדי שתהיה דעתו מיושבת עליו, ולכן התורה נקנית במיעוט שיחה היינו שידבר מעט.
- ד. וכפי מה שאמרו בגמרא (שבת פו:) שביום ב' בסיון התחיל משה רבנו להכין את עם ישראל לקבלת התורה, ואמר להם

- ו. שבת שקודם שבועות נקראת "שבת כלה" ונהגו לדרוש בקיבוץ גדול.
- ז. עזרא תיקן להם לישראל שתהא קריאת פרשת בחוקותי לעולם לפני שבועות, והטעם משום תכלה שנה וקללותיה, שגם שבועות הוא ראש השנה לפירות האילן והאדם נקרא עץ השדה.
- ח. חודש סיון הוא כנגד ת"ת שהוא כנגד התוה"ק ובפרט שקבלנו בו את התורה ע"כ ישתדל כל החודש להוסיף בעסק התורה ועמל התורה ויראה שכר טוב בעוה"ז ובעוה"ב.

הלכות ומנהגי ערב חג השבועות

א. מצוה לגלח ראשו בערב יום טוב שלא יכנס ליום טוב כשהוא מנוול. וצריך להזהר לשמור מאד שלא לגלח בשום אופן אלא ביום מ"ט לעומר וכמנהג האר"י זלה"ה ולא כמ"ש קצת מקובלים לגלח במ"ח, וישתדל

עיונים והארות

בימי העומר צריך להזהר לשמור מאד, שלא לגלח בשום אופן אלא ביום ארבעים ותשע, וכמנהג האר"י זלה"ה, ולא כמו שכתבו קצת מקובלים אחרים, לגלח ביום ארבעים ושמונה וכו', ונסתפקתי ספק גדול אם חל יום ארבעים ותשע בשבת, אם מותר לגלח בארבעים ושמונה, ולא אפשרי לי, ולולי שהכריחוני לגלח כמעט לא הייתי מגלח, עכ"ל. וכ"ה בדברי מרן החיד"א בברכ"י (ס' תצג סק"ה וס"ק ו') ובמורה באצבע (אות רכא) וכן בספר שמן ששון.

ונבאר הטעם מדוע לפי הסוד אין להסתפר בימים אלו, והוא כי בימים אלה מפסח ועד עצרת מתגלים ומאירים אורות גדולים משערות הראש של הפרצוף העליון, שנקרא א"א ששערות אלו הן נקראות בלשון המקובלים והזוה"ק "עמר נקא" שפירושו, צמר לבן שהן שערות לבנות שהם צינורות של אור עליונים. וכמו שכתוב בדניאל "ושער ראשי כעמר נקא".

ובירוע, שאורות אלה הם יורדים ומאירים לפרצוף התחתון שנקרא ז"א וממתקים את הדינים ומביאים חסדים ואורות גדולים, לכן אמר הרב בשער הליקוטים בפרשת בשלה, שאין רשות לספר את שערות "הראש" בימים אלה כי מכחיש את כחם למעלה.

ובן כתב מורינו הרב משנת חסידים סוף מסכת העומר (פרק ח אות ה) וזה לשונו: וכל העומר יהיה נזהר שלא לגלח השערות שהן סוד הקוצין העליונים, שהיה ר' עקיבא דורש על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות, שמשם שורש נשמתו כי מכחיש הקוצין העליונים אם מגלחם בימים ההם שמתו תלמידיו על שלא נהגו כשורה, עכ"ל.

ובן כתב הרמח"ל בספר קיצור הכוונות (דף עח) וזה לשונו: ובכל ימי העומר כתב האר"י, שאין להסתפר כי באותם הימים מתעורר בחינת "עמר נקי", שהם השערות דאריך אנפין, שהוא חסד ואין לגלח, כי אין לנו להעביר החסד. עכ"ל.

ואם כן, ראינו שלדעת רבינו האר"י איסור התגלחת בימים אלו, אינו מטעם אבלות על תלמידי רבי עקיבא, אלא מטעם שפוגם ומכחיש כח השערות והאורות העליונים אם מגלח שערותיו, כי אז מכחיש כנגדם למעלה, ואלו השערות העליונות הן שייכות לנשמתו של ר' עקיבא, שהיה דורש כתרי אותיות ותלי תלים של הלכות, על כל קוץ וקוץ שמשם שורש נשמתו ותלמידיו, כנראה שהיו קשורים בשורש נשמתם ג"כ

(שמות יט, ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים, וזה ייחוסו של עם ישראל.

בר"ח סיון ב' אלפים תמ"ח, הגיעו עם ישראל למדבר סיני, יום ראשון בשבוע, וחנו למזרחו של ההר, כאיש אחד בלב אחד, שנאמר ויחן לשון יחיד. וביום זה לא אמר השי"ת לישראל שום דבר מפני טורח הדרך.

למחרתו יום ב', עלה משה בהשכמה אל ההר, ונצטוה לומר לעם ישראל שיקבלו עליהם התורה, ויהיו קנויים לבוראם, ויעסקו בתורה, וישמרו המצוות והקב"ה ישגיח עליהם בעצמו, ויהיו ממלכת כהנים וגוי קדוש. "כהנים" פירוש שרים, היינו שכל אחד ימשול על רוחו, ולבו יהיה ברשותו.

וענו כל העם ואמרו: כל אשר דבר אלהים נעשה. ונקרא יום המיוחס.

ד. ע"י בדברי רבינו הבא"ח בספרו בניהו בן יהוידע למס' שבת (דף עד). שכתב וז"ל: כי היה מנהגם שכל אחד מהגדולים ידרוש בבית המדרש שבת אחת, ואחר הדרשה יבואו החכמים לביתו בשביל כבוד לטעום איזה דבר אצלו ושמעתי כי מנהג זה עודנו נוהג בעה"ק ת"ו, שהדרשן שדורש בקיבוץ גדול בשבת הגדול, או שבת כלה, או שובה, או זכור, יבואו אחר הדרשה לביתו ויאכילם מיני מתיקה. ע"כ. וגם הוא ז"ל חיבר דרשות מיוחדות לשבת זו. וכן בספר מנהגי ארצות המערב כתב שכן נהגו במקומם.

והטעם שנקראת "שבת כלה" על שם התורה הקדושה היא בת מלך הנקראת כלה כלולה. גם על שם שהיא השבוע השביעי לספירת העומר בה אנחנו סופרים ונטהרים ככלה המכינה עצמה שבעה ימים קודם כניסתה לחופה. ועוד, כי בהר סיני השם יתברך לקחנו לו לעם וקידשנו בחופה וקידושין ככלה.

ה. **גמ'** מגילה (לא:). וע"י בכלבו (סי' ה) שהמנהג הפשוט לקרות גם במדבר קודם עצרת, ובאבודרהם נתן טעם לזה כדי להפסיק בין הקללות לעצרת.

ו. אחרונים.

ז. **שו"ע** (סי' תקלא). וכתב שם הט"ז (ס"ק א), כדי שלא יכנס למועד כשהוא מנוול. לפיכך, אין מגלחין במועד, כדי שיהיה חושש לגלח ערב המועד.

ח. **בן** כתב רבינו הרש"ש בנהר שלום (דף כה ע"ד), ובענין הגלוח

- לגלח ביום מ"ט דוקא ולא בליל מ"ט אף לאחר ספירת העומר, וכן מנהג מו"ר המקובל האלהי כמוהר"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל, ואם חל יום מ"ט בשבת אזי מגלחין ביום מ"ח לכבוד שבת ויו"ט.
- ב.** רבינו האריז"ל היה נזהר שלא לגלח אחר זמן מנחה גדולה אפילו בערב שבת י, וכתב הבא"ח דגם כשהתפלל מנחה טוב וישר שלא להסתפר אחר חצות י.
- ג.** גזרו חכמים שלא יקיצו דם בכל עיו"ט משום ערב שבועות, ק"ו שיש להקפיד בערב חג השבועות, שהוא יום טבוח כי שרו של עשו בא בכח חרבו לטבוח שונאיהם של ישראל, על כן אין לקבוע תור לניתוח בערב יו"ט, שכל הוצאת דם אסורה. והוא הדין לענין תרומת דם או בדיקת דם. ומ"מ במקום סכנה כבר דשו רבים ושומר פתאים ה' י.

עיונים והארות

רשב"י בימי חג השבועות שהיו בימים ההם, שרובם ראו את האריז"ל, שכולם היו מסתפרים ליל מ"ט תיכף אחר ספירת העומר. עכ"ל. וכ"ה בשמן ששון בפתח עינים (דף פח). ע"ש.

ובבחרותינו שמענו מהרב המקובל חסידא קדישא ופרישא צי"ע כמוה"ר סלמן מוצפי זצוק"ל שאפשר להסתפר בליל מ"ט לעומר לאחר שספר ספירת העומר ובאנו ושאלנו את פי מו"ר המקובל האלקי ראש ישיבתנו כמוה"ר מרדכי שרעבי זצוק"ל ואמר לנו לא להסתפר בלילה אלא אך ורק ביום.

ומנהג מו"ר הגאון ראש ישיבת "פורת יוסף" כמוה"ר יהודה צדקה זצוק"ל היה שלאחר ספירת העומר בליל מ"ט לעומר היה מחלק חלקום ומייני מתיקה להודות לקב"ה שעברנו ימי העומר לחים טובים ולשלום.

י. נה"ש (דף לג ע"א), דברי שלום (אות נה). כמבואר לעיל שגם רבינו הרש"ש זיע"א סוף דבר שנתגלח ביום מ"ח לעומר. וכ"ה בדברי מרן החיד"א במורה באצבע (אות רכא), שכתב תחילה שלדעתו יגלח ביום מ"ח כשחל מ"ט בשבת, ושוב הביא דברי הרש"ש שלדעתו לא יגלח, אלא שהכריחוהו וכו', וסיים דהעיקר שאם חל יום מ"ט בשבת יגלח בערב שבת ולא יכנס לחג כשהוא מנוול. וכן הוא בספר שמן ששון דכשחל יום מ"ט בשבת, אזי יגלח ביום מ"ח, ע"ש. וכן הוא בס' שער המפקד (נהר פקוד הל' עומר אות ד) שהעיד שראה בירושלים עיה"ק שכן הוא מנהג המקובלים וסיעתם לגלח ביום מ"ח כשחל יום מ"ט בשבת, וכתב ע"ז שהדברים ברורים ונכונים.

יא. בן כתב מהרח"ו זיע"א, (שעה"מ פר' קדושים דף כד). וז"ל: מורי ז"ל היה נזהר מאד שלא לגלח ראשו אחר שעת המנחה הגדולה, ואפילו בע"ש לא היה מגלח אלא קודם חצות בלבד.

יב. ב"ב בספרו בא"ח (ש"א פר' ויקהל הלכה יא).
יג. ב"ב הרמ"א (סי' תסח סעי' י) וז"ל: נהגו שלא להקיצו דם בשום עיו"ט, ואין לשנות (כל בו בשם מהרי"ו). ורבותינו ביארו דיעקב ועשו חלקו את החודשים, יעקב נטל ניסן אייר, ועשו נטל כנגדן תמוז ואב, ונשאר חדש סיון שהוא בשותפות, ועל כן מזלו תאומים, ואם ישראל יקבלו את התורה וישמרו אותה, אזי החודש לישראל, ואם לאו ח"ו, הרי הוא של עשו, לכן בערב עצרת הוא יום טבוח, שהוא מכח שרו של עשו, ובא בכח חרבו לטבוח שונאיהם של ישראל, ועל כן נאסר ולהקיצו דם בערב עצרת כמ"ש בפוסקים. וכתב המשנ"ב (ס"ק ל"ח)

לאותם כתרי אותיות, ומכיון שלא נהגו כבוד זה בזה פגמו באלה האורות, ולכן מתו כי לא המשיכו האורות והחיים והמוחין מאותם קוצים שיוורדים בימים אלה.

ולבן גם אנחנו צריכים לנהוג כבוד בין החברים ולאהוב כל אחד מבני ישראל, ולהזהר ג"כ ביתר זהירות לא לגלח הראש בימים אלה וכדלעיל.

וראה מה שכתב מו"ר הרש"ש זיע"א, בנהר שלום (דף לג ע"א) וז"ל: גם לא התרתי לחתן לגלח קודם שבועות בכמה ימים.

כלומר אפי' שהחתן יום חתונתו הוא יום טוב שלו וזוכה באותו יום למחילת עוונותיו, וכן מייחד הדודים בעולמות העליונים ויורדים עליו אורות גדולים, אפי' הכי הרש"ש אסר עליו להסתפר.

ועיין בספר "טור ברקת" (סי' תצג) שכתב ג"כ שאיסור התספורת בימים אלה אינו מטעם האבלות על תלמידי רבי עקיבא, אלא לפי סודם של דברים, והוא כי בימים אלה אנחנו ממשיכים שפע מחמישים שערי בינה לכל נשמות ישראל, וכל אחד מקבל השפע כפי שורש נשמתו, כי כל אחד שייך לשער אחר מחמישים שערים אלו, ושפע זה יורד וחונה על האדם ע"י צינורות של השערות העליונות שכנגדן אנחנו מגדלים השערות באותם הימים, ולכן אין אנחנו מסתפרים באלו הימים כדי להמשיך עלינו אור עליון מאותם השערים, דוגמא אל הנזיר שנאמר בו "כל ימי נזרו קדוש הוא לאלהיו" וכן אנחנו לא מסתפרים כדי להתקדש מקדושה עליונה שמפסח ועד עצרת שהיא רבה והולכת עד יום מתן תורה.

לסיכום:

הרואה יראה ויתבונן שכל מה שאנחנו לא מסתפרים אינו משום אבלות כלל ועיקר, אלא משום שבימים הללו ע"י השערות העליונות יורד שפע ואור גדול ועם ישראל מתקדש ומטהר וזוכה להארה גדולה, ומי שח"ו מסתפר פוגם באותה הארה גדולה ובאותה קדושה עליונה. וא"כ בודאי בכל גוונא אין להסתפר ואפי' חתן וכיוצא בו וכמו שכתב להדיא מורינו הרש"ש זיע"א.

ט. ודע כי ראיתי בספר בית מועד המיוחס למהרח"ו (בנדמ"ח הוא בדף נ"ג) וכתב שם וז"ל: אש"ל ר"ת אמר שלמה הלוי, ואני קיבלתי מאמאמור זללה"ה והוא רבי בנימין הלוי שראה לרבו מהר"ח והוא רבי חיא הרופא זללה"ה, שיצק מים ע"י האריז"ל, וגם מכל הרבנים ההולכים לראות את פני האדון דא

ד. נוהגים לעטר את ספר התורה בשושנים, וכן את הרימונים של ספר תורה, זכר למה שאמרו רז"ל שכל דיבור שיצא מהקב"ה נתמלא כל העולם בשמים. ומנהג ישראל תורה. וכן נוהגים לשטוח עשבים בבתי הכנסת ובבתים, וכן מעטרין את התיבה, זכר להר סיני, שנאמר "גם הצאן והבקר אל ירעו אל מול ההר ההוא" שנעשה סביב להר מקום מרעה י".

ה. חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל כל אחד ואחד כראוי לו. כיצד משמחן, הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו ט". גם צריך ליתן מעות לעניים לצורך סעודת החג, ובזוה"ק החמיר מאד בכי שאינו נותן לעניים במועדים ט".

עיונים והארות

הפרדס, בזכות תורה וישראל ינצל העולם עכ"ל.

ובמגן אברהם (סי' תצד ס"ק ה) הביא להוכיח המנהג מהגמ' בראש השנה וז"ל: נוהגין להעמיד אילנות בבית הכנסת ובבתים. ונראה לי הטעם שיזכירו שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם עכ"ל.

ועיין בספר חוט המשולש (דף קכח) שכתב וז"ל: שמעתי כי בכל חג השבועות כאשר לכבוד יום טוב נתפאר בית אלקיננו על ידי עשבים אשר ריחם הטוב נודף ואילנות שונים ועל מקומו של זקני [החתם סופר זצ"ל] בבית הכנסת נהגו לעשות כילה מיוחדת מענפי אילן ומיני עשבים.

ופעם אחת קרה שגבאי אחד של בית הכנסת העביר את המנהג ולא הניח לעשותו וכאשר בא זקני [החתם סופר] לבית הכנסת בליל יום טוב וראה שנשתנה הלילה הזה מכל לילי חג השבועות הרע לו מאד על הגבאי ההוא ומצא קפידא לחול עליו ולא השלים שנתו עכ"ד.

ובספר צנא מלא ספרא (דף תפד) כתב הגהה על אותו מעשה וז"ל: לא כך היה המעשה וח"ו לא גרם משה [סופר] רבנו הסתלקות נפש מישראל וכו' אלא שבאותו יום טוב ממש נשרפה דירתו של הגבאי ואמר רבנו [החתם סופר] הוא לקח ממני את ביתי [הכילה שהיתה מעשבים ואילנות] על כן גם השם יתברך לקח ממנו את ביתו אם כן שפך חמתו על עצים ואבנים עכ"ל.

טו. שו"ע (סי' תקכט סעי' ב). ורבינו האריז"ל אע"פ שלא היה חושש בעצמו, אבל במלבושי אשתו היה מפזר ממונו לקנות בגדים חשובים אף אם לא היתה ידו משגת כ"כ, וכמו שאמרו חז"ל (יבמות סב:) מכבדה יותר מגופו.

טז. וז"ל הזוה"ק (שמות פח ע"ב), ואי הוא חדי בלחודוי ולא יהיב למסכני, עונשיה סגי, דהא בלחודוי חדי ולא יהיב חדו לאחרא, עליה כתיב (מלאכי ב) וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. עכ"ל.

וברמב"ם (פ"ו מהלכות שבייתת יו"ט הי"ח) כתב, כשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו ועל אלה נאמר זבחייהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם, ושמחה כזו קלון היא להם, שנאמר וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם. עכ"ל.

דבערב שבועות יצא שד דשמו טבוח ואלו לא קיבלו ישראל את התורה הוי טבח להו לבשרייהו ולדמיייהו וגזרו רבנן על כל עיו"ט משום ערב שבועות, ובלילה שלפני עיו"ט מותר להקיז דם חוץ מליל הו"ר. וכ"ז כשורוצה להקיז לבריאות אבל משום סכנה כבר דשו בו רבים ושומר פתאים ה' ואפילו בערב שבועות התיר בא"ר כשצו הרופאים בחולי שיש בו סכנה אבל בלא"ה לא.

יד. וכן כתב מרן החיד"א בברכ"י (ס' תצד) שיש סמך לעטר בתי כנסיות ובתיהם בפרחים ושושנים ממה שאמר המן לאחשורוש שמנהג ישראל שמשליכים פרחי שושנים ותפוחים בעצרת.

וכדאיתא בתרגום שני (אסתר ג, ח) שאומר המן לאחשורוש לשון הרע על ישראל: "בחודש סיון עושים שני ימים טובים ובאים לבתי כנסיות שלהם וקוראים שמע ומתפללים, וקוראים בספרי תורותיהם, ומתרגמים בנביאיהם, ומקללים למלך ולשרים וקוראים אותו עצרת או חג השבועות, ועולים על גג בית הכנסת שלהם ומפזרים שושנים ותפוחים, ומלקטים אותם ואומרים: "כשם שאנחנו מלקטים השושנים והתפוחים האלה, ככה יתלקטו בניהם מבינינו", ואומרים זה הוא יום אשר ניתנה בו התורה לאבותינו בהר סיני. עכ"ל.

וכתב בספר שם טוב גאגין (ח"ד דף יג) המנהג שכתב השל"ה שמחלקים בחג השבועות בביכנס"ס לכל איש ואיש עשבים להריח כן המנהג בק"ק בבית אל בירושלים ת"ו בכל ליל שבת.

ובמדרש רבה (ויקרא כג, ג) כתב וז"ל, רבי עזריה בשם רבי יהודה ברבי סימון אומר משל למלך שהיה לו פרדס נטוע שורה של תאנים ושל גפנים ושל רמונים ושל תפוחים ומסר לאריס והלך לו, לאחר ימים בא המלך והציץ בפרדס לידע מה עשה ומצאו מלא חוחין ודרדרין הביא קצצים לקוצו, והקיץ באותן החוחין וראה בו שושנה אחת של ורד נטלה והריח בה ושבה נפשו עליה. אמר המלך בשביל שושנה זו ינצל כל הפרדס.

כך כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל תורה, לאחר כ"ו דורות הציץ הקב"ה בעולמו לידע מה עשה ומצא מלא מים במים, דור אנוש מים במים, דור המבול מים במים, דור הפלגה מים במים, והביא קצצים לקוצצו שנאמר ה' למבול ישב. ראה שושנה אחת של ורד אלה ישראל ונטלה והריחה, בשעה שנתן להם עשרת הדברות, ושבח נפשו עליו בשעה שאמרו נעשה ונשמע. אמר הקב"ה בשביל שושנה זו ינצל

1. מלבושי יו"ט יהיו נאין יותר משל שבת. וגם הנשים צריכות ללבוש בגדים יקרים ותכשיטים שלהם כי זה מכבוד יו"ט.
2. ערב חג השבועות יפריש צ"א פרוטות, ואח"כ יוסיף עליהם עד שישלים למנין ק"ד ב"פ שם ב"ן, ויתנם לתלמיד חכם עני, והוא תיקון לעוון אדם הראשון, ועוון העגל ולפגם הברית, ומסוגל לחשוכי בנים ולקירוב הגאולה. ובפרט שיש חיוב להחזיק ביד לומדי התורה בחג הזה יותר בשאר המועדים.
3. חייב אדם לטהר את עצמו ברגל, על כן יטבול בערב שבועות לקבל הארת הרגל, וקודם הטבילה יגלח ראשו וכנ"ל ויטול צפורניו לכבוד יו"ט.

מאמרי הזוה"ק

הַיְי אֵי עֶשֶׂר אַמְרֵי דְאִוְרֵייתָא אלו עשרת הדברות של התורה, **אַנְוִן בְּלָלָא דְכָל בְּקוּרֵי אוֹרֵייתָא** הם כלל של כל מצוות התורה ויש בעשרת הדברות כתר אותיות כנגד כתר מצוות שהם תרי"ג מצוות דאורייתא וז' דרבנן, **בְּלָלָא דְעִילָא וְתַתָּא** כלל של העליונים והתחתונים, **בְּלָלָא דְכָל עֶשֶׂר אַמְרֵי דְבְּרָאשִׁית** וכלל של כל עשרה מאמרות של בראשית ועשרת הדברות הם האורות והנשמה, ועשר מאמרות הם הכלים ותרי"ג מצות הם רמ"ח אברים ושס"ה גידים של כל הפרצוף הרוחני שכלול מעשר ספירות. **אַלִּין אַתְחַקְּוּ עַל לִוְיֵי אַבְנֵי** [ב] אלו עשרת הדברות נחקקו על שני לוחות אבנים וכל המצות כלולות בהן

עיונים והארות

קדושת הרגל שהוא סוד שם הוי"ה במילוי יודי"ן (יו"ד ה"י וי"ו ה"י) העולה בגימטריא ע"ב, ושם אהי"ה במילוי יודי"ן (אל"ף ה"י יו"ד ה"י) העולה בגימטריא קס"א, ושניהם בגימטריא רג"ל. עכ"ל.

ג. **החיד"א** ז"ל בכף אחת (סי' כב אות א).

א. **מבאר** הרבי מליובאוויטש זת"ד: כאשר אמר הקב"ה "אנכי ה' אלהיך" - היה זה ב"קול גדול", שום דבר לא היה יכול לעצור את הקול, הקול חדר והקיף את כל העולם, ואף את הדומם, כל דבר קלט וספג את הקול של "אנכי", ומשום כך לא היתה אפשרות לשום הד לחזור, ואם כן קול ה' נספג בכל המציאות בדצח"ם. והנה התורה צריכה להקיף עד הדרגה התחתונה ביותר שהיא בחינת העקב, וזמ"ש באברהם אבינו "עקב אשר שמע אברהם בקולי". והנה עפ"י זה יתבאר מה שהרחבנו במקום אחר שהלוחות היו בסוד יעקב, שהרי בעשרת הדברות יש ' דברות, עק"ב תיבות וכת"ר אותיות, והכל בסוד יעקב, ' דיעקב הם עשרת הדברות, עק"ב דיעקב, גימט' מאה שבעים ושתים כנגד התיבות שיש בעשרת הדברות. ' במילוי יו"ד בגימטריא עשרים, ועשרי"ם עולה בגימטריא כת"ר כמנין האותיות. כלי הלוחות שהם עשרה מאמרות הם כנגד ארבע נשותיו של יעקב: רחל, לאה, בלהה, זלפה עולה בגימטריא 438 - כמנין "לחת".

ג. **כתבו** חכמנו כי לחת בא"ת ב"ש כס"א היות והלחת נחצבו

י. **שו"ע** (סי' תקכט סעי' א'), ועי' בית הבחירה (אות נח) שהוא ע"פ הפסוק וכבדתו מעשות דרכיך, שלא יהא מלבוש של יו"ט כמלבוש שבת. ובמשנ"ב (ס"ק יב) כתב טעם הדבר לפי שחייבין בו בשמחה, וזהו ג"כ בכלל שמחה.

יח. **מועד** לכל חי (סי' ח אות ו-ז)

יט. **פע"ח** (שבועות פ"א), ובפרט ברגל הקדוש הזה שבו טבול את עצמם כל ישראל אנשים ונשים בציווי השי"ת קודם מתן תורה, וגם שיהיה טהור לכבוד יו"ט. ויכוון בטבילה ראשונה לשם טהרה להעביר מעליו הזוהמא, ובטבילה שניה להעביר לבושי החול, ובטבילה שלישית לתקן מה שפגם ע"י הכעס שמקוה גימטריא קנ"א, כע"ס עם הכולל, וטבילה רביעית יכוון לקבל קדושת הרגל, דהכוונה מועילה בטבילה. כה"ח (סי' תצד ס"ק ה)

ומקור הדברים בשעה"כ (דף עח ע"א) וז"ל: כוונת הטבילה בערב יום טוב, כמו בערב שבת, כי כך אמרו רבותינו ז"ל, חייב אדם לטהר עצמו ברגל. והנה המקוה הוא "אימא" הנקראת מ"ם סתומה, ולכן שיעורו הוא ארבעים סאה של מים. גם מקוה הוא בגימטריא קנ"א כמנין אהי"ה דההי"ן (אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה). ואמנם שינו את לשונם באומרם "ברגל" ולא ביום טוב, לרמוז כי צריך לטבול פעם ראשונה להפשיט מעל נפשו בגדי הקלי' של החול, ויטבול טבילה שניה ויכוין להמשיך עליו

כמו שאומרת הגמרא, **וְכָל גְּנוּזֵי דְהוּוּ בְּהוּ** וכל הסודות שהיו בהם, **אֶתְחִזּוּן לְעֵינֵיהוֹן דְּכֻלָּא** נראו לעיניהם של כל ישראל, **לְמַנְדַּע וּלְאַסְתְּכֻלָּא בְּרוּא דְתַרִּי"ג פְּקוּדֵין דְּאוּרֵייתָא** לדעת ולהתבונן בסוד תרי"ג מצוות של התורה **דְּכְלִילָן בְּהוּ** הכלולות בהן, **כֻּלָּא אֶתְחִזּוּ לְעֵינֵין** הכל נראה לעיניהם של ישראל, **כֻּלָּא אִיהוּ בְּסֻכְלָתְנּוּ** הכל היה בתבונה, **לְאַסְתְּכֻלָּא בְּלֻכָּא דְיִשְׂרָאֵל כֻּלְּהוּ** להתבונן בלב של ישראל כולם, **וְכֻלָּא הָוָה נְהִיר לְעֵינֵיהוּ** והכל היה מאיר לעיניהם.

בְּהֵתוּא שְׁעָתָא באותה השעה, **כָּל רְזִין דְּאוּרֵייתָא** כל סודות התורה, **וְכָל רְזִין עֲלָאִין וְתַתְּאִין** וכל סודות העליונים והתחתונים, **לָא אַעֲדִי מְנַיְיהוּ** לא נמנעו מהם להשיג אותם. **בְּגִין דְּהוּוּ חֲמָאן עֵינָא בְּעֵינָא, זִיו יְקָרָא דְמַרְיָהוֹן** היות שהיו רואים עין בעין כבוד קונם, **מָה דְלָא הָוָה בְּהֵתוּא יוֹמָא** מה שלא היה כאותו היום, **מִיּוֹמָא דְאַתְבְּרִי עֲלָמָא** מיום שנברא העולם, **דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶתְגַּלִּי בִּיקְרִיָּה עַל טוּרָא דְסִינֵי** שהקב"ה נגלה בכבודו על הר סיני.

וְאִי תִיּוֹמָא, הָא תְּנִינָן דְּחֲמָאָת שְׁפַחָה עַל הַיָּם ואם תאמר הרי למדנו שראתה שפחה על הים, **מָה דְלָא חָמָא יְחֻזְקָאֵל נְבִיאָה** מה שלא ראה יחזקאל הנביא, **יְכוּל בְּהֵתוּא יוֹמָא דְקֵאִימוּ יִשְׂרָאֵל עַל טוּרָא דְסִינֵי** יכול להיות שהשיגו השגות כאותו היום שעמדו ישראל על הר סיני. **לָאוּ הָבִי** לא היה כך. **בְּגִין דְּהֵתוּא יוֹמָא דְקֵימוּ יִשְׂרָאֵל עַל טוּרָא דְסִינֵי** היות שבאותו יום שעמדו ישראל על הר סיני, **אַעֲבַר זֹוּהֶמָא מְנַיְיהוּ** הקב"ה העביר כל זוהמא וס"א מעם ישראל [ג], ובפרט מה שנגרם ע"י חטא אדם הראשון כשהנחש הטיל כ"ד זיני דמסאבותיה בחוה, **וְכָל גּוֹפִין** וכל הגופים של עם ישראל **הָווּ מְצַחְצָחָן, כְּצַחְצָחָא דְמִלְּאָכִין עֲלָאִין** היו מצוחצחים ונקיים כצוחצחות המלאכים העליונים, **כִּד מְתַלְבָּשָׁן בְּלְבוּשֵׁי מְצַחְצָחָן** כאשר מתלבשים בלבושים מצוחצחים, **לְמַעַבְד שְׁלִיחוּתָא דְמַרְיָהוֹן** לעשות שליחויות של הקב"ה [ד].

עיונים והארות

השמים גרשה את האויר של אותו המקום שעמדו בו ישראל והיו ישראל חיים באותה שעה בנס כי אי אפשר לחיות בלי אויר ולכן עם ישראל ראו את הקולות, וכיון שכאן היתה אש קודש של מעמד קבלת התורה לכן פסקה זוהמתן כדמיון הפירות ודו"ק. **ד. כתב הרמ"ק**, המלאכים הם רוחות, אבל בהתפשטם למטה יתלבשו באויר העולם ואותו הלבוש הוא צח ולא מעכב את כוחם אלא אדרבה, הלבוש הזה עוזר להם לקיים שליתותם. כך ישראל היה להם לבוש חומרי, לא חומר שמנע מהם השגות רוחניות אלא לבוש צח העוזר שליחותם דהיינו להשכיל ולהשיב. והיינו שהיו מורכבים מיסודות דקים שהם שורש ליסודות העכורים.

מהכסא ולכן פתח הקב"ה באנכ"י גי' כס"א וידבר "אלהים" גי' הכס"א: **ג. ישראל** שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן. שואל הבא"ח מדוע לא אמר ישראל שקבלו התורה פסקה זוהמתן מדוע תלה הדבר במעמד הר סיני, והסביר ע"פ מה שכתב ב"יערות דבש" שכאשר מבשלים המאכלות ואופים הלחם, האש מגרש את ארס הנחש הנדבק בפירות ובירקות, ולכן כל פרי המתבשל אע"פ שנאכל חי הנה הוא יהיה נקי ע"י הבישול מן חלק הזוהמה, והוא משובח יותר ע"י הבישול יותר מפרי החי, כי טבע האש לגרש הארס של הנחש. **וגם** ידוע דבמעמד הר סיני היה דבר פלא כי האש שירדה מן

וּבַהֲהוּא מִלְבוּשׂא מְצַחֲצָחָא ובאותו המלבוש המצוחצח, עֲאֵלִין לְאַשָׁא, וְלֹא דִחְלִין נכנסים
 לַאשׁ ולא מפחדים. כְּגִוּוֹנָא דִּיהוּא מְלֹאכָא דְמְנוּחַ כעין אותו המלאך שהיה עם מנוח, כִּד
 אֲתַתּוּי לִיה, וְעָאֵל בְּשִׁלְהוּבָא כאשר נראה אליו שנכנס בשלהבת אש, וְסְלִיק לְשָׁמַיָא, דְכַתִּיב,
 ועלה לשמים כמ"ש (שופטים יג כ) ויהי בעלות הלהב מעל המזבח השמימה, וַיַּעַל מִלְאֲךְ יִי בְּלַהַב הַמְּזֻבָּח.
 וְכִד אֲעָפֵר מְנַיִהוּ תְהוּא זִוְהָמָא וכאשר עברה ופסקה מעם ישראל אותה הזוהמה במעמד הר סיני כנודע,
 אֲשִׁתְּאָרוּ יִשְׂרָאֵל גּוֹפִין מְצוּחֲצָחִין בְּלֹא מְנוּפָא כָּלֵל נשאר ישראל בגופים מצוחצחים בלי שום
 טינופת כלל ועיקר, וְנִשְׁמַתִּין לְגוֹ בּוֹזְהָרָא דְרְקִיעָא והנשמות שבפנים הגוף האירו כוזהר הרקיע, לְקַבְּלָא
 נְהוּרָא לקבל אור העליון.

הָכִי הוּוּ יִשְׂרָאֵל כך היו ישראל במעמד הר סיני, דִּיהוּ חָמָאן וּמְסַתְּפֵלָן גּוֹ יְקָרָא דְמַרְיָהוּן
 שהיו רואים ומסתכלים תוך הכבוד של קונם, מַה דְּלֹא תְהוּי הָכִי עַל יָמָא מה שלא היה כך על הים
 כִּי עַל הַיָּם, דְּלֹא אֲתַעְפֵּר זִוְהָמָא מְנַיִהוּ בְּהוּא זְמָא עדיין לא פסקה ועברה הזוהמה מהם באותו
 זמן. וְהָכָא בְּסִינֵי דְפִסְקָא זִוְהָמָא מְנוּפָא ואמר עוד וכאן בהר סיני שפסקה הזוהמה מן הגוף, אֲפִילוּ
 עוֹבְרִין דְכַמְעֵי אֲמֵן אז אפילו עוברים שבמעי אימן, הוּוּ חָמָאן וּמְסַתְּפֵלָן בִּיקָרָא דְמַרְיָהוּן
 היו רואים ומסתכלים מביטים ומתבוננים בכבוד קונם. וְכַלְהוּ קַבִּילוּ כָּל חַד וְחַד בְּדָקָא תְהוּי לִיה וכולם
 קיבלו כל אחד ואחד חלקו בתורה כמו שראוי לו, כִּי לֹא הוּשׁוּ כּוֹלָם לַמְדַרְגָּה אַחַת ויש שזכו לסודות התורה ויש רק לנגלה
 ובעז"ה.

וְתְהוּא יוֹמָא ובאותו יום של קבלת התורה, תְּהוּ תְדוּהָ קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא היתה שמחה
 לַפְנֵי הַקֹּב"ה, יִתִּיר מִיּוֹמָא דְאֲתַבְּרֵי עֲלָמָא יותר מיום שנברא העולם, בְּגִין דִּיּוֹמָא
 דְאֲתַבְּרֵי עֲלָמָא היות שביום שנברא העולם, לֹא תְהוּ בְּקִיּוּמָא לא היה העולם בקיום, עַד
 דְקַבִּילוּ יִשְׂרָאֵל אוֹרֵייתָא עד שקיבלו עם ישראל את התורה, דְכַתִּיב כַּמ"ש (ירמיה לג כה) אִם
 לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי וכמו שדרשו רבותינו על הפסוק יום
 הששי שתנאי התנה הקב"ה עם מעשה שמים וארץ אם מקבלים ישראל את התורה שתינתן בששה בסיון מוטב ואם לאו
 ח"ו יהפוך העולם.

כִּיּוֹן דְקַבִּילוּ יִשְׂרָאֵל אוֹרֵייתָא עַל טוֹרָא דְסִינֵי כיון שקיבלו עם ישראל את התורה על הר
 סִינֵי, בְּרִין אֲתַבְּסָם עֲלָמָא אז נתבסם העולם מחטא אדה"ר, וְאֲתַקִּימוּ שָׁמַיָא וָאָרְעָא
 ונתקיימו שמים וארץ, וְעַתָּה בַּמַּעֲמַד הַר סִינֵי, וְאֲשִׁתְּמוּדַע קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֵילָא וְתַתָּא נודע
 שְׁמוֹ שֶׁל הַקֹּב"ה בַּעֲלִיוֹנִים וּבַתְּחִתּוֹנִים, וְאִסְתַּלַּק בִּיקְרִיָּה עַל כָּלֵל ונתעלה בכבודו על הכל. וְעַל
 תְּהוּא יוֹמָא בְּתִיב ועל אותו יום כתוב (תהלים צג א) יִי מְלֹךְ גְּאוֹת לְבַשׁ לְבַשׁ יִי עוֹ
 תְּתַאֲזֵר. וְאִין עוֹ, אֵלָא תוֹרָה. שְׁנַאֲמַר (תהלים כט יא) יִי עוֹ לְעַמּוֹ יִתֵּן יִי יִבְרַךְ
 אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם.

שבת מברכין חודש סיון

שבת מברכין חודש סיון

בחג השבועות האדם נדון כמה ישיג מבחינה רוחנית וכמה יזכה לידע בתורה

הגמרא (מגילה לא:) אומרת "תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושבתורה קודם ר"ה מאי טעמא אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה. שואלים חז"ל, בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה [ראש השנה] אלא שבתורת כהנים אטו עצרת [שבועות] ראש השנה היא? 'אין' התשובה היא כן! עצרת גם ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן.

עצרת אינו מתייחד ואינו נבחר רק בגלל פירות אילן הנידונים ביום זה, שהרי "בארבעה פרקים נידון העולם", ואין עדיפות בפירות האילן על פני התבואה והלחם שהם עיקר מזונו של האדם ובוודאי שהפירות אינם עדיפים על המים. למרות זאת לא נקבעה התקנה של קריאת התוכחה, לא לפני הפסח שבו נידונים על התבואה, ולא לפני חג הסוכות שבו נידונים על המים. אלא, שמוכרחים לומר שיש סיבה נוספת להופכת את עצרת ליום דין.

אלא הסיבה הנוספת היא, שחומרת דינו של יום עצרת בהיותו יום הדין לפירות האילן, הוא בכך שהאדם נידון בו האם האילן שלו מוכן לפירותיו. וכותב בספר תולעת יעקב (סתרי חג שבועות): "ודע כי כמו שבראש השנה רצה הקב"ה להשגיח ולדרוש מעשה בני האדם כי הוא הבריאה הראשונה וחיידוש העולם... כן רצה ביום מתן תורה שהוא מורה על חיידוש העולם להשגיח ולדרוש על מעשה העולם ולדונו על פירות האילן. וכבר ביארנו, כי הפירות ההם, הם הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, והעולם נידון ביום הזה, על התורה שניתנה בו, שבטלו עצמם ממנה, והוא אומרם על פירות האילן בלא השלימם בתורה ובמצוות כראוי", עד כאן.

ביאור דבריו, שכמו שבא' בתשרי, יושב הקב"ה עם פמליה שלו, ודן כמה יעבדון וכמה יבראון וכו', אותו דין חוזר על עצמו, ביום ו' בסיון, שהקב"ה יושב עם הפמליה שלו ודן, מה יהיה עם האדם הזה בשנה הזאת מבחינה רוחנית. דהיינו, הממד הרוחני, כמה אדם ישיג ידיעה בתורה בשנה זו, נקבע בחג השבועות.

צירוף הוי"ה של החדש הזה הוא יוה"ה, יוצא מפסוק ידותיו ולצלע המשכן השנית (שמות כו, יט) ראשי תיבות הצירוף הנ"ל והוא היות שבקבלת התורה נצטוו היו נכונים וכו' אל תגשו אל אשה [שם יט טו], ולכן הוי"ה השולטת בחדש הזה כביכול אותיות הדכורין י"ו לבד ואותיות הנוקבין ה"ה לבד לרמז שצוה הקב"ה ביום השלישי לפרוש מן האשה, והיום הזה מסוגל לקבלת התורה, היינו ההכנה לקבלת התורה שמתחיל להאיר הצירוף הנ"ל.

חודש סיון מזל תאומים, רמז למשה ואהרן ששניהם היו שקולים כאחד ועל ידם ניתנה תורה לישראל בחודש זה. והוא החודש השלישי וכידוע מה דרש אותו גילי לפני ר' חסדא: ברוך אלהינו שנתן תורה משולשת (תנ"ך) לעם משולש (כהנים לויים ישראלים) ע"י המשולש (משה שהוא שלישי לבטן אמו) ביום השלישי (כדכתיב: והיו נכונים ליום השלישי) בחודש השלישי. (שבת פח.)

ביום הזה מתחיל השליטה של מזל תאומים, על כן ביום הזה דייקא נעשו עם הקודש באחדות עם קונם כביכול כתאומים, וכן בינם לבין עצמם ויחן שם ישראל [שמות יט ב] לשון יחיד כאיש אחד חברים [מכילתא], ועפ"י האמור בזהר (ח"ב ע"ח ע"ב) תומי"ם חסר בגימ' מלכו"ת.

ובזוהר הקדוש (פרשת יתרו דף ע"ב) מובא שמזל תאומים רמז הוא לתורה שבכתב ותורה שבעל פה, שקיבלו את שתייהן במעמד הר סיני והן נחשבות כיחידה אחת.

ובפסיקתא (ד"ב כהנא י"ב) כתוב: אמר הקדוש ברוך הוא נתתי חודש השלישי במזל תאומים, שאם יבקש עשו הרשע להתגייר ולבא ללמוד תורה יבא וילמד.

וכתוב בספר היצירה (המיוחס לאדם הראשון, עיין שם הגדולים מערכת י' אות נ"ט) שביקש הקדוש ברוך הוא לרמוז לנו שכשם שאותם התאומים יעקב ועשו, יעקב הוא הצדיק ועשו הוא הרשע, כך בחדש זה מי שמנצל את זמנו לתורה ומצוות יוכל להשיג השגות נפלאות ברוחניות, ומי שחלילה יבזבז את זמנו להבל וריק לענייני עולם הזה, אז הירידה תהיה גדולה בענייני רוחניות כי חדש זה נתקדש מאד.

כתב השל"ה הקדוש (מסכת תמיד פרק נר מצוה) ולבי אומר, שעת רצון לתפילה על חינוך הילדים בערב ראש חודש סיון, הוא החודש שבו נתנה התורה, ואז נקראים בנים לה' אלהינו. וראוי לישב בתענית ביום ההוא, הוא ואשתו, ויתעוררו בתשובה, ויעשו חשבון נפש ובפרט יתקנו כל ענייני הבית, איסור והיתר, וטומאה וטהרה, וכל העניינים, ויתנו צדקה לעניים הגונים. ואם אפשר לבעל להתענות אז הפסקה, מה טוב ומה נעים, ועל כל פנים יהיה תענית גמור בכל דיני תענית צבור, וכידוע שהרב סידר תפלה מיוחדת לזה וראוי לאמרה.

כ"ח אייר פטירת שמואל הנביא

בש"ע (או"ח סי' תקפ) שיום כ"ח אייר הוא יום הסתלקות של שמואל הנביא. וכתב המשנ"ב, אך במגילת תענית הגירסא היא ביום כ"ט אייר, והרע"ב כתב לפני שבע מאות שנה היה בקברו של שמואל הנביא בכ"ח אייר.

וידוע מה שכתב השל"ה הק' שכל השנה הוא עת רצון להתפלל על הצלחת הבנים, אך לבי אומר לי, שעת רצון להתפלל על הצלחת הבנים ביותר הוא כ"ט אייר, ערב ראש חודש סיון, ואכן נתפרסם תפילת הקדמונים שהביא השל"ה ק בספרו, להתפלל בערב ר"ח סיון על הילדים.

וכנראה הטעם לזה הוא כי ביומא דהילולא של שמואל הנביא אנו רואים את עוצמת מעלת תפילת אימא על בניה, שהרי התפללה חנה על בנה שמואל כמה וכמה תפילות, ואפי' מה שנסתלק בן נ"ב שנה, היה גם כלול בתפילתה שאמרה "וישב שם עד עולם", ודרשו חז"ל (ראה יומא נד.) עולמו של יובל שהוא נ' שנה לאחר שהביאה אותו לשילה כשנעשה בן ב' שנים, וישב שם נ' שנה.

ואנו רואים ביום זה כמה פועלת תפילת אימא על בנה. וקודם שנולד יצאה בת קול ואמרה 'עתיד צדיק אחד להיוולד ושמו שמואל', וכל מי שהוליד בן באותה תקופה קראו לבניהם שמואל, אך חנה הרבתה בתפילה וזכתה לכך. ולכן מסוגל יום זה לפעול בתפילה להצלחת הבנים.

שמואל הנביא בוכה ומתפלל על ירושלים ובית המקדש ולא עוזב המקום

אמר לי כמוה"ר דוד דניאל הכהן שליט"א דבר נפלא השייך ליום פטירת שמואל הנביא והוא על דרך מה שמסופר בספר "החזיונות" של רבנו הרב חיים ויטאל זלה"ה זיע"א כתב וזה לשונו: שנת שכ"ו ליל שבת ח' לטבת אמרתי קידוש ואשב על השלחן לאכול, והיו עיני זולגות דמעה על כי בעשרה בחשון שעבר נשאתי אשה אשתי חנה וכו', גם בכיתי על ביטול עסק התורה כמבואר אצלי בקונטרס ענייני נשמת בס' ב' ומרוב דאגתי לא אכלתי כלל ואשכב במטתי על פני, בוכה עד שנרדמתי מתוך הבכיה ואחלום, והנה אני יושב בבית הר"ר שם טוב הלוי ז"ל מתפלל תפלת המנחה הנקראת עת רצון ביום השבת, ואחר התפלה והנה עומד זקן אחד בדמות הר' חיים הלוי אשכנזי ז"ל שכני ויקראני בשמי ויאמר לי: אתה ר' חיים תרצה לצאת עתה בשדה עמי וללוות שבת מלכתא ביציאתה כדרך שאתה נוהג להקביל פניה בכניסתה ושם אראך דברים נוראים, והעלה אותי למעלה בעולמות העליונים וכו', והנה כשנכנסתי וראיתי פני שכינה נבהלתי ורעדה אחזתני ואפול על פני ארצה ולא עצרתי כח כלל, ויחזק השם יתברך בימיני ויאמר לי חיים בני קום לך למה זה אתה נופל על פניך אל תירא ואל תפחד, אמרתי לו אדוני לא עצרתי כח והודי נהפך עלי למשחית מרוב אימתך הגדולה ואין בי כח לקום, ויאמר לי הנה חזקתיך ואמצתיך עמוד על עומדך ושב לימין הכסא במקום הזה הפנוי מאין יושב בו, אמרתי לו ואיך אשב בימין הכסא במקום הזה והנה כבר הוא מוכן לישב בו הרב רבי יוסף קארו, ויאמר לי כן היתה מחשבתך בתחלה ואחר כך נתתי לו מקום אחר ונתתי לך מקום זה וכבר הכינותיו לך, אמרתי לו הנה זה המקום של שמואל הרמתי ז"ל, ויאמר לי זה מקומו אבל משנחרב בית המקדש קבל עליו שלא לישב עוד במקום הזה עד שיבנה בית המקדש, ומאז הלך לו לירושלים בבית המקדש החרב ושם עומד תמיד ומתאבל עליו עד עת שיבנה בית המקדש ונתתיו לך שתשב בו, ואז ישבתי מימין הכסא על מצעות שבקרע עם שאר הצדיקים אשר שם, וכו'. ע"כ.

ולפ"ז מובן כיצד היה כיבוש ירושלים ביום כ"ח אייר יום פטירת שמואל הנביא כי שמואל הנביא בוכה ומתפלל על ירושלים ובית המקדש ולא עוזב המקום, וכן בדיוק ביום זה מתחילים לתקן ספירת המלכות שהיא השכינה הקדושה שהיא ענין ירושלים ובית המקדש.

תענית כ' בסיון

כתב המגן אברהם (סי' תקס"ח סק"ט), נהגו בכל מלכות פולין להתענות ביום כ' בסיון על הצרות שהיו לכלל ישראל בזה היום שבו נכפלו צרות.

בשנת תתקל"א בזמן רבנו תם נהרגו בזה היום קהילה שלימה בצרפת, ור"ת לא יכל לסבול צער הגזירה ונסתלק ב' שבועות אח"כ. וזה היה מסע הצלב השלישי. [כי מסע הצלב הראשון היה בזמן רש"י בשנת תתנ"ו, ובמשך השנים נהרגו ונשרפו ונטבחו רבים רבים מבני עמנו]. ובסליחות דכ' בסיון מדובר בעיקר מהגזירה של שנת תתקל"א. ורבינו תם בשעתו כתב מכתבים לכל הכלל להתענות ביום כ' בסיון.

וכן לאחר כמה מאות שנים בשנת ת"ח ות"ט נהרגו כמה מאות אלפי ישראל על קידוש השם. ובוה היום כ' בסיון טבחו את העיר נעמרוב הגדולה. ואז בזמן הש"ך חזר לתקן את התענית של כ' סיון יחד עם 'ועד ארבע הארצות'.

תחילת הפורענות בכ' בסיון

ובפיזוט לסליחות כ' בסיון, הוזכר ענין רציחת הגה"ק רבי יחיאל מיכל בן רבי אליעזר שהיה רב דקהילת נעמרוב, ואע"פ שכתוב ב'קורא הדורות' שהוא נהרג ביום כ"ב בסיון אך תחילת הפורענות היה ביום כ' בסיון. צדיק וקדוש זה כתוב עליו הפלגות נוראות מאד, וזהו חלק מהצרות שלא נשאר ממנו ספריו ודברי תורה, הכל נעלם בשעת הגזרה, מלבד קונטרס קטן שנשאר ממנו 'שברי לוחות', וכן אחיו כותב שם שרובא דרובא מדברי תורה שלו נשרפו ונשדדו בשעת הגזרה.

מסר נפשו רק לאחר שראה את אשתו ובניו נעקדים על קידוש ה'

איתא בספר 'יון מצולה' להגה"ק רבי בתך נטע הנובר שהיה בזמן הגזרות דכ' בסיון וכתב מעשים נוראים שהיו באלו השנים. כנודע שכל הרוגי ת"ח ת"ט דינם כקדושים הי"ד, שהרי הציעו להם שאם ימירו דתם ישארו בחיים, וקדשו ה' במסירות נפש. וכתב שם שבעיר האניע בליטא, צוה הרשע שיפרידו בין האנשים ובין הנשים, שאם ייהרגו האנשים תחילה אולי נשים דעתן קלות להתפתות, שלא יחזקו אותן האנשים. ורבי משה הי"ד רב העיר, יצא מהגדר והלך למקום אסיפת הנשים וקרא להם בקול גדול שיתחזקו מאד לייחד שם ה' הגדול והנורא, וימסרו נפשן על קידוש השם, ותיכף לאחר מכן צעקו כולן "שמע ישראל" "ואהבת את ה' אלקיך".

הגאון הזה התחנן אל נפשו וביקש מאלקיניו וגם מהרשעים לראות במיתת אשתו ובניו, ושיהרג הוא באחרונה, למען יראה שכולם הם קדושי ה' ואין פרץ ואין יוצא חוץ. לא אמר 'אל אראה ברעתך; אלא ביקש והתפלל שיראה במיתת אשתו ובניו. מבהיל על הרעיון. הי"ד.

כ"ג סיון - יום מסוגל לישועה ולשמחה

מובא במגילת אסתר (ח, ט) "וַיִּקְרְאוּ סִפְרֵי הַמֶּלֶךְ בַּעַת הַהִיא בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא חֲדָשׁ סִיּוֹן בְּשָׁלוֹשָׁה וְעֶשְׂרִים בּו וַיִּכְתֹּב כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה מְרַדְכֵי אֶל הַיְהוּדִים וְאֶל הָאֲחַשְׁדָּרְפָּאִים וְהַפְּחוֹת וְשָׂרֵי הַמְּדִינֹת אֲשֶׁר מֵהֵדוּ וְעַד פּוֹשׁ שִׁבְעַ וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָהּ וְעַם וְעַם כְּלָשֹׁנוּ וְאֶל הַיְהוּדִים כְּכַתְּבָם וְכָל־שׁוֹנָם".

הנה זה הפסוק הגדול שבכל כ"ד ספרים הוא הארוך ביותר בתנ"ך, כי הוא לטובתן של ישראל, לכך יש לו כבוד זה שהוא גדול מכל פסוק, מ"ג תיבות, ובפסוק (אסתר ג, יט "ויקראו" דהמן - מ' תיבות, לבטל התורה שניתנה במ' יום, וזה הפסוק ג' תיבות יותר כנגד ג' צומות שביטלו כתיבת ספרים של המן. מ"ג תיבות כנגד מ' יום דמתן תורה, והיא משולשת (ע"י שבת פח). "בעת ההיא" - בעת צרה, וכתוב (ירמיה ל, ז) "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע", אותיות "ומהמן יושע".

"חודש השלישי" - זכות דמתן תורה שהיא בסיון עמדה. "סיון" - נעשו סוונים למקום כי בו קיבלו התורה. (תוספות השלם אסתר ה, ט)

ולכן המתינו בזמנו עד חודש סיון שבו קבלנו התורה, דזכות קבלת התורה שקבלנו אז ואשר מקבלים אותה עתה מרצון בביטול כל מודעי (ע"י שבת פח). יהיה לעזר ולהועיל לבטל הגזירה. וגם 'סיון' עולה ריבוע אדנ"י, ו'אסתר' מילוי אדנ"י, ותורה שבע"פ הוא נגד שם אדנ"י, וכל זה יגן להפר הגזירה וכו'. "ונשלוח ספרים" על ידי מרדכי ואסתר ביום כ"ג סיון, דיום הששי בסיון קבלנו התורה, ועוד טו"ב ימים שעתה קבלנוה ברצון טוב, הם כ"ג. (נחל אשכול לחיד"א אסתר

מאמרי הפרשה

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאַהֲל מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְאֹמֶר" (א, א)

התורה נתנה בשלשה דברים - באש, במים, ובמדבר, האש - הוא הלימוד בחשק ובהתלהבות, המים - הם סמל הענווה, מדבר - שהכל דשין בו

במדרש תנחומא (פרק ד) נאמר: וידבר ה' אל משה במדבר סיני. ולמה במדבר סיני, מכאן שנו רבותינו, בשלשה דברים ניתנה התורה, באש במים ובמדבר, וכו'. ולמה ניתנה בשלשה דברים הללו, לומר לך - מה דברים הללו חנים לכל באי עולם, אף התורה חנים לכל באי עולם, וכו'. ולמה במדבר סיני, אלא כל מי שאינו עושה עצמו הפקר כמדבר, אינו יכול לקנות את התורה, לכך נאמר במדבר סיני.

ופירש מו"ר מרן ראש הישיבה הגר"י צדקה זצוק"ל כי בשלושת הדברים הללו - אש, מים ומדבר, מרומזים לנו התנאים להצלחה בלימוד, ומבלעדיהם אין כמעט כל סיכוי שהלומד יראה חיל בלימודו.

האש - הוא הלימוד בחשק ובהתלהבות, המים - הם סמל הענווה, בהיותם זורמים תמיד לכיון מטה, אל המדרון. והמדבר - מסמל את רצונו של נותן התורה שיפקיר הלומד כליל את עצמו ואת רכושו, וכפי שאומר המדרש - כמדבר שהכל דשין בו, והיינו שלא יהיה אכפת לו על ממונו, טרחתו וכבודו, ויבין וידע שחיי המותרות הנם ההיפך הגמור מחיי התורה.

מסירות הנפש העקבית של העם היהודי למען הבורא ולמען תורתו

הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל ביאר באופן מופלא את המסר שיש בשלושת הכוחות, אש מים ומדבר. הנה במשך כל הדורות קמו מסיתים ומשטינים על התורה, וניסו לאבדה מישראל, ורק בזכות האש של אברהם אבינו, שמסר נפשו על כבשן האש, נמסר כוח מסירות הנפש לישראל, ולכן היה בכוחם להתגבר על כל המשטינים.

והיה אם יבוא מאן דהוא וינסה לטעון, שאברהם אבינו היה יחיד ומיוחד בכוח מסירות הנפש שלו, ורק הוא היה יכול לעמוד בכך, ומנין לנו שהעם היהודי בכללותו ניחן אף הוא בכוחות האדירים הללו.

על כן מציין המדרש את המים, הלא הם מי ים סוף, והנה מכאן ראייה לכוח מסירות הנפש של כל העם, שהרי כל ישראל, ללא יוצא מן הכלל, השליכו עצמם אל תוך הים ונכנסו לתוכו, ככתוב 'ויבואו בני ישראל בתוך הים'.

ואם עדיין תהיה רשות לטעון לטעון, כיצד אפשר להביא ראייה מאירוע יחיד; אולי רק פעם אחת היה בכוחם להשליך נפשם מנגד, אבל לגלות עקביות ולהתמודד עם כוחות הרשע במסירות נפש לאורך כל החיים, מנלן?

לכן ניתנה התורה במדבר, כדי להזכיר לנו שעם ישראל הלך שם, במקום נחשים ועקרבים, לא יום אחד ולא יומיים, אלא במשך תקופה ארוכה של 40 שנה. אנשים ונשים הלכו אחרי הקב"ה עם ילדים קטנים על זרועותיהם, ומסרו נפשם בעזבם ארץ נושבת, כדי להיות עם אלהיהם במדבר. וכמ"ש 'זכרתי לך חסד נעוריך, אהבת כלולותייך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'.

כל אלו מוכיחים על מסירות הנפש העקבית של העם היהודי למען הבורא ולמען תורתו. ומסירות-נפש אינה מתבטאת רק בדברים גדולים. גם כאשר אדם מוותר, למען התורה, על דבר מסויים שהוא חושק בו, גם לזה מסירות נפש יקרא.

הקנאה והשנאה שיש להם לאומות העולם על עם ישראל עד היום הזה היא בגלל התורה

הביא במדרש בספר "מאיר לארץ" שאומות העולם נתקנאו בישראל שקבלו את התורה, והקנאה והשנאה שיש להם לישראל עד היום הזה היא מסיבת התורה. וארו"ל שהקב"ה בתחלה בקש ליתן להם ולא קיבלו כמ"ש וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן, אם כן למה נתקנאו. בשעה שאמר להם הקב"ה הביאו ספר יוחסין שלכם ולא היה להם. אמרו גם ישראל הם כמונו, אין להם ספר יוחסין וכל שכן שהיו בתוך גלות מצרים, אם שלטו בהם כל שכן בנשותיהם. מה עשו ישראל, מיד ויתלדו על משפחותם, ושם י"ה העיד עליהם שלא שלטו בנשיהם כמ"ש הפלואי החנוכי וגו'.

כדכתיב ששם עלו שבטים שבטי י"ה עדות לישראל. אבל אומות העולם לא היה להם ספר יוחסין, ועל כן נתקנאו בישראל, וז"ש הבו לה' משפחות עמים ר"ת מעל"ה, וז"ש מבן עשרים שנה ומעל"ה שנתנו יוחסין מבן עשרים שנה, מפני שבית דין של מעלה מקבלים ועונשים את האדם מבן עשרים, זהו הרמז וזרח משעיר למו משעיר"ר אותיות עשרים, למו הפוע מהר פארן ר"ת ע"ה גימט' ומעל"ה עם אותיות. וזהו שנתקנאו בישראל שהיה להם ספר יוחסין, ועדיין הם עומדים בקנאתם ובשנאתם שצוה הקב"ה שאו את ראש כל עדת בני ישראל, ועל זה נתקנאו שגברו ישראל עליהם, במקום ומעל"ה נותן לכם כסא למלכות בית דוד, מעל"ה נוט' מוכן לשבת על הכסא. (דפח"ח)

חמשה שמות יש למדבר סיני

ה' שמות יש לו, מדבר "צין" שנצטוו עליו, מדבר "קדש" שנתקדשו ישראל עליו, מדבר "קדמות" שנתנה קדומה עליו, מדבר "פארן", שפרו ורבו עליה ישראל, דכל אחד נתעברה אשתו וזכר במצות שובו לכם לאהליכם, מדבר "סיני", שירדה שנאה לאומות העולם עליו.

"שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגִלְגָּלְתָּם" (א, ב)

מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה

חומש "במדבר" נקרא גם "**חומש הפקודים**" על שם הציווי הראשון בחומש זה שצוה קב"ה את משה רבנו לערוך "מפקד אוכלוסין" לבני ישראל במדבר סיני.

ופירש רש"י הקדוש כי מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנה אותם, כשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים, וכשבא להשרות שכירתו עליהן במשכן שוב מנאן.

וכמו אבא שאוהב מאוד את בניו, וכאשר חוזר מעבודתו נכנס לחדר הילדים ורואה אותם ישנים ומתבונן אם הכל בסדר מסדר אותם ומכסה אותם ואח"כ נכנס פעם נוספת ומתבונן בילדים וכו' כמו כן עוסקת הפרשה באוצר החשוב של הקב"ה - הילד היקר - בני בכורי ישראל, חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, שנאמר "בנים אתם לה' אלהיכם" ומתוך חיבתו הוא מתבונן בנו שוב ושוב, "וסופר" אותנו.

וצריך להבין וכי זקוק הקב"ה למפקד כדי לדעת את מספר בני ישראל. משיב רש"י שאע"פ שהקב"ה ללא ספק יודע את מספר בני ישראל גם ללא מנייתם, אולם הציווי בדבר המפקד בא כדי "להודיע חיבתן" - כלומר, לבטא את האהבה והחיבה של הקב"ה לעם ישראל.

במפקד כולם שווים אצל הקב"ה. "גם בני אדם גם בני איש יחד עשיר ואביון" (תהלים מ"ט, ג). אין פוקדים את העם לפי כשרונותיהם ותכונת נפשם, אלא פוקדים את הנקודה הפנימית השווה בכולם, ומבחינת אותה נקודה אין הבדל בין יהודי ליהודי.

אי לכך, הקשר של הקב"ה לכל אחד מישראל אינו לפי ייחוסו, מעמדו או מצבו הכלכלי וכדומה, אלא מתוך אהבה וחיבה לכל אדם באשר הוא אדם. אהבה שאינה מותנית ותלויה בגורם משתנה, אלא נעוצה בנקודה היהודית השווה בכולם.

סגולה נפלאה שלא תשלוט בנו עין הרע

אלא שצריך להבין איך צוה אותם הקב"ה למנות את בני ישראל הרי ידוע כי על ידי המניין ישלוט עין הרע, תירוצו לזה מובא בספר אדרת אליהו לרבנו יוסף חיים זצוק"ל בשם ר' שמשון מאוסטרופולי זצוק"ל הי"ד. ומקודם אספר שבהיותי בחור בגיל שבע עשרה בערך למדתי אז בכיתת מו"ר מרן ראש הישיבה זצוק"ל ובהפסקות זכיתי ללמוד עם הצדיק החכם ר' יוסף וולטוך זצ"ל וביחד למדנו ב"ה כמה וכמה מסכתות ובערב הייתי מלוה אותו לאכסניא שהיה מתארח. פעם אחת ביום חמישי של פרשת במדבר, כאשר עברנו בשכונת מאה שערים עבר גוי אחד והסתכל במשך דקות ספורות הסתכלות ממש חזקה על ר' יוסף, וראיתי שר' יוסף שם את הגודל שלו על הנחיר ואומר איש איש ג' פעמים, שאלתי אותו מה הענין הזה ואמר לי לא ראית שהגוי הנ"ל שם עלי "עין הרע" והסתכל, אמרתי לו א"כ מה עוזר ששמת את הגודל על הנחיר ואמרת ג' פעמים "איש" וענה לי - עדיין אתה צעיר וכאשר תתחתן בעז"ה אסביר לך, כי יש בזה סודות גדולים, אמרתי לו בבדיחות, אם לא תגלה לי יגלו לי מן השמים והוא צחק והשיב בבדיחות - בחלומות...

נפרדנו בברכת שבת שלום.

באותה שבת נסענו עם ראש הישיבה לעשות שב"ק בצפת והאכסניא הייתה אצל משפחת שבכו הי"ו בבוקר יום ששי עלינו לרכבת ונסענו לחיפה ומשם באוטובוס לצפת, במשך כל הדרך היה מו"ר ראש הישיבה אומר לנו חידושים על מסכת יבמות מהמחברת שלו עד שהגענו לצפת, וכל אחד הלך לדרכו להכין עצמו לקראת שבת קודש. אני עבדכם אמרתי אל לבי אולי יאמר לי ראש הישיבה לאמר איזה דבר תורה על השולחן בליל שבת קודש, ולכן נכנסתי לאחד מבתי המדרש ללמוד איזה דבר על הפרשה, פתחתי בספר "אדרת אליהו" לרבנו יוסף חיים וראיתי שהוא שואל את השאלה, איך אפשר למנות את בני ישראל והרי עיי"ו תשלוט במ עין הרע.

זו"ל: מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן, ואתכם יהיו איש איש למטה - יובן בס"ד לרמוז קשר הפסוקים, ונקדים בס"ד מ"ש הרב הקדוש מהר"ש מאוסטרופולי זיע"א זלה"ה (בספרו הבהיר הן דין במאמר יו"ד דף ל"ז) וזו"ל: פי' מ"ש רז"ל בפרק ע"פ שיתן הגודל בנחיר ימין וכן בשמאל ידוע כי נחיר גי' מספר רס"ח וכן נחיר ב' גי' רס"ח הנה רס"ח נחסר ממנו מ"ג להשלים למנין שי"א, שהוא סוד שי"א נימין קדישין וכיצד יהיה ב"פ שי"א, יעשה כך - נחיר שהוא רס"ח ישים בו גודל שמספרו מ"ג, רס"ח ומ"ג גימ' שי"א, וכן יעשה בנחיר ימין וכן יעשה בנחיר שמאל והנה ב"פ שי"א גי' תרכ"ב, והסוד כי תרכב על סוסך מרכבותיך ישועה, כשהוא בדרך אינו צריך שיתירא מן עין הרע, וז"ש שהתקנה בנחיר שיש בו שי"א נימין קדישין וכו' עכ"ד זלה"ה ע"ש. וכתב שם הרב המפרש קרן הצבי ז"ל וזו"ל: פי' שבגמרא אמרו שיש תקון לעין הרע שלא תשלוט, כי יתן הגודל בנחיר ימין וכן בשמאל, באופן שיוכל לראות בעצמו את נחיריו. ואמר בסודו שיש בכל נחיר האחד שי"א נימין קדישין והנה לא רמיזא השי"א בנחיר אלא א"כ יתן הגודל בו, שאז נשלם השי"א בו וכו' ע"ש.

והנה, באמת בגמ' בפסחים (ערכי פסחים ק"י ע"א) הוזכרה סגולה זו בשביל הזוגות, ואולי קבלה היא ביד רבנו בעל הקרנים ז"ל ורבנו מהר"ש ז"ל שהיא סגולה להציל גם מעיה"ר. ויתכן שענין הזוגות הוא ג"כ עיה"ר וא"כ הכל אחד. עכ"פ הרי מצינו תקון לעיה"ר שלא תשלוט, והוא שיתן הגודל בנחיר ימין להשלים למספר שי"א להמשיך שפע משי"א נימין קדישין שבימין, וכן יתן נמי הגודל הב' בנחיר שמאל להשלים מספר שי"א, להמשיך שפע משי"א נימין קדישין, להנצל מעיה"ר. ובה יובן בס"ד מה שרמזו השי"ת למשה ואהרן ואמר, מבן עשרים שנה וכו' תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן. וא"ת ואיך תפקדם והלא יש לחוש לעיה"ר שלא תשלוט ח"ו לכן אמר - ואתכם יהיו איש איש, כלומר אתכם יהיו - בעזרתכם, אי"ש אי"ש - הוא סוד שי"א נימין קדישין, שרמז לו על הסגולה הנו' שהיא שי"א נימין מימין ושי"א משמאל להציל אותם מעיה"ר, ובה יובן בס"ד מה שאמר בפ' שלח לך אי"ש אחד אי"ש אחד לשון כפול, לרמוז על שי"א ושי"א הנו' שימשיכו אותם לשלחם עמהם, אולי לא תזיק הסט"א שהיא עינא בישא להחטיאם. ע"כ.

ושמחתי לעצמי כי הנה גילו לי מן השמים מה עשה הצדיק ר' יוסף וולטוך זצ"ל. ובליל שבת אכן אמר לי הראש הישיבה - בניהו תאמר איזה ד"ת, וסיפרתי את המעשה שראיתי אצל ר' יוסף בענין הגוי הנ"ל ואמרתי את מה שכותב רבנו יוסף חיים באדרת אליהו והיינו שמחים מאוד.

ביום ראשון חזרנו לירושלים ובצהרים לאחר השיעור עם ראש הישיבה פגשתי בצדיק ר' יוסף וולטוך ואמרתי לו שגילו לי מן השמים והסברתי לו את כל מה שכתוב שם ושמח שמחה גדולה.

ללמד סניגוריה על עם ישראל

שאל רבנו יוסף חיים מבבל לכאורה המילה "כל" מיותרת, כי היה מספיק לומר "שאו את ראש עדת בני ישראל" וממילא אנו מבינים שכולל כולם? ועוד מדוע נכתב לבית אבותם?

והשיב על כך, כי הנה ידוע שצריך כל אדם ליהרר שלא ידבר חובה וקטרוג על ישראל לפני הקדוש ברוך הוא אפילו על הרשעים שבהם, ואף על פי שהחכם צריך להוכיח את רשעי ישראל ורשאי לדבר עמהם קשות כדי להחזירם למוטב, עם כל זה לפני הקדוש ברוך הוא לא ידבר חובה וקטרוג שהרי ישעיה הנביא ע"ה שאמר להקדוש ברוך הוא "ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב" נענש, ואפי' שבאמת היו רשעים.

וסיפר רבנו יוסף חיים זצ"ל כי שמע מאדם שמדבר בגנות עם ישראל היושבים בארצות אירופה ואמר שהם מחללי שבת בפרהסיא מקטנם ועד גדולם, ואוכלים מאכלות אסורות והרבה בגנותם. אמר לו הרב מדוע אתה מקטרג על עם ישראל? וכי מישהו שאל אותך עליהם? ענה: איזה שבח יש ביהודים האלו שאני אספר עליהם? אמר לו הרב: יש ויש, שהרי תמצא באותם אנשים שמחללים שבתות, ואוכלים בשר חזיר, ובשר וחלב, ושותים יין עם הגויים, בכל זאת מחזיקים ביהדות אומרים בפה מלא שהם יהודים ולא מתביישים ואדרבה מתגאים ביהדותם.

ובזה יובן הפסוק "שאו את ראש כל עדת בני ישראל" תיבת "כל" בא לרמוז שאפילו אותם בעלי עבירות תעשו להם נשיאות בשבח וזכות וסניגוריה,

ואיזה שבח תמצאו להם? - "למשפחותם לבית אבותם", דהיינו שיש להם מעלה שלא נושאים נשים נכריות אלא רק נדבקים למשפחותם שהם לבית אבותם, והם נוהרים בזה מפני שחביב עליהם שם היהדות והישראל שלא יפסק מזרעם ולא יוסר מעליהם. (עוד יוסף חי).

ועל רבי יצחק לוי מברדיצ'וב זצ"ל (סנגורן של ישראל) מסופר שפעם עבר ליד אדם שהיה מעשן סגריה בשבת. ובראותו את הרב התבייש וזרק את הסגריה מידו. נשא הרב את עיניו למרום ואמר: רבוננו של עולם, איזה עם נפלא יש לך, אפי' שמחללים שבת בפרהסיא, יש להם בושת פנים במעשי העבירה! וכך היה רגיל הרב למצא בכל מקרה סנגוריה על עם ישראל.

ופעם אחרת ראה אדם מעשן בשבת ואמר לו: אולי אינך יודע ששבת היום? ענה: אני יודע. אמר ר' יצחק לוי: ראו שאפילו שהוא מחלל שבת, אינו משקר!!

ובתלמוד (שבת קכ"ז) מסופר באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום. לאחר שלוש שנים של עבודה, בערב יום הכפורים אמר לו תן לי שכרי ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו: אין לי מעות. ביקש ממנו פירות במקום הכסף, אמר לו אין לי. תן לי קרקע, אין לי. תן לי בהמה, אין לי. תן לי כרים וכסתות, אין לי. ארז את חפציו והלך לביתו בפחי נפש. לאחר הרגל נטל בעל הבית שכרו בידו, ועמו שלושה חמורים מלאים של מאכל ומשתה ומיני מגדים, והלך לביתו של השכיר, אכלו ושתו ונתן לו שכרו.

אמר לו: בשעה שאמרתי לך אין לי מעות, במה חשדת אותי? אמר לו דנתי אותך לכף זכות, שמא נודמנה לך סחורה בזול וקנית אותה בכל כסףך.

ובשעה שאמרתי אין לי בהמה? אמרתי שמא השכרת ביד אחרים. ובשעה שאמרתי אין לי כרים וכסתות? אמרתי שמא הקדשת כל נכסיך לשמים. אמר לו בעל הבית בשבועה שבדיוק כן היה והקדשתי כל נכסי משום הורקנוס בני שלא עסק בתורה, ולא רציתי שיירש אותי, וכשבאתי אצל חברי בדרום התירו לי כל נדרי, לכן עכשיו יש לי כדי לשלם חובך. וסיים בדבריו ואתה כשם שדנתני לזכות הקדוש ברוך הוא ידון אותך לזכות.

וכתב הגאון רבי אריה ליב יעלין (בפירושו יפה עינים) בשם השאילתות שאותו אדם שבגליל העליון הוא רבי עקיבא, שנשא את רחל בתו של כלבא שבוע, ועוד לפני שלמד תורה הגמרא אומרת שהיה צניע ומעלי, ובעל הבית שלו היה רבי אלעזר בן הורקנוס (כנראה שבנו נקרא על שם אביו).

נתאר לעצמנו באיזה מצב היה אותו שכיר שעזב את אשתו ובניו, ולאחר שלוש שנות עבודה אצל בעל הבית מבקש ממנו המשכורת שעבד בזיעת אפו ועונה לו אין לי. תן לי בגדים לפחות שיהיה לי במה לרצות את אשתי, גם אמר שאין לו. בקיצור בידים ריקניות הלך לביתו. אדם אחר היה אומר: פעם ראשונה אני מסוגל לדון לכף זכות, אבל חמש פעמים אחת אחרי השניה אני לא מסוגל לדון לכף זכות. ולא עוד אלא שראה כל נכסיו של בעל הבית לנגד עיניו, ובעל הבית אומר לו להיפך? בודאי במצב שכזה אי אפשר לדון לכף זכות! בכל זאת דן אותו לכף זכות, והמציאות הוכיחה את עצמה, שכפי שדנו כך היה.

על אחת כמה וכמה שיש לדון את כל יהודי לכף זכות בעוד שמדובר על מקרים הרבה יותר פעוטים שבאמת יש צד לדון לכף זכות. וכשם שנדון את חברו לכף זכות על אף שלא היה כך, הקדוש ברוך הוא גם ידונו לכף זכות גם במקרה שהאמת לא כן. (לבוש יוסף)

עשר פעמים נמנו עם ישראל

ארז"ל עשר פעמים נמנו ישראל כמ"ש בגמרא ובתנחומא, ופעם העשירית יהיה קודש לה' כמו שאנחנו עושים מנין לתפלה, והעשירי יהיה קודש שאומרים קדיש במנין, כך במנין עשירי יבוא משיח צדקנו.

פעם ראשונה נמנו על ידי משה כשעלו ממצרים,

והשנית בזמן מתן תורה,

ופעם שלישית במלאכת המשכן,

ופעם רביעית במרגלים,

ופעם חמישית בימי יהושע שנאמר לאלה תחלק הארץ בנחלה וגו',

ופעם ששית בימי שאול בטלאים,

ופעם שביעית בימי שאול בבוק,

ופעם שמינית בימי דוד,

ופעם תשיעית בימי עזרא,

ופעם עשירית יהיה במהרה ובעגלא בימי המשיח,

וכשיראה המשיח שישראל עושים רצונו של מקום נותן לכל אחד ואחד מלבוש וכתר רוחני כמו שניתן לאבותינו במתן תורה.

המפקד הביא לידי כך שאם עשה מצוה אחת - אשריו - שמכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות

המפקד הביא לידי כך. שתהא השכינה שורה בישראל, שכן כל אחד ואחד שם על לבו, שיש חשבון מדויק והוא, האחד, עלול להכריע את גורל העולם כולו, כפי שאמרו חז"ל: "לעולם יראה האדם את עצמו, ואת כל העולם, חציו זכאי וחציו חייב, עשה מצוה אחת - אשריו - שמכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות. עבר עבירה אחת, - אוי לו - שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה". חשבון זה של כל יחיד, שהוא אחד מרבים, מביא לידי תשובה וממילא לידי השראת - שכינה בישראל (של"ה הקדוש).

להגביה ולהרים את נשמות עם ישראל למעלה

עליכם לשאת ולהגביה את נשמות ישראל אל ה"ראש" שלהם - שורש ומקור הנשמה. (ספר המאמרים)

דבר שבמנין אפילו באלף לא בטל

רבי יצחק מאיר מגור בעל חידושי הרי"ם היה אומר: הקב"ה ציוה למנות את ישראל כדי שיהיו "דבר שבמנין" ודבר שבמנין אפילו באלף לא בטל.

גם הקב"ה נמנה עם עם ישראל

רוצה לומר מי שהוא ראש ומתנשא לכל לראש, תמנו עמכם, אמר הקב"ה למשה צרף אותי עמהם להשלים החשבון וז"ש ה' מנת חלקי וכוס"י, לשון תכוסו על השה שהוא לשון מנין, כך הקב"ה מצטרף לחשבון עם ישראל ונמנה עמהם וכן עשה בכניסתן למצרים והיו ע' נפש חסר אחת והשלים הקב"ה למניינם וכל שעה שישראל נמנים לדבר מצוה שכינה עמהם (רבנו אפרים ז"ל בנח"ק).

"בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת" (א, ב)

האוהב רוצה בכל פעם להזכיר שם אוהבו

חביבין ישראל לפני, שאני רוצה שתזכיר שמותם שיש לי נחת רוח להזכיר שמם. כי השונא אינו רוצה להזכיר שם שונאו אבל האוהב רוצה בכל פעם להזכיר שם אוהבו, וכן הוא טעם ראו קרא ה' בשם בצלאל, וכן ואדעך בשם (הרב פני דוד זיע"א).

"כָּל זָכַר לְגִלְגָּלְתָּם" (א, ב)

משה רבנו ע"ה ידע כמה פעמים יתגלגל כל אחד מישראל

משה רבנו ע"ה ידע כמה פעמים יתגלגל כל אחד מישראל וזהו סוד כל זכר לגלגלותם - פירוש מלשון גלגול ועיבור. וכתב הגאון חיד"א שבדוקא אמר הפסוק "כל זכר לגלגלותם" שדוקא הזכר בא בגלגול משא"כ הנקבות בדרך כלל אינן באות בגלגול.

זכותב ה"ערבי נחל" מדוע מלך שלמה המלך על כל העולם כולו ואף על החי ועל הצומח בעוד דוד אביו, ואף משה רבנו, לא מלכו אלא על ישראל בלבד. אין זאת, הוא כותב, אלא משום שעד לתקופת שלמה המלך, קיינה נשמה חדשה בכל יהודי שנולד. אולם, מתקופתו ואילך, החלו הנשמות להתגלגל ולבוא לעולם הזה, וכך אירע שנשמות ישראל התגלגלו גם בקרב הנכרים ואף בגופם של בעלי חיים וגם בצמחים וכדומה. ומאחר שהובטח לשלמה המלך שימלוך על כל ישראל, נוצר צורך להמליכו על כל העולם, כדי שגם אותם גלגולים יהיו נתונים למרותו.

מנין עם ישראל כמספר המלאכים

מספר מחנות ישראל והדגלים, כמספר המלאכים בארבעה מחנות שכינה, ועל כן אמר במספר שמות, כלומר במספר המלאכים, כן היו ישראל באותו מעמד הקדוש מלאכים גופנים כאן למטה, כמספר המלאכים המשרתים במרום, וזה שאמר תפקדו אותם לצבאותם, כלומר נגד צבאות השמות, כי ישראל צבאות מטה נגד צבאות מעלה.

"תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאוֹתָם" (א, ג)

אסור למנות הציבור אם בכללות אם לגולגלותם, כי עד עתה נמצא כל יחיד בתוך כלל הרבים

רבנו בחיי מבאר, מדוע אסור למנות הציבור אם בכללות אם לגולגלותם, כי עד עתה נמצא כל יחיד בתוך כלל הרבים, ולפיכך ניצול מדין שמים בזכות הכלל, אבל ברגע שמונים ופורטים את הכלל להרבה יחידים, אז נידון כל יחיד לבדו. ומסופר על הגאון רבי מאיר שמחה מדוינסק, שכשחלה את חוליו האחרון נשאל מחכם גדול אחד, אם כדאי שיתפללו עליו בשיבות ובתי כנסיות ויאמרו תהלים לרפואתו, והשיב, שמוטב לא להתפלל במיוחד עבורו, כי על ידי זה יפרד מתוך הכלל, והתביעה עליו בשמים תהיה גדולה יותר, כאשר ידונו אותו לפי מעשיו, שלא בתוך כלל ישראל. לפי זה מובן, שכאשר דוד מנה את העם, נפרדה החבילה של כלל ישראל, והיה כל יחיד נידון כבודד, כיון שכך, נתרבתה עליהם מידת הדין, ומימלא נדונו במגיפה.

ויש להביא כאן את מה שכתב הזוהר על ענין השונמית שאמר לה אלישע היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא, ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת, (מלכים ב' ד' יג') מה ענתה לו השונמית כאשר אמר לה היש לך לדבר אל המלך ומה בכך אם בתוך עמה היא יושבת, אלא שכאן מביא הזוהר הקדוש שהיה זה ביום ראש השנה ואמרה לו אני כלולה בתוך עמי ואם תתפלל עלי לכד יזכרו עוונותי ביחידות וכך אני כלולה בתוך הכלל (מוסר חכמים).

הרמזים והסודות בשמות השבטים

"לְרֵאוּבֵן אֱלִיצֹר בֶּן שִׁדְיָאוּר" (א, ה) מה הצור סובל כל מה שבבית, כך הקב"ה סבל עוונות של ראובן ומחל לו כשעשה תשובה, וממי למד מיהודה כשאמר הוציאואה ותשרף וזהו שד"י או"ר השלך לאש ואז הודה וגרם ג"כ לראובן להודות. "לַיהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן עֲמִינָדָב" (א, ז) שירד נחשול של ים בטרם נבקע, ונו"ן מתחלף בלמד, בן עמינדב, לכך נעשה נדיבו של הקב"ה, לכך זכה יהודה למלכות היתה יהודה לקדשו (תהלים קיד' א') מלמד שקידש שמו של הקב"ה על הים לכך ישראל ממשלותיו נעשה מושל לישראל. ועיין בזוהר הקדוש פרשת נשא, קכ"ד ע"ב שהביא על צניעותם וקדושתם של בני ישראל הזכרים והנקבות במצרים, שבמי מרה השליכו עץ עם שם ה' למים ושתו כולם ויצאו נקיים, והוברר שהנקבות נשמרו מן המצרים והזכרים נשמרו מן המצריות והוסר חשד ישראל בנשותיהם, והוסר לעז המצרים שהיו מקטרגים ואומרים שבניהם של ישראל צאצאיהם הם, ומיד כשנבדקו ונמצאו נקיים, ייחד הקב"ה שמו על ישראל, וזה שכתוב במי מרה שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו, עכ"ד הזוהר הקדוש, עי"ש. (מוסר חכמים)

"לְיִשָּׁשָׁכָר נַתְנָאֵל בֶּן צֹעֲרָ" (א, ח) שנתנו התורה בלבם. בן צוער - שקבלו עליהם טורח צער של כל ישראל שהיו שואלים ומשיבים להם ועיין להרב חיד"א ז"ל בס' נח"ק שפירש כל שמות נשיאי השבטים עד"ז משם מהר"א מגרמיזא ז"ל, וסוף דבריו כתב וז"ל וראיתי להקדוש רבנו שלמה אסתרוק ז"ל בפירושו כ"י וז"ל שמעתי שבכל מטה האמצעי של ד' דגלים נזכר בסוף שמותיהם א"ל בדגל יהודה האמצעי נתנאל"ל, בדגל ראובן האמצעי שלומיא"ל, בדגל אפרים האמצעי גמליא"ל, בדגל דן האמצעי פגעיא"ל, לקיים מה שנאמר כי אני ה' שוכן בתוכם, וכן באו בנשיאים בחנוכתם זה אחר זה, נתנאל ביום ב' שלומיא"ל ביום ה', גמליאל ביום ח' פגעיאל ביום י"א וכשתצרך ב' ה' ח' י"א עולה כ"ו כשמו הקדוש שעולה כ"ו.

"לְבִנְיָמִן יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע בֶּן עֲמִיהוּד" (א, י) הוא היה סבו של יהושע בן נון, ככתוב בדברי הימים (א'): עמיהוד בנו, אלישמע בנו, נון בנו, יהושע בנו. (צל העדה)

"לְאֶפְרַיִם אֱלִישָׁמַע בֶּן עֲמִיהוּד" (א, י) על שם מעשה יוסף הצדיק, אמר הקב"ה אלי שמע יוסף שציויתיו על הזנות ולא שמע אל אדונו אמר הקב"ה עמי היה שכבש את יצרו לעשות רצוני, ומה שכר גמלו האל, על שקידש שמו של הקב"ה, שפדאו צורו ונעשה מלך.

"לְגָד אֱלִיסָף בֶּן דְּעוּאֵל" (א, יד) ראיתי בספר אמרי נעם ויצא שכתב, דגד זכה שנקבר משה רבנו בחלקו לפי שכשמינה ראש דגל לדרן, היה יכול גד לומר אני בכור לזלפה ודרן בכור לבלהה למה אני איני ראש דגל כמוהו, ולא דיבר נגד משה רבנו, לכן כתיב אליסף בן דעואל, וכתוב ברי"ש רעואל, שעלה וזכה לדיע אל שהוא משה רבנו שיקבר בחלקו.

"אֵלֶּה קְרוּאֵי הַעֲדָה" (א, טז)

כלם היו צדיקים והם היו בנתינת עשרת הדברות

ביו"ד כתיב מלמד שכלם היו צדיקים והם היו בנתינת עשרת הדברות שהרי בויקח קרח קראי מועד כתיב חסר יו"ד על שהיו רשעים.

"וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים" (א, יז)

השביע הקב"ה את משה ואהרן שלא יטריחו על הציבור

מלמד שהשביעו אותם שלא יטריחו על הציבור, שכן מצינו לקיחה לשון שבועה.

"וַיִּתְּלָדוּ עַל מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם" (א, יח)

כל איש מבני ישראל עבר לפני משה רבנו ואחיו קדוש ה'

עצם הדבר שכל איש מבני ישראל עבר לפני משה רבנו ואחיו קדוש ה', והוא נודע אליהם בשמו ושם אבותיו "בכתב בני ישראל", היה זה בשבילו זכות גדולה, שכן הם שמו עליו עיניהם לטובה, ובקשו עליו רחמים, להרבות ולהגדיל את מספר בני ישראל. (רמב"ן).

"לְגִלְגָּלְתָּם" (א, יח)

הזכרים הנאה לעולם שאין העולם מתקיים אלא בשבילן

מה גולגולת זו יש בה דברים הרבה משובחים, עיניים לראות אזנים לשמוע, פה לטעום וחוטם להריח והן כולן הנאה לגוף, כך הזכרים הנאה לעולם שאין העולם מתקיים אלא בשבילם, ועוד שהברית תלויה בזכר.

"בְּנֵי נַפְתָּלִי תוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם" (א, מב)

כאן נאמר בני נפתלי ולא לבני, כמו שנאמר - בשאר השבטים

דייק בספר פה קדוש לגאון רבי יצחק מוולוז'ין זצ"ל, שכאן נאמר בני נפתלי ולא לבני, כמו שנאמר - בשאר השבטים, והנצי"ב בספר העמק דבר כתב, שמעתי מפי חותני הגאון מוהרי"ץ זצ"ל בשם האר"י הקדוש, שמתחילה היו מניחין כל הפתקאות לכל ישראל בתיבה אחת גדולה, ואחר כך באו כל הנשיאים כל אחד בתיבה שלו, ובוררים כל אחד הפתקאות, וכל נשיא שמצא אחד משבטו היה מטיל בתיבתו, ואחר כך מנה מה שנתקבץ בתיבתו, משום הכי כתיב בכולהו לבני, פירוש זה הפתקה שייך לזה השבט, אבל בני נפתלי האחרון לא היה נשיא שלו בורר כלל, אלא כל שבטו נשאר בתיבה הגדולה, משום הכי כתיב בני.

ויש מתרצים לפי שבנפתלי היו בנות יותר מבנים, לכך ברכו יעקב בלשון אשה, נפתלי אילה שלוחה הנותן (בראשית לט' כא') ראשי תיבות אשה, ותדע לך שכן הוא שהרי כשמתו ששים רבוא אנשים, ולא נשים אז נתרבו נשים יותר מאנשים, לכך כתיב בפנחס בני ולא לבני כי נתרבו בנות יותר מבנים.

"אֵלֶּה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן... וַיְהִיו כָּל פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... וַיְהִיו כָּל הַפְּקָדִים" (א, מד-מו)

שלוש פעמים חזר הכתוב ושנה אותן הלשונות

שלוש פעמים חזר הכתוב ושנה אותן הלשונות, לפי שכאן מרומזים שלושת הטעמים של הצינוי לפקוד את ישראל: (א) כדי שיעברו לפני משה ואהרן ויזכרו בשמותיהם, וישימו עליו עיניהם לטובה. (ב) כדי לקבוע מי ראוי לצאת למלחמה, וכמה מספרם. (ג) כדי להודיע כמה גדולים חסדי הבורא, כי משבעים נפש שירדו מצרימה, יצא מחנה עצום ורב של למעלה מששים ריבוא, אחרי תקופה קצרה. (כתב סופר)

"וְאֵת רֵאשֵׁים לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (א, מט)

גם בני תורה צריכים לראות עצמם שונים ונבדלים ומורמים מעם

רש"י: כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבד. שבט לוי נמנה לבד ועליהם מוטלים חובות נעלות יותר, וברמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל מביא שתופשי התורה בימינו הם כשבט לוי, ונראה שגם בני תורה צריכים לראות עצמם שונים ונבדלים ומורמים מעם, ולעולם לא יוכלו להשוות ולבדוק מעלתם מול וכיחס לבני ישראל כי הם כלווים ונדרשים למלאות חובותיהם ביתר דייקנות. (מוסר חכמים)

"וּבְנִסְעַי הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבְחַנְתָּ הַמִּשְׁכָּן יִקְיְמוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהָזֵר הַקָּרֵב יוֹמֵת" (א, נא)

הזכיר השם המפורש שתי פעמים למפרע, להורות על מדת הדין שהיא מתוחה על הזר הקרב

ה'לווי' ו'בחנות' ה'משכן' י'קמו ר"ת הוי"ה למפרע אותו ה' ה'לווי', ו'הזר ה'קרב' י'ומת, כבר הודעתך כי בכל מקום שתמצא השם למפרע בהיפך אותיותיו מורה על מדת הדין, כי כן הזכירו המן הרשע בהיפך אותיותיו, וכל זה איננו שוה ל'י', ונהפכה מדת הדין עליו, והנה בכאן בענין עבודת הלווי' הזכיר תחלה בכתוב הזה השם הנעלם, ואחר כך הזכיר השם המפורש שתי פעמים למפרע, להורות על מדת הדין שהיא מתוחה על הזר הקרב לעבודת הלווי' כענין שנאמר בעווא. (דברי הימים יג' י')

והלווי' יחנו סביב למשכן, ויאמר ה' לאדם לעבדה ולשמרה, לעבדה מבפנים ולשמרה מבחוץ, לעשות גדרים וסייגים לשמירת הגן שלא יכנסו כחות הטומאה לפנים, וזהו סוד שמירת המקדש שצוה הקב"ה לכהנים וללווי', והנה הכל רמוז פנימי וחיצוני.

אמר הכתוב בשמירת המקדש תמיד, ואתה ובניך לפני אהל מועד, כלומר כהנים לוי' שומרים במקדש תמיד ואתה ובניך אתך, אשרי יודעי הסתרים, לפי שסביב למשכן יש כמה מחנות של טומאה.

"וְהָזֵר הַקָּרֵב יוֹמֵת" (א, נא)

הזר הקרב הוא יצר הרע

לית זר אלא יצר הרע דדמיא לכל חיין ועופין דורסים, מאן דאית ביה מום לא יקרב והזר הקרב יומת והיינו ממוז"ר מו"ם זר, מום נוקבא זר זכר.

"אִישׁ עַל מַחְנֵהוּ וְאִישׁ עַל דְּגָלוֹ לְצַבְאָתָם" (א, נב)

סגולת הסדר הוא גורם חשוב בנושר ההשתלמות

מי שמרושל בהתנהגותו ואיננו מסודר ומדוייק במעשיו, הריהו גם מבולבל בדעתו ובמחשבתו, ואיננו מוכשר לעבודה קבועה ויציבה. אדם צריך לדקדק בסדרו ביום צאתו לדרך כביום בואו, ויש גם איזה רמז לזה בהלכה: - הדס שוטה - זה ששלושת העלים שבגבעול שלו אינם כסדרם, כן אנו מוצאים שכל התורה מבוססת על הדיוק והסדר, רגע אחד מבדיל בין שבת לחול, נימא אחת מבדילה בין שחיטה כשרה ושחיטה פסולה, טפה אחת מבדילה בין מקוה כשרה למקוה חסרה, צעד אחד מבדיל בין מחנה לוי' למחנה שכינה, הלווי' מוזהרים שלא לעשות עבודת כהנים, והכהנים מוזהרים שלא לעשות עבודת הלווי', הלווי' מוזהרים שלא יעשה אחד את מלאכת חברו, איש איש על עבודתו ועל משאו, איש על מחנהו ואיש על דגלו, איש איש ליעודו ולתפקידו המיוחד שלו, והכל יבוא על מכוננו הראוי. (ר' שמחה זיסל מקלם)

"אִישׁ עַל דְּגָלוֹ" - בוא וראה איך חיבבן ושמרון ונצרן

אמרו במדרש: אשרי האזניים ששמעו עד היכן שמר ועד היכן נצר הקדוש ברוך הוא את ישראל: "יצרנהו - כאישון עינו!" בוא וראה איך חיבבן ושמרון ונצרן, שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: אמור להם שיעשו לי משכן, ואשכון ביניהם. ולא עוד, אלא שאעשה אותם דגלים, שנאמר: "איש על דגלו!"

ראו ישראל את רבבות המלאכים מוכתרים בדגלים נתאוו גם הם לדגלים ונתן להם הקב"ה

כך אמרו במדרש: בשעה שנגלה ה' על הר סיני, ירדו עמו רבבות של מלאכים, שנאמר: "רכב אלהים רבותיים אלפי שנאן ה' בם סיני בקדש", והיו כולם מוכתרים בדגלים, שנאמר: "דגול מרבבה". כיון שראו אותן ישראל שהם עשויים דגלים, התחילו מתאווים לדגלים. אמרו: הלוואי כך אנו נעשים דגלים כמותן! שנאמר: "הביאני אל בית היין" זה סיני, שניתנה בו התורה שנמשלה ליין - "ודגלו עלי אהבה". אמרו: הלוואי הוא מגדיל עלינו אהבה בדגלים. אמר להם הקדוש ברוך הוא: מה נתאוותם, להעשות דגלים, חייכם, שאני ממלא משאלותיכם, שנאמר: "ימלא ה' כל משאלותיך" מיד הודיע הקדוש ברוך הוא ואמר למשה: לך ועשה אותם דגלים כמו שנתאוו.

נתבונן בדברים, ונשתומם: מעמד הר סיני, ההר בוער באש עד לב השמים, חושך ענן וערפל, וקול שופר חזק מאד, וקול ה' בכח קול ה' בהדר, קול ה' שובר ארזים. נפתחו לפני ישראל השמים ושמי השמים ובורא העולם מתגלה לעמו ללמדם תורה ומצוות, כל העם זוכה לראות מראות אלהים והגיעו לדרגת נבואה, ושמע את הקול מדבר מתוך האש הגדולה ונפשם יוצאת בדברו, ובכל המעמד הנורא והמפעים, עיניהם וליבם נתונים רק לדבר אחד: שהמלאכים העומדים סביבם מעושרים בדגלים... ולזה הם מתאוים.

עבודת ה' התורה והמצוות, מאחדות את כולנו להיותנו עם אחד

ואפשר לבאר ע"פ מש"כ מרן החיד"א זצ"ל, כי גם לימים האלו ממש, הימים שמראש חודש סיון ועד לחג השבועות הבא עלינו לטובה, ישנה סגולה מיוחדת, שראוי ורצוי לנצלה. שכן בראש חודש באו בני ישראל למדבר סיני "ויחן שם ישראל נגד ההר", ופרש רש"י: "כאיש אחד, בלב אחד. ומני אז מסוגלים ימים אלו לקניית אחדות בעם ישראל - לשלום בית של קיימא, להתקרבות ושותפות אמת במשפחה, להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, לאהבת רעים ומתיחת קו על יריבויות נושנות, ולפיוס בין פלגי העם לכל שבטיו ועדותיו: "כאיש אחד, בלב אחד!"

זה הזמן לניצול רוח האחוה המושפעת ממרום, ומרן החיד"א זצ"ל מבטיח כי מי שיעשה בימים אלו צעד לקראת השלום והאחוה, יסייעו לו מן השמים בכפל כפליים!

אולם פרט נוסף ישנו בסגולת השלום והאחוה שהיתה בימים ההם ומקרינה לזמן הזה: "ויחן שם ישראל - נגד ההר", השלום והאחוה היו במבט אל הר סיני, אל התורה ונותן התורה. וכך אנו מוצאים גם בפרשתנו, פרשת במדבר: "איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל" - מנגד סביב לאוהל מועד יחנו. לכל שבט היתה ייחודיות משלו, דגל משלו, מקום בפני עצמו. מה איחד את השבטים, מה היה הבריח התיכון, שכולם חנו סביב לאוהל מועד, מקום עבודת ה', מקום הלוחות והתורה.

ישנם בעם ישראל שבטים שונים - שבט יששכר עסק בתורה, שבט זבולון עסק בסחורה וכו'. אבל עבודת ה' התורה והמצוות, מאחדות את כולנו להיותנו עם אחד, כמנורה של פרקים. וא"כ זו היתה מטרתם של עם ישראל להיות כדגלים מאוחדים יחד סביב המשכן והקודש אפי' שלכל אחד הייחודיות שלו, כולם מתאחדים סביב התורה בלב אחד. כאיש אחד.

ובספר "צרור המור" הביא מדרשי חז"ל שתאווה זו שהתאוו ישראל לדגלים היא מצד מדרגה יותר גדולה מאמירת נעשה ונשמע ומתן תורה והקמת המשכן וכליו וראו דמות יוצרם בדגלים ורצו להדמות אליו, פלא פלאות.

הסוד שיש בדגלים - דגל יהודה במזרח בדמות אריה ועמו מטה יששכר וזבולון, דגל ראובן בדרום ובדמות אדם הדומה לדודאים ועמו מטה שמעון וגד, דגל אפרים במערב ועמו מטה מנשה ובנימין, דגל דן בצפון ועמו מטה אשר ונפתלי

דע אחי חביבי סוד הדגלים, הנה ד' דגלים הם כנגד ד' חיות אשר נושאות את כסא הכבוד בד' פנים.

דגל יהודה אריה.

דגל ראובן אדם.

דגל אפרים שור.

דגל דן נשר.

דגל מחנה יהודה היה נוסע תחלה ועמו מטה יששכר וזבולון, להיות דוגמת מחנה גבריא"ל אוריא"ל שמעיא"ל לפני השכינה, וכולם נקראים מחנה גבריא"ל.

דגל מחנה ראובן היה בדרום. ועמו מטה שמעון וגד, והיו דוגמת מחנה מיכאל"ל כוכביא"ל פדיא"ל מימין השכינה, ושלתם נקראים מחנה מיכאל.

דגל מחנה אפרים ועמו מטה מנשה ובנימין, והיו דוגמת מחנה רפאל"ל זבדיא"ל אחזיא"ל מאחורי השכינה, ושלתם נקראו מחנה רפאל.

דגל מחנה דן צפונה ועמו מטה אשר ונפתלי, והיו דוגמת מחנה אוריא"ל דניא"ל רמא"ל משמאל השכינה, ושלתם נקראו מחנה אוריא"ל.

ועתה נביא סוד הדגלים כמובא בילקוט ראובני: אומר לך דברים בכסא הכבוד ובד' מחנות שכינה. ואשא עיני וארא והנה אדם בא, ושאלתי לו מי הוא הבא לקראתינו, וא"ל מלפני הקב"ה יצא וממתיבתא דרקיעא הוא, והלך זה ובא זה ואמר שם במתיבתא דרקיעא כשהיו ישראל במדבר היו מקיפים ענני כבוד עליהם, אחד לפנייהם ואחד לאחריהם ושניים משני הצדדים, ואחד למעלה מפני החמה והצנה, ואחד לפנייהם משפיל את הגבוה ומגביה את הנמוך כדי שלא יכשלו.

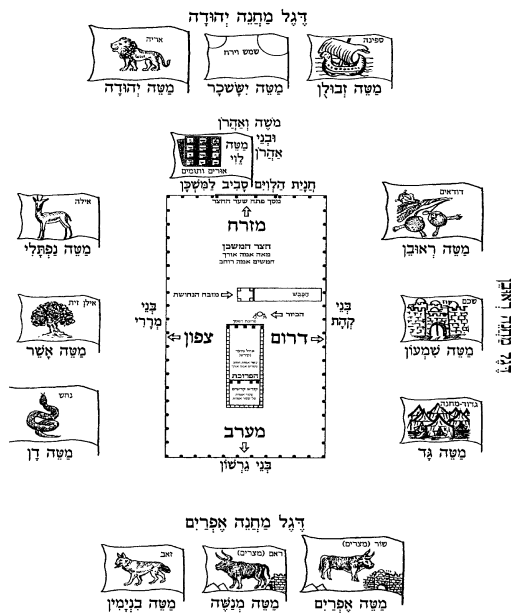
וגם ראו שם אותה בראש הדגל ואור השכינה קבועה בתוכו, ושאלו היאך היה הסדר קבוע, והשיבו ארבעה דגלים הם.

דגל יהודה למזרח ודומה לאריה הוא שנאמר גור אריה יהודה, והיה על ראש הדגל דמות אריה ויוצא למעלה, והיו בו עוד וויס של זהב כדמות סייף, ועל הסייף היה הקב"ה מוריד אמה של ענן ה' וכתוב בו ג' אותיות מן ג' אבות העולם - א' מן אברהם, י' מיצחק, י' מיעקב, וסימן איי והיו אותיות הללו מזווי השכינה.

בדרום היה ראובן והיה על ראש הדגל דמות אדם הדומה לדודאים ועליו דמות וויס של זהב כדמות סייף, ולמעלה מאותו סייף היה אמה מן הענן וחקוק בו ג' אותיות מן אבות העולם, ב' מאברהם, צ' מיצחק, ע' מיעקב, וסימן בצ"ע והיו אותיות הללו מזווי השכינה.

במערב היה חונה דגל אפרים ימה והיה על ראש הדגל וויס של זהב. ודמות דגל דן - נחש, ע"ד סייף ודמות הדגל בה צורה של דג ע"ש וידגו לרוב. ולמעלה מאותו סייף היה אמה מן הענן וחקוק בו ג' אותיות מג' אבות העולם - ר' מאברהם, ח' מיצחק, ק' מיעקב, וסימן רח"ק והיו אותיות הללו מזווי השכינה.

בצפון דגל מחנה דן שנאמר דגל מחנה דן צפונה. ועל ראש הדגל וויס של זהב, ודמות דגל דן נחש ע"ד יהי דן נחש עלי דרך, כדמות סייף, ולמעלה מן הסייף אמה מן הענן וחקוק בו שלש אותיות מן ג' אבות העולם - מ' מאברהם, ק' מיצחק, ב' מיעקב, והיו האותיות הללו מזווי השכינה. נשאר ה' מאברהם. הוסיף הקב"ה י' משמו וברא את העולם שנאמר כי ביה ה' צור עולמים. העמיד הקב"ה עמוד הענן למעלה מן הארון שהדגלים מסבבים אותו שנאמר סביב לאהל מועד יחנו, וקבועים באותו ענן ב' אותיות הקדושים שהם י"ה, והיה הולך בכל מחנה ישראל והיה מאיר ביום ובלילה כירח, ובהם היו ישראל יודעים בין יום ללילה.

ואותם ב' אותיות הקדושים הם י"ה, פורחים הנה והנה ונראים על כל ד' דגלי השבטים כל ימות השבוע, לפעמים על דגל זה, לפעמים על דגל זה, וכן יהיה הסדר כל ימי השבוע עד יום ו' לערב שבת, ובמקום שהם עומדים וקדש עליהם היום, שם היו נחים ולא היו זזים ממקומם מעת שפוגע בהם רגע הכנסת שבת עד מוצאי שבת הקדש, אז היו חוזרים ומתחילים להתראות בכל דגל מעת יציאת שבת כמנהגם, וכן היה מנהגם בכל הימים. וכשהיה הקב"ה רוצה ליסע המחנות, היה הענן ששם י"ה נוסע מעל הארץ, והיו ד' ענפים שבהם - אי"י בצ"ע רח"ק מק"ב, נוסעים אחריו וכשהנהיגם רואים הענפים האלו נוסעים ועומדים אחר העמוד שבו י"ה, תוקעים בחצוצרות, והיו רוחות העולם מקטירות מור ולבונה שנאמר מי זאת עולה מן המדבר מקוטרות מור ולבונה. [ילקוט ראובני בשם ספר הפליאה].

בזמן הגאולה ירים השי"ת את דגל ישראל מבין האומות, וידרכו על האומות כזבל ואשפה תחת בני ישראל הדגלים רומזים לנו, שלא יתבייש אדם בעבודת השי"ת, אלא ירים עצמו כדגל ויחזק לבו לקיים מצות השי"ת. כמ"ש (דברי הימים ב' פ' יז) ויגבה לבו בדרכי השם, וכן אמר רשב"י זיע"א בזוה"ק (בראשית דף ד ע"א) אשריו לאדם שלא יכנס בבושה בעוה"ב, ואשריו לאדם אם הוא תקיף וחזק כעמוד ברזל בעוה"ז על מצות התורה שלא יבוש לקיים מצות התורה, ועוד כמו שכל שבט ושבט היה לו דגל בפני עצמו ונתרבה שמחתם. כך בזמן הגאולה ירים השי"ת את

דגל ישראל מבין האומות, וידרכו על האומות כזבל ואשפה תחת בני ישראל. כמ"ש והיו מלכים אומניך, וכן כמו שלכל שבט היה דגלו בצבע אחר, כך עכשיו בגלות אפילו שישראל מפוזרים ויש מנהגים וחילוקי דינים ביניהם, אבל בזמן הגאולה יהיו כולם בלב אחד והלכה ברורה ולא זה אוסר וזה מתיר, כי אליהו הנביא זל"ט יתרץ כל הקושיות ובעיות כמ"ש רז"ל "תיק"ו" ר"ת תשבי יתרץ קושיות ובעיות, וכולנו נהיה לאגודה אחד לעבדו שכס אחד אמן.

"ארבע דגלים" - כנגד ארבע אותיות הוי"ה ב"ה ושמות של ד' ראשי דגלים הם יהודה ראובן אפרים דן ר"ת אדי"ר רמז לשכינה השרויה בתוכם דכתיב אדיר במרום ה'.

"איש על דגלו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו" (ב, ב)

כמו הסדר שצוה יעקב במצרים שישאו ארונו, כך תאמר להם והם מכירים מקומם, כל אחד נוטל לפי כבודו, שני סימנין היו לכל דגל ודגל, אחד המפה צבועה כצבע אבנו באבני האפוד, ואחד על המפה רקומה דמות חיה שברך אותם אביהם יעקב

ארז"ל היה לו לומר איש על דגלו יחנו מהו שכתוב באותות לבית אבותם. ופירש בעל מדרש תנחומא שמשו רבנו ע"ה היה מיצר ודואג על זה הענין, שאמר יהיה קנאה בין השבטים, שראובן אומר אי אפשי לטול דגלים מצד מזרח או מצד מערב, וזה אומר כך וזה אומר כך, והקב"ה גלוי וידוע לפניו שמשו מיצר, אמר לו הקב"ה למה לך צער כל כך, כמו הסדר שצוה יעקב במצרים שישאו ארונו, כך תאמר להם והם מכירים מקומם, כל אחד נוטל לפי כבודו, וזה הרמז איש על דגלו באותות לבית אבת"ם דייקא, כמו שיש להם סימן מיעקב שנשאו כך יעשו בזה הזמן. אז שמח משה שמחה גדולה שאין להם קנאה אלא אדרבא אהבה, וז"ש הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהב"ה. והקב"ה עשה להם שנתן להם דגלים כמלאכי השרת כמ"ש דגול מרבבה, וכל אחד עשה מפה צבועה על דגלו כדי שיכירו מרחוק כל דגל ודגל, ושני סימנין היו לכל דגל ודגל, אחד המפה צבועה כצבע אבנו באבני האפוד, ואחד על המפה רקומה דמות חיה שברך אותם אביהם יעקב.

יעקב צוה בקבורתו שיהודה, ויששכר, וזבולון, ישאו מן צד מזרח.

ראובן, שמעון, וגד, מן צד דרום.

אפרים, ומנשה, ובנימין, מן צד מערב.

דן, ואשר, ונפתלי, מן צד צפון.

יוסף אל ישא ארוני מפני כבוד המלכות ולוי לא ישא מפני כבוד השכינה שעתיד לטול הארון.

במקומם ישאו מנשה ואפרים מפני שהם בכלל שבטים, כמ"ש אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי.

מה היה צבע המפה

ראובן היה צבע מפתו כמו אודם.

שמעון היה צבע מפתו כמו פטדה.

דגל לוי שהיה מנשה במקומו היה צבע מפתו כמו ברקת.

יהודה היה צבע מפתו כמו נפה.

יששכר צבע מפתו כמו ספיר.

זבולון היה צבע מפתו כמו יהלם.

בנימין צבע מפתו כמו ישפה.

דן צבע מפתו כמו לשם.

נפתלי צבע מפתו כמו שבו.

גד צבע מפתו כמו אחלמה.

אשר צבע מפתו כמו תרשיש.

אפרים צבע מפתו כמו שהם.

וזש"ה באותות לבית אבותם שכתוב למשפחתם לבית אבותם. וצורת חיה שברך להם אביהם,

על מפת ראובן היה דיוקן של גבור ורועה עזים כמ"ש ראובן בכורי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר ע"ז אל תקרי עז בקמ"ץ אלא עז בצר"י וקשה כמו עזים. ומפני זה היה על מפה שלו צורת עזים שרועה אותם. ויש אומרים שעל מפתו של ראובן היו דודאים.

על מפתו של שמעון היה דיוקן של חרב כמ"ש כלי חמס מכרותיהם זה חרב.

על מפתו של מנשה היה דיוקן של שור כמ"ש בכור שור"ו הדר לו.

יהודה היה על המפה שלו דיוקן של אריה כמ"ש גור אריה יהודה מטרף וגו'.

יששכר היה על מפה שלו דיוקן של חמור כמ"ש יששכר חמור גרם.

זבולון היה על המפה שלו דיוקן של ספינה וים כמ"ש זבולון לחוף ימים ישכן והוא לחוף אניות וירכתו על צידן.

בנימין היה על מפה שלו דיוקן של זאב כמו שכתוב בנימין זאב יטרף.

דן היה על מפה שלו דיוקן של נחש כמו שכתוב יהי דן נחש עלי דרך.

נפתלי היה על מפה שלו דיוקן של אילה כמ"ש נפתלי אילה שלוחה וגו'.

גד היה על מפה שלו דיוקן של ד"ג, ג"ד אותיות ד"ג. ויש אומרים שהיה בקבוק על מפה שלו כמ"ש קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן וגו' וכתוב והמן כזרע ג"ד הוא.

אשר היה על מפה שלו דיוקן של אילן זית וספל של שמן כמ"ש וטובל בשמן רגלו וגו'.

אפרים היה על מפה שלו דיוקן של ראם כמ"ש וקרני ראם קרניו וגו'.

וידוע שהשבטים נקראו חיה. וז"ש איש על דגלו באותות לבית אבותם.

הדגלים בעולמות העליונים

איש על דגלו, לעילא איתחם תחומין מיכאל מימין, גבריאל משמאל, אוריאל מלפניו, רפאל מאחוריו, כן למטה דגל מחנה יהודה כנגד מחנה מיכאל, דגל מחנה ראובן כנגד מחנה אוריאל, דגל מחנה אפרים כנגד מחנה רפאל, דגל מחנה דן כנגד מחנה גבריאל.

כלם יחד מודים ומהללים יהי כבוד ה' לעולם

עם ישראל מפוצל לעדות שונות וכתות שונות כל קבוצה לפי מנהג אבותיה, אבל סביב אהל מועד מקום השכינה, שם יחנו בני ישראל, היינו אמצעי ההתקרבות לשכינה שונים הם ברם מטרת כלם סביב אהל מועד יחנו היינו מקום השכינה עצמה מצויה חונים כל ישראל.

וכעין אלו הדברים אמר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל כי יש המקדימים ברוך שאמר להודו ויש המקדימים הודו לברוך שאמר, אבל כלם יחד מודים ומהללים יהי כבוד ה' לעולם.

"וְהַחֲנִיּוֹת קִנְיָהּ מְזַרְחָה דָּגְלֵי מַחֲנֵה יְהוּדָה" (ב, ג)

טעם לסדר הדגלים

טעם לסדר הדגלים על זה האופן כבר דיברו בו הראשונים איש לפי שכלו, והקרוב אלי לומר בזה שהם על סדר ארבע מדריגות הכוללים כל שלימות אנושי והם קנין החכמה, ואחריה קנין המדות, ואחריהם קנין הגבורה, ואחר כולם קנין העושר, כי כך סדרם הרמב"ם. וחז"ל אמרו (נדרים לה א) אין השכינה שורה כי אם על חכם, עשיר, גבור, ועניו, כי הענוה ראש לכל המדות על כן הדגלים אלו שבאו להשראת השכינה אשר בתוכם סדרם על זה האופן איש איש על מעלתו לומר לך ראויין אלו שתשרה עליהם השכינה כי כל ארבע מעלות אלו נמצאו בהם:

יהודה יששכר זבולון ראשונה יסעו, כי מהם תצא תורה. על כן נאמר כפל קדמה מזרחה להורות כי מהם תצא אור התורה כי ביהודה נאמר (בראשית מט י) לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, אלו ראשי גלויות ונשיאי ארץ ישראל (סנהדרין ה. עיי שם), ואין מחוקק אלא תורה שנאמר במשה (דברים לג כא) כי שם חלקת מחוקק ספון, וכתוב (משלי לא ה) פן ישתה וישכח מחוקק. והחונים עליו מטה יששכר שנאמר בו (דברי הימים - א יב לב) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים. מטה זבולון שנאמר בו (שופטים ה יד) ומזבולון מושכים בשבט סופר. ועוד שיהיה מחזיק ידי יששכר ועל כן לא אמר ועליו מטה זבולון, כי לא רצה לעשותו טפל למטה יששכר להורות שהלומדה והמחזיק בלומדיה שקולים המה. ונאמר בהם ראשונה יסעו, כי להם משפט הראשית במלחמה כי מלחמתן של ישראל אינן בחרב וחנית כי אם

צריכין להיות חמושים מזוינים בחמשה חומשי תורה שנחלקו לשבעה ספרים דהיינו מזוינים, והיא כלולה במספר עשרים ושבע אותיות כמספר ראשי תיבות של יהודה יששכר זבולון לומר לך שזכות התורה מסייעת במלחמה והם ראש דגל המורה על הנצחון:

דגל מחנה ראובן שמעון גד תימנה, שנקרא דרום על שם דר רום שהשמש דר ברזומו כך כל הנכנע בטבע לסוף הקדוש ברוך הוא מגביהו וההכנעה ראש לכל המדות הטובות, ומדה זו היתה אצל ראובן כי הוא הודה ולא בוש במעשה בלהה כמו שאמרו חז"ל (עיין סוטה ז ב) מי גרם לראובן שיודה וכו' כמו שמביא רש"י בפרשת וזאת הברכה (דברים לג ז) וזה נמשך מן מדת הענוה כי כל גבה רוח הוא בוש מלהודות על האמת. ומן שמעון היו מלמדים וסופרים ועניים אשר בהם ההכנעה מצויה יותר מבזולתם. וכן גד היה בעל צדקה שנאמר בו (דברים לג כא) צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, רצה לומר כי משפטיו דהיינו על פי שורת המשפט לא היה צריך לילך כי אם עם ישראל ולא בראש החלוץ ועל צד הצדקה הלך לפנייהם כצדקת ה' ההולך לפני מחנה ישראל, וכדי שלא תאמר שמא מחמת גובה לבם הלכו בראש תלמוד לומר (בראשית מט יט) גד גדוד יגודנו והוא יגד עקב. הגדוד הלך בענוה כעקב זה המורה על גדר הענוה שנאמר (משלי כב ד) עקב ענוה יראת ה':

דגל מחנה אפרים מנשה ובנימין ימה ושלישים יסעו, כי מעלת הגבורה שלישית וכתוב בהם (תהלים פ ג) לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך וגו', כי יוסף בכור שור אשר לו הכח והגבורה, ובנימין זאב יטרף, וקנין זה הולך ופוחת כי מיום ליום תש כוחו של אדם מצד התכת הליחה השרשית כי יום המות מתחיל מיום הוולדו על כן חנייתם לרוח מערבי כי באותו רוח השמש הולך וחסר:

דגל מחנה דן אשר נפתלי צפונה. אשר משם זהב יאתה ושלושתן היו בעלי עושר שנאמר (בראשית מט כ) מאשר שמנה לחמו וכתוב (דברים לג כג) נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ה' היא תעשיר. ושבת דן עשה עגלי זהב בעבור רוב זהב שהושפע להם, ועל כן היה מאסף לכל המחנות. וקנין זה הפחות שבכולם לכך נאמר בו לאחרונה יסעו. ופניית כולם אל השכינה שבאמצע כי כולם כאחד טובים כשמשמשין בהם לשם שמים. ויהודה ראש דגל כי הוא מלך ונקרא גור אריה, על כן דינו לילך בראש במלחמה, וכן דן גור אריה הלך באחרונה כי עיקר המלחמה פנים ואחור, וראובן בכור ראש דגל, וכן אפרים ראש דגל כי יוסף הבכור. (כלי יקר)

"מטה זבולון ונשיא לבני זבולון אליאב בן חלף" (ב, ז)

התומך בתורה שכרו גדול כמו העוסק בתורה

מטה זבולון - ולא אמר ומטה כדרך שנאמר באחרים, לפי שזבולון היה מפרנס ליששכר, ללמדך שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא ונותן לפיו של יששכר לפיכך לא עשהו טפל לו לומר ששכרו גדול כמותו.

כתב רבנו יהושע אבן שועיב: ושמעתי מרבתי שכבר היה מעשה בדורות שעברו בשנים שהסכימו שיעסוק האחד בתורה והשני בפרקמטיא ושיחלקו בכאן ובעולם הבא, וכשנפטר החכם בכה עליו חברו, זכור מה שהסכמנו, והעידו שראו למת ששחק ממנו והרכין בראשו להודות על הענין.

"דגל מחנה ראובן" (ב, י)

ענין ארבע רוחות העולם, ארבע חיות מסביב לכסא, וסדר הדגלים

ומובא במדרש ועתה בפעם הזאת אודיעך כוחי אשר נתחזקתי ונתאמצתי מפי אליהו ז"ל שבא אלי ושאלתיו, מהו ה' בחכמה יסד ארץ (משלי ג' יט) ואמר לי שנו במתיבתא דרקיעא לפני הקב"ה ברא הקב"ה ארבע רוחות מזרח מערב צפון דרום.

מזרח - משם האור יוצא.

מערב - אוצרות שלג ואוצרות ברד וקור וחום יוצאים בעולם.

דרום - טללי ברכה וגשמי ברכה.

כך סובב לכסא ארבע חיות ולמעלה מהם כסא הכבוד, וכסדר הזה אמר הקב"ה למשה כשעלה לרקיע לעשות דגלים, אמרתי לאליהו הנביא ז"ל אדוני נאמר לך דברים בכסא, ואמר לי יבוא אדם אחד ויגיד חלקו לי, וקודם צאתי משם והנה צורת אדם בא ושאלתי לאליהו ז"ל מי הוא זה, ואמר לי גדול הוא ממני וברכתי את ה' ואמרתי זה יוציאני מאפילה לאורה, וקודם התחיל לדבר הלך אליהו ז"ל, ומיד התחיל זה ואמר ארבע מחנות הם,

החיה ששמה אד"ם ממחנה גבריא ודגל מחנה יהודה למזרח,

החיה ששמה שור ממחנה רפאל ודגל מחנה אפרים למערב,

החיה ששמה אריה ממחנה מיכאל ודגל מחנה ראובן לדרום,

החיה ששמה נשר ממחנה אוריאל ודגל מחנה דן לצפון,

ובפני שור תעשה פני כרוב, כי בקשת יחזקאל להיות כרוב, רוצה לומר בקש רחמים ונהפך לכרוב, וזה רמז אנפי רברבי ואנפי זוטרי.

וכתב הנועם אלימלך (ר"פ במדבר, באמצע דבריו) דנשמות ישראל הם למעלה מהמלאכים, וכל עולם הוא כסא לעולם שלמעלה הימנו, והמלאכים הם מרכבה לעולמות שלמעלה מהם. וידעו ישראל שנשמותיהם הם מרכבה וכסא לעולמות העליונים, אבל לא ידעו שגם הגוף של האדם צורך בו לקשר עולמות תחתונים, ולהיות מרכבה לעולמות העליונים. וכשראו את דגלי המלאכים כשהם מרכבה לעליונים, התאוו שגם גופי ישראל יזכו להיות מרכבה לשכינה עיי"ש.

כלומר שבמעשה המשכן והדגלים שסביבו, זכו ישראל שגם גופותיהם יתקדשו לצורך גבוה, בבחינת בכל דרכיך דעהו, וכמו ששורש נשמתם הוא כסא ומרכבה לשכינה, כן גופם, כאשר מתקדש, וכל הצטרותיו ניתנים לו לשם שמים, לצורך עבודת הבורא ית"ש. - ושכנו ישראל בדגליהם סביב למשכן, בכדי שקדושת המשכן תתפשט מנשמותיהם לגופיהם. וגם להיפך, שכאשר יקדשו גופיהם, להכינו לצורך גבוה, אז תתעלה מדרגת נשמתם יותר ויותר. כי אם נעשה הגוף נרתיק וכלי שרת, ממילא מקבל הוא נשמה יותר מעולה וטהורה.

"וְנָסַע אֶהָל מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֵה" (ב, יז)

אוהל מועד באמצע וסביב לו כל המחנות, כן עץ החיים והתורה באמצע וכולם צריכים להתרכז מסביב לה ולינק ממנה

כתב בספר חפץ חיים עה"ת דמכיון שהתורה מונחת בארון שבאהל מועד, צריך האהל מועד להיות תמיד בתוך המחנות, באמצע לא קרוב ביותר לאחד ולא רחוק ביותר מהשני, כמו שהבימה באמצע בית הכנסת, וכמו שעץ החיים היה נטוע בתוך הגן, כתרגומו במציעות גינתא. גם התורה היא עץ החיים, והכל צריכים להתרכז מסביב והיא בתווך. ויען כי תוצאות חיים מהלב, לכן מקומו באמצע הגוף, ושולח הדם הוא הנפש לכל אברי הגוף בשוה, וכולם יונקים ממנו, ומכל משמר נצור לבך.

ובהגהת מעשי למלך, שם כתב דמרן הגאון רשכבה"ג רבי חיים עוזר זצ"ל מוילנא, אמר פעם בנאום הפתיחה באסיפת היסוד של ועד הישיבות, כי תורתנו הקדושה איננה בור מקוה מים מכונסים, שאפשר לסותמה, מקור מים חיים הנה, ואם אתה סותמו מכאן, הוא פורץ לו דרך ממקום אחר, וכמו שהתורה היא נצחית לא תשכח מפי זרעו כתיב, (דברים לא' כא') כן הוא עמנו.

המחזיק במעוז התורה נצחי הוא, וכל כלי יצר עלינו ועל תורתנו לא יצלה. ועוד כתב חפץ חיים שם על הפסוק (ישעיה נד' יד) ואיש את קדשיו לו יהיו. ומשלו משל לאיש שהיו לו שלשה חברים האוהב הראשון שהיה אוהבו ביותר הוא הממון, שחביב לו לאדם מאד, עוזבו ביום פטירתו ולא יוליך בידו מאומה, שנאמר לא ירד אחריו כבודו (תהילים מט' יח'), האוהב השני הם הבנים והקרובים שמלוין לאדם עד הקבר ולאחר שנקבר נפרדים מעליו ועוזבים אותו לנפשו, החבר השלישי שהליץ בעדו והצילו, הם התשובה ומעשים טובים, שהולכים עמו לאחר פטירתו להליץ בעדו, שנאמר והלך לפניך צדקך, (ישעיה נח' ח'), והמלך ששלח אחריו הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה, שאין לפניו משוא פנים ולא מקח שוחד, ולא ינצל אדם מדינו כי אם בתורה ובמעשים טובים, האוהבים היותר נאמנים לאדם, הלא המה קדשיו שלו, המה יהיו אתו בתמידות, המה רעיו, אוהבו ופרקליטיו להליץ עליו טובה לפני אדון הכל, ועל האדם להרבות אוהבים כאלו בחייו ולהתרועע אתם תמיד אחרי שהם אוהביו נצח.

והכתוב סיים ואמר איש אשר יתן לכהן לו יהיה, והוא כי מכל הממון שהאדם רוכש בעודו בחייו, לא ישאר לו מאומה ולא לו יהיו, ורק מה שפזר לצדקה וחסד זהו שלו בעצם אשר יתן לכהן לו יהיה, היינו שאותן המעות הם שלו.

בהגהת מעשי למלך, כתב דהחפץ חיים זצ"ל: פעם הוכיח במישור לאחד האמידים, על אשר לא הפריש מהונו בחייו לעמלי תורה, והניח יתרו לבניו, ואמר לו בדרך צחות כי דוד המלך שבח את זה שאוכל יגיע כפיו בחייו, שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך (תהלים קכח ב'), כלומר תאכלם אתה בעצמך, בעודך בחיים, או אשריך וטוב לך, מה שאין כן אם תשאיר הונך ועמלך לבניך אחרוך, מי יודע החכמים יהיו או סכלים, וישלטו בכל עמלך על פי דרך התורה.

והלא כן מצינו בריש לקיש שהיה תלמיד חבר לרבי יוחנן גיסו, (בבא מציעא פד' א', ובגיטין יט' א', וברש"י כתובות פד' ב') משמע שהיה שקול כרבי יוחנן, ובמותו הניח רק קבא דמוריקא, וקרי על נפשיה ועזבו לאחרים חילם (תהלים מט'), (גיטין מז') הרי שלמד דעת את העם לתקן הכל בעודם בחיים, אשרי אנוש יעשה זאת (ישעיה נו', ב') (מוסר חכמים) **"וְיִנְסַע אֶהָל מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלְוִיִּים בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֵת"** (ב, ז)

לא לישב בארבע אמותיו אלא להמשיך חיות לתורה לכלל האומה

לרמז שבט לוי ובני תורה שנדבה רוחם לשבת בבית ה' לעולמים, שלא יתבודדו בארבעה אמותיהם אלא מתפקידם לשבת בתוך המחנות להיות המספקים חיות לכלל האומה.

"וְהַלְוִיִּים לֹא הִתְפַּקְדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ב, לג)

מדוע חזר לומר והלויים לא התפקדו, והסבר בענין השואה

ולהלן נכפל הענין והלויים לא התפקדו בתוך בני ישראל, ראש ישיבת מיר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ביאר ענין הכפילות כך: בטעם הדבר שלא התפקדו בתוך בני ישראל, הביא רש"י דברי המדרש רבה, צפה הקב"ה שעתידה לעמוד גזירה על הנמנין מבן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר אל יהיו אלו בכלל, מבואר במדרש שאילו היו נמנים בכלל ישראל אף הם היו מתים.

רבים שאלו על השואה האחרונה, איך נגזר דין חמור כל כך על הגה"ק רבי אלחנן וסרמן הי"ד ועל עוד הרבה מגדולי ישראל, קדושי עליון, אכן התשובה לכך ברורה, היא כתובה כאן, הלויים לא חטאו בעגל, אף על פי כן אם הם היו נמנים בתוך הכלל, הם היו מתים במדבר כמו כלם, כי על כן, זוהי הנהגת הקב"ה בעולמו, שמשנגזרה גזרה על הכלל, היא חלה על כל מי שנמנה בתוך כלל זה, ואף היחידים כשלעצמם אינם ראויים לעונש זה, מכל מקום נענשים בעונש הכלל,

לכך נצטוו משה למנותם מלכתחילה שלא בתוך בני ישראל, שלא יענשו בכללם, כי כיון שניתנה רשות למחבל שוב אינו מבחין.

למדנו מכאן על הצר הרע, שמי שלא נמצא בתוך הכלל אינו בגזרה עליהם, על אחת כמה וכמה מדה טובה, המרובה ממדת פורענות, שראוי להיות בתוך הכלל כדי לזכות בברכת הכלל, ומי שנמשך ויוצא מהכלל אינו זוכה אתם, ואמר מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל דדבר זה ראינו בנס הצלת ישיבת מיר בשואה, אשר אלו שלא היו אתנו לאורך כל הדרך, ואפילו מי שפרש רק מעט לדרוש בשלום קרוביו, לא ניצלו בהצלת הישיבה.

"וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמִשֶׁה בְּיוֹם דִּבְרַ ה' אֶת מִשֶׁה בְּהַר סִינַי" (ג, א)

כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו

ואלה תולדות אהרן ומשה - ואינו מזכיר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה, לפי שלימדו תורה. מלמד שכל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. (רש"י)

רבי מאיר שפירא מלזבלין, הוגה ומחולל רעיון הדף היומי, לא זכה לבנים או לבנות. אולם בזכותו לומדים יום יום רבים מעם ישראל את הדף היומי. בזכותו לומדים רבים את הש"ס כולו. להמוני לומדים אלו יש קשר רוחני לר' מאיר שפירא שהרי: **"כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו"**

לכן נביא קטעים מהתיאור על תחילתו של הדף היומי מהספר "ניצוצי אור המאיר":

ג' אלול תרפ"ג אולמו המקושט של התאטרון הממלכתי בוינה זוהר באור יקר. כאן כנסיה לשם שמים. על בימת הכנסיה הגדולה ניצב גאון תמיר ומחשמל את האוירה, הוא ממריא שחק ונישא על כנפי רוח, עיניו מתיזות רשפים: **"אם כל בית ישראל בכל אתר ואתר, ילמדו באותו יום אותו דף גמרא, כלום יש לנו ביטוי מוחשי יותר לאיחוד העילאי והנצחי שבין קודשא-בריך-הוא, אורייתא וישראל!?"**

כה שואל רבי מאיר שפירא ופורס את יריעת ה"דף היומי" בציוויות נפלאה, בתיאור כה מרתק, קולע, מלבב וחי.

- מה נפלא הדבר! נוסע לו יהודי באניה ותחת בית שחיו מסכת ברכות, נוסע הוא שבועיים ימים מארץ ישראל לאמריקה. כל יום עם דמדומי חמה הריהו פותח את הגמרא ולומד את ה"דף". ובבואו לאמריקה הריהו נכנס לבית המדרש בניו-יורק ומוצא להפתעתו עוד יהודים עוסקים באותו דף שבו הגה היום ומצטרף ללומדים בחדוה, מתפלפל עמם והם משיבים לו, נמצא שם שמים מתאדר, מתגדל ומתקדש...

ויהודי מארצות הברית שעקר לבראזיל שבדרום או ליפאן שבאסיה, הריהו סר בראש וראשונה לבית המדרש ומוצא את כולם עסוקים בדף שהוא עומד בו היום - וכי יש לנו איחוד לבבות גדול מזה, ולא רק זאת: עד הנה נשארו מסכתות שלא למד אותן ציבור גדול והיו כ"יתומים", שרק יחידי סגולה חמלו עליהם, וה"דף" יתקן הכל. ועוד משהו: הנוער שלנו, העתיד של עמנו, הוא שמחוייב להתחיל במצווה זו!

רועם האולם הענקי של הכנסיה הגדולה מתשואות ומחיאיות כפיים. ההצעה מתקבלת בהתרגשות נדירה, פה אחד. חודשה הברית המשולשת בין "קודשא-בריך-הוא, אורייתא וישאל" בטרם הופרה: היהדות החרדית של כל העולם מקבלת על עצמה ללמוד בכל יום דף אחד ידוע, החל ממסכת ברכות, בראש השנה תרפ"ד!

והחזון הנפלא הופך למציאות, בדיוק בראש השנה תרפ"ד. עוד היו רבים שהיססו, אולם כשהרבי מגור סח ברטט למקורביו אחרי תפלת מעריב של ראש-השנה: "אני נכנס ללמוד את ה"דף-היומי" - עבר כעין זרם חשמל של התרגשות בקהל הרבבות שהסתופף בגור והכל רצו לחפש מסכת ברכות...

רבי מאיר שפירא סיפר, כי אחרי אותו ראש-השנה תרפ"ד קיבל מכתב מאחותו היחידה, שהתגוררה בכפר נידח ליד בוקובינה, ובו נאמר: "בליל ראש-השנה חלמתי חלום - ראיתי אותך אחי היקר בשמים, מוקף המון צדיקים בעלי צורה ומזוהרים כזוהר הרקיע, ואתה אחי עמדת בתווך ופניך זרחו כשמש בגבורתה, וכולם חייכו לעומתך והודו לך, ושמחו בך מאד מאד... הודיעני נא, אחי, פשר החלום ושברו..."

המוני בית ישראל די בכל אתר התחילו ללמוד באותו לילה את ה"דף-היומי"! בכל עיר ועיירה נוסדו חברות ושיעורים ללימוד ה"דף" בצוותא. התחילו לציין כתאריך את ה"דף" גם במסמכים ובעתונות. שני יהודים שנפגשו מצאו נושא משותף לשיחה, מסוגיות הדף של אותו יום, "מענינא דיומא". רבי מאיר שפירא הפיץ רבבות טפסים של לוח ה"דף היומי" ויום יצירת אוסף חודשי של חידושי-תורה על רקע ה"דף-היומי". בירחון "יבנה" שיצא בלבוב הופיע מוסף מיוחד למטרה זו, גם הירחון "אשכול" הקדיש את טורו לכך. רבי ברוך גלברט מלודז' ערך מפתח לאימרות חז"ל לפי סדר מסכתות ה"דף היומי", לתועלת הלומדים, ורבי מאיר שפירא העניק לו הסכמה נלהבת: "ברוך טעמו וברוכה משנתו... תאורנה עיני לומדי ה"דף-יומי" ויהי ה' איתו".

הרעיון הופך לילד שעשועיו של רבי מאיר שפירא. רגיל הוא לספר: כשנצנץ במוחי רעיון ה"דף" רציתי להציעו בפני הכנסיה הגדולה רק למען הצעירים, לא חלמתי שהכנסיה תקבל את ההחלטה גם בשביל זקני הדור. אולם כשהתחלתי להסביר את תועלת לימוד ה"דף-היומי", כי לדעתי יש תועלת רבה אם בכל יום נלמד דף גמרא אחד על ידי רבבות יהודים ועולה השמימה, או-אז באה ההפתעה המרעישה והכל הסכימו פה אחד, שזה טוב בשביל כל יהודי מישראל! והוא הוסיף: אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים!...

תמצית של השקפת-עולם גלומה ברעיון - היה אומר מדי דברו על ה"דף-היומי". התפילה בישראל היתה תמיד חובת גברא פרטית, בכל זאת בא האר"י ז"ל ולימד אותנו: כשאתה מתפלל אמור "לשם יחוד קב"ה... בשם כל ישראל", תתאחד עם הכלל. אם עד עכשיו למד כל יחיד דף גמרא אחר, האחד ברכות והשני בכורות, הנה אם כולם ילמדו דף משותף, הרי לנו הצירוף של כלל ישראל. אם קוב"ה ואורייתא וישאל כולהו חד, קודשא-בריך-הוא, אורייתא וישאל במסכת אחת, בדף אחד וביום אחד - לא כל שכן!

ולפי מספר הדפים מספר הימים, יום יום והדף שלו. אל תפגר ואל תדלג, כי אם איבדת דף - איבדת יום, יום שאבד נגז, ושוב לא ישוב.

בראש-השנה-לאילנות תרצ"א נחוג סיום הש"ס העולמי ברוב פאר, בכל קצוי תבל. בהיכל ישיבת-חכמי-לובלין פצחה המקהלה בשירה אדירה: "הדרן עלך כל הש"ס" והרב נשא משא מרתק, ובסוף קרא: "הדרן עלך פרק תינוקות וסליקא מסכת נדה, רבנו של עולם - כששבים אליך תינוקות של בית רבן ובני תשחורת, תסתלק

נא מסכת נדה ושיקוצים, גירוש וחרמים מעל בית ישראל! את ה"קדיש דרבנן" אמר ליד ארון-הקודש הפתוח, כשהוא טובל בים של דמעות, גילה ותוגה, כאילו ניבא שזה לו הסיום הראשון והאחרון. (מורשת אבות)

"וְאֲנִי הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת הַלְוִיִּם מֵתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ג, יב)

בזכות לאה זכו הלוויים להיות קרובים אלי לשרתני

לקחתי את הלוויים ראשי תיבות לאה, כלומר בזכות לאה שאמרה הפעם ילוה אישי אלי (בראשית כט' לד') זכו הלוויים להיות קרובים אלי לשרתני, ילוה אישי אלי שסופי תיבות י"ה, והוא שם משמות של ע"ב שבקשה מדת רחמים שיהיה הקב"ה נוטלו לחלקו ולברך בשמו, אישי זה הקב"ה שנאמר (הושע ב' יח) תקראי לי אישי סופי תיבות י"י והוא שם של יברכך, יאר, ישא.

"וְאֲנִי הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת הַלְוִיִּם מֵתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ג, יב)

מדוע נקרא שמו לוי

כתב רבנו אפרים: בעת לידת לוי התפללה לאה אמנו שהקב"ה יקח אותו לחלק השם יתברך ויקרבהו אליו, וכמאמרה (בראשית נט, לד) "הפעם ילוה אישי אלי" שבקשה שהקב"ה הנקרא "אישי" וכמו שנאמר (הושע ב, יח) "תקראי לי אישי" יתלוה לכלל ישראל ע"י הבן הנולד לה, ולכן נקרא בשם "לוי" ודו"ק.

וכשחטאו הבכורות, נתקיימה תפילת לאה ונבחר שבט לוי. ורמוז דבר זה במקרא קודש שלפנינו: לקחתי את הלוויים, ראשי תיבות לאה. היינו בזכות תפילת לאה ודו"ק.

"וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל פִּי ה'" (ג, טז)

אין העין הרע כי משה עומד מחוץ לאוהל ובת קול אומרת כך וכך תינוקות יש באוהל

אמר משה היאך אני נכנס וכו' ובת קול יוצאת מהאהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל לכך נאמר על פי ה', יובן לפי מה שאמר מהרי"א, סדר כי תשא דכשהמנין על פי ה' ליכא משום עין הרע, והשתא כונת משה באומרו היאך אני נכנס, אינו על הטורח והכבוד כי לגבי גזירתו יתברך שיעשה כן מלתא זוטרתא לגבי משה, אבל כונתו דחשש היאך אני יכול להכנס דאיכא משום עין הרע ובפרט ביונקי שדים וגמולי חלב דעלולים יותר לעין הרע כנודע, ועל זה השיב לו הקב"ה תשובה ניצחת דלא אתה המונה כי אם על פי ה'.

"וְהַחַנּוּם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן קִדְמָה" (ג, לח)

מכאן אמרו אין פותחים פתחי בית הכנסת אלא למזרח

למדנו שפתח היכל במזרח, מכאן אמרו אין פותחים פתחי בית הכנסת אלא למזרח, שכן מצינו בהיכל שפתוח למזרח.

"וְכָא אֶהְרֵן וּבְנָיו בְּנִסְעַ הַמִּחְנֶה" (ד, ה)

בארון עור תחש מלמטה ותכלת מלמעלה

זה הוא שאמר הכתוב מי הוא זה מלך הכבוד, ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה, (תהלים כד' י') הכבוד זה הארון, מלך הכבוד, זה הקב"ה, הוא מלך הכבוד, שהוא חולק כבוד לעושי רצונו, אמר רבי חייא כל הכלים עור תחש מלמעלה ותכלת מלמטה, אבל הארון עור תחש מלמעלה ותכלת מלמעלה, אמר רבי יודן העליונים והתחתונים אינן מתקיימים אלא בזכות התורה הנתונה בארון, ולמה תכלת משום רבי מאיר אמרו תכלת דומה לים, והים דומה לרקיע ורקיע לקשת והקשת לענן, והענן לכסא והכסא לכבוד, שנאמר כמראה הקשת אשר יהיה בענן, (יחזקאל א' כח) ומכבודו חלק לעושי רצונו זו מצות התכלת, לכך נאמר הוא מלך הכבוד סלה.

"וְשִׂמּוּ אֶת בְּדִיו" (ד, ח)

והרי הבדים בארון היו

מזבא ברדב"ז, שאלת ממני על פסוק ושמו את בדיו האמור בארון בפרשת במדבר סיני, והרי הבדים בארון היו, והמסירם משם לוקה דכתיב לא יסורו ממנו, לפיכך הנכון אצלי שאין המסיר לוקה עד שיסיר אותו מן הטבעות לגמרי, אבל לפעמים היו נשמטים לצד זה או לצד זה אף על פי שלא היו יוצאים מן הטבעות, ובשעה שהיו צריכים לשאת את הארון היו צריכים להביא את הבדים לאמצע כדרך כל נושאי משא, ולתקון זה קורא הכתוב שימה, כלומר תקנו את בדיו אם היו צריכים כדי לשאת אותו, שוב ראיתי שכתב הרמב"ן ז"ל כמו שכתבתי, וירמוז כאן על נדיבי העם שתומכים בתורה שידעו שהם תמיד מחוברים לארון התורה ולעולם לא יסורו ממנו.

"וַיָּאֵת כָּל כְּלֵי שְׁמֹנֶה" (ד, ט)

ששים מסכתות אשר ישרתו לה, לשכינה

פירש רבנו שמשון "כלי" גימטריא ששים, "שמנה" אותיות משנה, רמז לששים מסכתות אשר ישרתו לה, לשכינה, ליחדה עם דודה בהם. ובזכות המשניות מתקרבת הגאולה, כמו שאמרו רז"ל גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם (הושע ח' י') הוא ברחמיו נדחי ישראל יקבץ, אמן.

"וַיֹּאחֲרֵי בֶן יְבֹאוּ בְנֵי קֹהֵת לְשֵׂאת וְלֹא יִגְעוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ" (ד, טו)

הישיבות הקדושות הן בבחינת הארון, ונושאי המה ראשי הישיבות ומנהליהם הנושאים בעול החזקתה

ובזמננו הישיבות הקדושות הן בבחינת הארון, ונושאי המה ראשי הישיבות ומנהליהן הנושאים בעול החזקתה, כך הובא משמו של רבנו חיים מוולוז'ין. ללמדך, כי גם אם המצב החמרי קשה, ולכאורה החזקת הישיבה כבדה מנשוא, סוף דבר שישא הארון את נושאי, והישיבה היא תחזיק את נושאייה.

מעשה נורא מר' מרדכי יפה שהיה מנגן שאין כמוהו

על כוחו המופלא של רבי מרדכי יפה בעל הלבושים זצוקלה"ה, מובא מעשה נורא: בשנת שמ"ט שימש רבי מרדכי כאב"ד בהורודנא (גרודנא), ביד רמה הנהיג הרב את בני עירו, שסרו דרך קבע למוצא פיו, גם נרתמו בני הורודנא לבניית בית הכנסת הגדול של רבם, בית הכנסת שבמשך שנים רבות אחר פטירתו, עד שנות האימה הנוראות, נהגו על פי דעתו ומנהגיו, אחת מהנהגותיו של רבי מרדכי היתה בשבת קודש, קול תפלתו הערב עלה ובקע בין בתי היהודים, כששעת הזמירות היתה המרגשת ביותר בקול מרטיט זימר אב"ד דהורודנא אל אלוהיו, כשקדושת השבת מאירה על כל סביבותיו, אולם הכל היו מודים כי שירת הפזמון מה יפית היתה הנעלה מכולם, אורח כי בא לעיר, נאסף יחד עם כל השאר, והאזין לקול הארי ולהתלהבות הנוראה שאחזה בו עת שר את הפיוט הנ"ל, גם פריצי היהודים ידעו על שירת הרב, איש מהם לא הצטרף למאזינים והם בבורותם גם נהגו לזלזל בו, עד לאותה שבת נוראה שלא פגה מזכרונם, שעת מנחה גדולה, רבי מרדכי פוסע לבדו לעבר בית הכנסת הגדול, לפני שאר המתפללים, תפוס כולו בשרעפיו, והנה אל מולו קבוצת הוללים, פניהם זורחות, ראש החבורה רואה את הרב, ובמוחו מנצנץ רעיון משעשע, אולי הוא יאמר לידידיו השתיים קמעה אולי נשמע קצת מה יפית, החבורה העליזה פורצת בצחוק, ומיד נגשים אל הרב, אווזים בשתי ידיו ומולכים אותו אחר כבוד אל ביתו של אחד מהם, איש עשיר, שבטרקלינו נאספו ידידים רבים עולצים ומאוזרים, הם נהנים לקראת ההצגה שתערך מיד, שולחן ערוך מטעמים ויין י"ש לרוב. רבי מרדכי בידם, והם מושיבים אותו על כסא מפואר בראש השלחן, ואז פונים אליו כי ישיר להם מה יפית לשמח את לבם.

רבי מרדכי הרים את ידו, הס הושלך והגאון מביט סביבו ורואה שאין דרך להמלט, אז הוא פונה ליושבים ואומר אשיר לכם ואזמר בקול, אך תנאי אחד יש לי, והוא שכולכם כאחד תרקדו במעגל סביבי על פי קצב הניגון, כל היושבים קמו ממקומם והסתדרו במעגל, יד דבקה לחברתה, והחל ריקוד איטי, כשרב העיירה פוצח בקולו הערב בפזמון המפורסם, המחול התנהל בעצלתיים, דקה ועוד דקה ועוד שתיים ואז החל הגאון אט אט להתלהב יותר ויותר, וככל שהוא התלהב, הרגישו בני החבורה כי כאלו מעצמם ריקודם גובר, וכשהחל רבי מרדכי לספוק בכפיו מרוב התלהבות, קרה לפתע דבר מדהים, עם כל ספיקת כף הוקפצו הרוקדים באוויר וצנחו מטה להמשך הריקוד, תחלה היה נראה זה כפרץ של שמחה, אך במהירות הבינו כי לא הם השולטים בקפיצות, אלא הרב מוחא כף והם מקפצים, וככל שהתלהבות אצל האב"ד גוברת, גובה הקפיצה גם הוא עולה. שוב ושוב מצאו עצמם בני החבורה נחבלים בתקרה, משם לארץ וחוזר חלילה, איש לא היה יכול לעצור את גופו מלקפוץ, אף אחד מהם גם לא היה מסוגל למנוע את החבטות הקשות על כל הנלוה אליהם, שעתיים שלמות ישב רבי מרדכי ושורר בהתלהבות, לאיש מכת הלצים לא נותרה יד או רגל שלמה פניהם דומים היו לקלף ישן שירוקת עלתה בו, וכל הבית נתמלא סחי, וקיא, הרגישו כי בעוד רגע כבר תפרח נשמתם, והנה תם הניגון כולם שוכבים דווים וכואבים בלי רוח בהם, הגאון קם מכסאו, פונה אל כל הנמצאים ואמר להם, חן חן לכם, רבותי המכובדים על כי עשיתם רצוני, שכן המחולות תאמו באופן מופלא את הניגון והפזמון, ואם תרצו ותעשו פעם נוספת סעודה אזמר לכם בהתלהבות עצומה עוד יותר...

"וּפְקֹדֶת אֱלֹעֶזֶר בֶּן אֶהֱרֵן הַכֹּהֵן שָׁמֵן הַמָּאֹר וְקִטְרֵת הַסַּמִּים" (ד, טז)

אין גאזה לפני האלוקים

במדרש, אמר רבי יהושע בן לוי, אלעזר היה נשיא על הנשיאים, ראה שררה שהיתה בידו, ואתה סבור מפני שהיה אדם גדול היה נותן לאחרים שיטענו, לאו, אלא הוא עצמו היה טוען.

אמרו רבותינו כך היה טוען, שמן המאור בימינו וקטורת הסמים בשמאלו ומנחת התמיד תלויה בזרועו, מדוע השפיל עצמו כל כך נשיא נשיאי הלוי, הרי אדם במעמדו יכול היה להטיל עבודות על אחרים, התשובה ניתנה במדרש, להודיעך שאין גאווה לפני האלוקים.

אליהו אומר כל המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו, כבוד שמים מתרבה וכבודו מתרבה, וכל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו, כבוד שמים במקומו וכבודו מתמעט.

”וּפְקֻדַת אֱלֻעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן שֶׁמֶן הַמָּאֹר וְקִטְרֹת הַסַּמִּים” (ד, טז)

וקוי ה' יחליפו כח

ברמב"ן מביא דברי הירושלמי שאלעזר נשא משא כבוד מאד, כי הקטורת שס"ה מנה ושמן למאור לשנה שלמה קפ"ג לוגין ומנחת התמיד לא ידענו לכמה ימים ישא ממנה אבל היה אלעזר חזק ואמיץ כיעקב אבינו, וכן משה רבנו ואהרן אחיו וקוי ה' יחליפו כח.

באור דבריו דאף שהתורה מתשת כח האדם ודאי רועי ישראל נחלשו מעסק התורה, אלא שקוי ה' יחליפו כח, וברצונם העז לעשות רצון קונם זוכים לכוחות מחודשים עד שאינם חשים בקושי או בחולשה. ובכלי חמדה תמה על דברי הרמב"ן שמשאו של אלעזר היה גדול פי שבע מקפ"ג לוגין דלכל נר נתנו חצי לוג ליום ובשנה קפ"ג לכל נר, ושבעת הנרות היו צריכים פי שבע משיעור קפ"ג לוגין.

ונראה לפרש שאלעזר לא נשא משא כל הנרות, דהרי כלל לא צווה לשאת השמן שנאמר ופקודת אלעזר, היינו שהוא היה ממונה לדבר מצוה, אלא שמחביבות יתרה בקש לשאת השמן עצמו ונטל שמן בשיעור קפ"ג לוגין והוא שמן של הנר האחד, ובחר לשאת שמנו של הנר המערבי דוקא שנעשו בו נסים והספיק השמן שבו לכל היממה, ואלו שאר המשא מסר לאחרים, ולימוד הוא לנו להשתדל במצוה ולחבבה גם אם מכבידה עלינו, וזכות הוא לאדם לשאת עול המקדש. (מוסר חכמים)

”וְזָאת עֲשׂוּ לָהֶם וְחִיו וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתֶּם אֶת קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים אֶהְרֹן וּבְנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עִבְדוֹתָו וְאֵל מִשְׁאוֹ” (ד, יט)

וחיו את בניהם לעבודת ה' ולתורה דנותנת חיים לעושיה

וחיו ולא ימותו, וחיו את בניהם יובן על מה שכתבו רז"ל דקללה שיהיו בניו יתומים (תהילים ק"ט ט"ו) היינו דכיון דאין להם אב על הרוב יוצאים לתרבות רעה, כי אין מי שידריך אותם לעבודת ה', ולזה מרובה מדה טובה וחיו ולא ימותו דיאריכו ימים ושנים ועל ידי זה וחיו את בניהם לעבודת ה' ולתורה דנותנת חיים לעושיה.

היה מעשה לפני כשמונים שנה בכולל גליציה שבירושלים צלצל הטלפון והממונה על הכולל שהיה בעל מעמד רם, כמעט "הכל יכול" הרים את הטלפון, על הקו היה המפקד הטורקי של המחנה הצבאי באיזור ירושלים, שביקש להפגש עם הממונה על הכולל, רבי פנחס הממונה לבש את מעילו והלך אל המפקד לראות מה בקשתו, בשובו היה רבי פנחס נרגש ומבולבל מה רצה המפקד שאל המזכיר הנמרץ רבי שמואל אהרן שזורי שזכור להרבה מבני ירושלים, צליל של כעס עלה בדברי הממונה שהיה לו מעמד מלכותי כאשר השיב כי הממונה הטורקי בקש ממנו רשימת כל בני משפחתו, ישב רבי פנחס וערך את הרשימה של בני המשפחה שהיו עשרים ושמונה איש. בראש חדש ניסן צלצל שוב הטלפון הרים רבי פנחס את הטלפון ופניו החוריו באחת, מה קרה שאל המזכיר, רבי פנחס היה מבוהל, המפקד העלין של הצבא הטורקי קרא לי לבוא אליו בדחיפות בפקודה, המזכיר נלוה לרבי פנחס ויחד צעדו לבית המושל בשער שכם, המזכיר חכה בחוץ ולאחר כמה הדקות יצא רבי פנחס וקולו נחנק בדברו, היית מעלה על דעתך אמר, פקודת גירוש מהארץ, בדיוק בעוד ארבעה עשרה יום שחל בערב פסח. ג'מל פשה בכבודו ובעצמו כתב בני משפחת הממונה חייבים לעזוב את הארץ ארבעה עשר יום ולנסוע לאסקשהיר.

אבל למה איש לא ידע, אבל השלטון הטורקי כן ידע כי לרבי פנחס יש בן בהולנד וכדי לעודד את משפחתו כתב להם כי בקרוב מתמוטט השלטון הטורקי ובקרוב יכנסו האנגלים, מכתב זה נפל בידי הטורקים ולמשפחת פנחס נתנו כתם של מרגלים.

פעילות רבה ועניפה עשו רבי פנחס ומשפחתו לדחות את הגירוש ואפילו הקונסול האוסטרי בירושלים שהוא בעל מעמד גבוה במיוחד, התערב אך ללא הועיל.

הלך המזכיר רבי שמואל אהרן לרבי מלעלוב סיפר לו כל המעשה והיה בטוח שהרבי יבטל את הענין לגמרי, להפתעתו הגיב הרבי אחרת, רעד תקף את הרבי הקדוש כשנודע לו על פקודת הגירוש, הוא התענין בגוף המעשה אך לא אמר יותר מאומה.

בינתים נודעו החדשות בירושלים והעיר היתה כמרקחה, מאיגרא רמה לבירא עמיקתא נחרדו הכל כשנודעה פקודת הגירוש האכזרית, ומתי בערב פסח דוקא.

בערב פסח עם אור הבקר הקיפה פלוגת זנדרמים טורקים חמושים את ביתו של רבי פנחס בני המשפחה הוצאו מהבית בזה אחר זה החיילים עמדו ורשימה מסודרת בידם קוראים שם אחר שם, הצרחות והיללות פילחו את הרחוב ואת לב הצופים בני המשפחה הועלו על העגלות ורק צרורות מספר הורשו לקחת אתם, רבי פנחס הועלה עם כל צאצאיו על הרכבת בצהרי היום, את ליל הסדר עשה עם בני משפחתו על הרכבת מן הרכבת עברו לספינה ואחר כמה שבועות הגיעו לאסקשהיר הנדחת שוכנו בביקתות רעועות בתוך איזור פראי שיד אדם לא נגעה בו מעולם, באיזורים הפנימיים בטורקיה. לאחר כמה שבועות החלו מגיעות גלויות מאסקשהיר הרחוקה גלויות שנכתבו בדמעות, רבי פנחס ובני משפחתו ביכו את מר גורלם וסיפרו על חרפת רעב, על חיים קשים מנשוא, תנאי מזג אויר בלתי נסבלים, רבי שמואל אהרן נטל את הגלויות ועלה עמם לבית הרבי מלעלוב היה מראה לו את אשר כתב בדם ודמעות והרבי רבי דוד'ל קורא ולבו הרחום מיצר בצערן של ישראל, עיניו דומעות, אבל שוב הוא מושך בכתפיו כמשלים עם הגזירה.

עד אשר פקעה סבלנותו של רבי שמואל אהרן, וכשהגיעה גלויה אחת שצעקת הצילו עלתה ממנה השמימה הלך לרבי ושאל למה הגזרה הנוראה הזו, הרבי הביט בו במבט חמור, חשב וחשב ולבסוף אמר, טוב כעת יכולני לגלות לך רואני ששכחת, לפיכך אזכיר לך, זוכר אתה את הנפטר הגליצאי שאל הרבי, באותו רגע קפץ רבי שמואל כנשוך נחש בודאי זוכר איך אשכח. שנה אחת לפני כן, נפטר בירושלים העתיקה יהודי גלמוד, עני ואביון, ממוצא גליצאי היה, אלא שלא נתברך במזל גליצאי הזורח כשמש, ונפטר בעירום ובחוסר כל, לא היה מי שישלם לחברה קדישא הוצאות טהרה וקבורה, דמי אחוזות קבר, תכריכים נרות מאומה לא היה, בירושלים הקפידו לא להלין את המת אפילו לילה אחת, וכאן יומים ושלושה, ולא היו לו קוברים, חברה קדישא טענה כי ללא תשלום לא תתעסק בו, רצו שכניו אל הנהלת הכולל גליציה וטענה בפניהם, הנפטר שייך לכם קיברו אותו, טענה הנהלת הכולל, ההוצאות גדולות מדי, אם לא יהיה מי שישלם לא נוכל לשאת לבד במעמסה, הרבי היה שייך לכולל פולין אך כיון ששמע על המת המתנוול בביתו, לא יכול היה להבליג על החרפה ועלה לביתו של הממונה מיודענו רבי פנחס והתחנן עבור המת איך אפשר לתת לנפטר הגלמוד לשכב ללא קבורה ולהבאיש בביתו רק בגלל שאלת ממון עשו חסד וקיברו אותו ללא תמורה, רבי שמואל אהרן נלוה אל הרבי מלעלוב לביתו של הממונה ושמע באוזניו את התשובה החמורה, אל תתערבו בעניינינו, זה ענין פנימי שלנו והנה לכם פלוני ופלוני שהתערבו בענין שלנו ונזרקו מירושלים, היה בתשובה זו חוצפה במדה עצומה וגסות רוח עתה התברר לרבי שמואל אהרן, מדוע נתקף הרבי רעדה כשבא לספר לו על צו הגירוש, הוא התחלחל ורעד כשהבין במהירות שהממונה שילם מחיר יקר על זלוולו בצדיק ונענש בגללו בגירוש מדה כנגד מדה, בני כולל גליציה השקיעו מאמצים כבירים והרבו בהשתדלנות, סוף דבר הצליחו להמתיק במקצת את עונשה של המשפחה, שהורשתה לעזוב את הארץ הגזירה אסקשהיר ולעבור לוינה, שבור ורצוץ הגיע הממונה לשעבר רבי פנחס לאוסטריה, לאחר זמן קצר נפטר בווינה עני ואביון, כשבאו אנשי חברה קדישא לטפל בו, לא היה לבני המשפחה כסף אפילו בעבור תכריכים. רבי פנחס נקבר בווינה בקבר זמני בבגדי שק במקום תכריכים, בדיוק כפי שנקבר לבסוף הנפטר הגליצאי הגלמוד בירושלים שנה לפני כן, לאחר שנה הועלה ארונו של הממונה ארצה, והובא למנוחת עולמים בירושלים על ידי כל בני משפחתו ששבו ארצה, כשכבשו הבריטים את הארץ, ביטלו תיכף ומיד את גזירת הגירוש נגד משפחת הממונה שהרי מדת הדין לא חלה עליהם. (מוסר חכמים)

"וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֹלַע אֶת הַקֹּדֶשׁ וְמָתוּ" (ד, כ)

יש ענין גדול בגוונים

גם בכגדי שרד שבהם מכסים הכלים יש ענין גדול בגוונים, כי יש מהם תכלת ויש מהם תולעת שני, ויש מהם בגדי ארגמן שהוא אדום מכלם, והם רמז לאישים העליונים ולמרכבה, ובהיות הכל נעשים כדין וכמצוה ובכסוייהן, היתה שכינה שורה בכלים והיתה נותנת זיו וסדר בכלים, וקדושי ישראל היו מכירים שהשכינה שוכנת בין הכרובים, כמו שהנשמה נותנת הדר וזיו בגוף ובהסתלקה עושה רושם, וזה נרמז בפסוק ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו, וכתבו ז"ל כי בארון היו שלשה כסויין, כנגד הנבואה שהיתה שלש מדרגות - רוח הקדש, ואספקלריה שאינה מאירה,

והמאירה. וכן היו לשלחן שלשה כיוויין כנגד המלכות שהיו שלש מעלות - שופטים מלכי ישראל ומלכי יהודה, שהיתה להם ישיבה בעזרה, לבד ממלכות בית דוד, ולמנורה שני כסויין כנגד תורה שבכתב ושבעל פה, ולמזבח הקטורת שני כסויין כנגד כהן גדול וכהן הדיוט, וכן למזבח הנחשת בחוץ שני כסויין כנגד ישראל שהם שתי מעלות - יראי ה' ובית ישראל בעלי מלאכה שהיו צריכים אלו לאלו, הנה בארנו שהדגלים והכלים המקודשים וכסוייהן הכל לענין דוגמת המרכבה, ולכן בא זה המספר של זו הפרשה.

"וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֻלֶּעַ אֶת הַקֹּדֶשׁ וּמִתּוֹ" (ד, כ)

אמר רבי לוי אם רואים בארון כבלע הזה שהוא נופל בעין מיד היו מתים

זו שעת הכנסת כלים לנרתיק שלהם, שלא יזונו עיניהן מהן, ולפיכך כשהיו בני קהת קובעין את הארון, היו שני כהנים נושאים את הפרכת לפני הארון, ואחר כך נותנין עליו כסוי עור תחש שלא יראה בארון כלום, שנאמר ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו מה הוא כבלע, אמר רבי לוי אם רואים בארון כבלע הזה שהוא נופל בעין מיד היו מתים, תדע לך שבשעה ששבו פלישתים את הארון וביקשו להחזירו, הביאו את הפרות וקשרו אותם כמנהג העולם אחריהן לארון, ידעו הפרות מה היה נתון עליהן ועיקמו פניהם כלפי הארון והיו מנהיגים אותו לפניהם, שנאמר וישרנה הפרות (שמואל א' ו' יב') ופתחו פיהן ואמרו שירה, ומה שירה אמרו, יש אומרים הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו הזכירו כי נשגב שמו, (ישעיה יב' ד'), ויש אומרים ויהי בנסוע הארון (במדבר י' לה) כיון שהגיעו לבית שמש, היו רואים את העגלה ואת הפרות וישמחו לראות, כיון שנשבה הרוח ונתגלה הארון הרג בהם, שנאמר ויך בעם, (שמואל א' ו' יט'), אמר רב קטינא בשעה שהיו ישראל עולים לרגל, היו מגוללין להם הפרכת, ומראין להם את הכרובים שהיו מעורין זה בזה, ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר עם נקבה.

דרוש לחג השבועות

בענין ההכנה הגדולה לקראת מתן תורה

"לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם"

חסד גדול עשה עמנו ה', הוציאנו מעבדות לחירות עולם, הוציאנו מבית עבדים ממצרים במטרה לתת לנו את התורה הקדושה, המתנה הגדולה ביותר, ובחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו.

והנה כשיצאנו ממצרים יצאנו מהטומאה הגדולה ובימי הספירה כל יום ויום קונים מדרגה של קדושה וטהרה ע"י שעושים תשובה שלמה בכל יום ויום עד שביום החמישים, חג השבועות, זכינו להגיע לשער החמשים בנינה העליונה שהיא עולם התשובה ואז נזכה להגיע לקבלת התורה הקדושה.

וז"ש לפני מ"י אתם מטהרים, לפני יום החמשים. מ"ט ימי הספירה כל יום עושים תשובה ומטהרים עד שמגיעים ליום החמשים שהוא יום השבועות שבו הגענו בתשובה עילאה לטהרה עליונה, ויום זה מטהר אותנו ומקדש אותנו ע"י שעלינו לעולם התשובה, חמשים שערי בינה שער החמשים שעל ידו זוכים לכתר עליון שהוא שער החמשים משערי בינה.

הקב"ה מאיר אור גדול להדריך אותנו איך להתחבר אליו

ועוד יותר, שביום החמשים הקב"ה בעצמו מטהר אותנו ע"י האור הגדול המאיר באותו יום, וכל אחד ואחד מקבל אור של התורה וקדושה ביום זה, וכמו שכתב הר"ן בדרשותיו כשם שיום ר"ה הוא יום הדין לעניני העולם, כן "שבועות" שבו ניתנה התורה לעם ישראל הוא יום הדין לענין קבלת התורה של כל יחיד ויחיד ובו נקצב לכל אחד לאיזה מדרגה יגיע בעסק התורה.

ביום זה יורד דבר ה' ממרום להאיר בכל מחשכי הארץ להדריך אותנו בתחתיות ארץ, ואדם מבשר ודם שקרוין מחומר וצורה ושקוע בתאוות העוה"ז התורה יורדת להדריך אותו איך לעלות מכל זה ולחבר אותנו לעליונים בסוד "ישמחו השמים ותגל הארץ".

ומובא במדרש: לעתיד לבא הקב"ה מביא את הר סיני ומלביש אותו בהר המוריה ובונה ביהמ"ק עליהם וביהמ"ק אומר שירה וכל ההרים עונים אחריו, כי הר סיני מבטא את התורה והתורה היא הבסיס של ביהמ"ק ורק כך תחול הקדושה ואז מתחברים השמים עם הארץ בסוד ענן הקשור בהר וסולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והאדם מתעלה מאד כי מתבררת האמת של התורה הקדושה.

הייתי שכן של הגאון אב"ד כמוה"ר יוסף כהן זצ"ל אביו של הגאון ר' דוד הכהן שליט"א ראש ישיבת חברון, הוא היה אומר בשם ראש ישיבת עץ חיים הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, כי יום שבועות הוא "יום הדין על התורה". והיה מביא מספר השל"ה הקדוש שכתב בשם ספר "תולעת יעקב" מהמקובלים הראשונים, יום הדין בראש השנה הוא דין כללי על האדם על ההצלחות על הנסיונות הצרות וכו', אבל יום חג השבועות הוא יום הדין מבחי' רוחנית, דנים אותו כמה תורה יזכה ללמוד השנה הזאת, האם בכלל "הוא ראוי לקבל תורה או לא". וכמו שהבאנו לעיל.

אם האדם מתבטל מלימוד התורה, אין לו "כלים" לקבל את התורה הקדושה, וכמו שחודש אלול הוא ההכנה לראש השנה, כן צריך הכנה לקבלת התורה, כי דנים אותנו היום אם נזכה למתנה הגדולה, לאור הגדול של התורה הקדושה. הגר"א היה לומד כל יום 22 שעות, וכל שש שעות ישן חצי שעה בלבד, משך 48 שעות ישן 4 שעות. פלא. והיה אומר כתוב ישנתי - א"ז, ינוח - ל"י. כל אדם צריך לישון שמונה שעות במנין א"ז, ואז יהיה לו כח לארבעים שעות כמנין ל"י, לעסוק בתורה שהיא המנוחה, אבל הוא לעצמו היה מסתפק בארבע שעות.

הקב"ה רוצה להריק עלינו שפע גדול ביותר, אבל למעשה לא יריק עלינו אלא כגודל הכלים שהכינו בני העולם לקבל בהם

אמר הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, שבני ישראל ענו ואמרו 'נעשה ונשמע' לקבל התורה, והכוונה שאם האדם משקיע חלקו בנעשה בעמל וביגיעה להכין את עצמו כראוי - יזכה לנשמע, לשמוע את קול ה' המכריז ואומר 'אנכי ה' אלהיך. וכידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למוכר השמן שבא לעיר עם חביות ענק למכור לבני העיר שמן טוב ומשובח, והנה רצונו של המוכר למכור את כל אשר יש לו לבני העיר, אבל למעשה לא יוכל לתת לבני העיר רק כפי הכלים שכל אחד מהם יגיש אליו... הגדול כפי גדלו והקטן לפי קטנו. והנמשל מובן ביותר, כי הקב"ה רוצה להריק עלינו שפע גדול ביותר, אבל למעשה לא יריק עלינו אלא כגודל הכלים שהכינו בני העולם לקבל בהם.

תוכו זרק וקליפתו אכל

מספרים על יהודי אחד שעלה עם משפחתו לארץ הקודש, תיכף כאשר הגיע אל ארץ הקודש רכן על עפרה ונישק את אדמתה, לאחר מכן פגש ברוכל המוכר רימונים, שמחו בני המשפחה לאכול מפריה של ארץ הקודש ולשבוע מטובה, קנה רימון אחד ופתחו - תוכו זרק וקליפתו אכל - כשאר הפירות שזורקים את הגרעינים, והיו כל בני המשפחה מתאפקים מלדבר סרה על 'פירות ארץ ישראל'. עד שנתגלה להם ה'סוד' ש'פירות ארץ ישראל' צריכים לדעת איך לאכול מהם...

כך אף אנו, נכנסים אנו לזמנים גבוהים ביותר, אבל עלינו לדעת כיצד 'לאוכלם' - איך לקבל את היום טוב כראוי, ומה עלינו לעשות כדי שיוכל למלאות אסמיו שבע ושפע רב מאורות היו"ט, ולזאת נדרש מן האדם להתכונן בהכנה דרבה בטרם יתקדש החג.

שלשת ימי הגבלה

מבואר בספה"ק כי אלו הימים, שלושת ימי ההגבלה, מסוגלים ביותר לשקידת התורה - לכל ימות השנה. כל השוקד בהם יותר ויותר בלימוד התורה הקדושה, הרי בידו סגולה נפלאה לשקידת התורה לכל ימות השנה. ועל אחת כמה וכמה סגולתו של ערב שבועות, וביותר של ליל שבועות.

שאל המשגיח דלומזיא ר' משה רוזנשטיין זצ"ל, מה ענין קדושת ערב יום כיפור, דבשלמא יום כפורים עצמו נחא, אלא ערב יו"כ - מחמת מה קדוש הוא. וביאר, דהנה במסכת בבא בתרא (ספ"ק) אומרת הגמרא "אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא, ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם תלאה הקב"ה בגלגל חמה. אמר אב"י היינו דאמרי אינשי אידלי יומא אידלי קצירא". (כשהחמה זורחת מקיל החולי, רש"י). וידוע הדבר דכבר בחצות הלילה מתחילים החולים לחוש בהקלת החולי, כי אף שעדיין לא זרחה החמה, מ"מ קרני הודה כבר זוהרים ברקיע. והוא הענין בקדושת ערב יום כפור. כי בהיות וביום הכפורים משפיע הקב"ה אל עולמו שפע של כפרה, שמש כפרה, שמש תשובה ומרפא בכנפיה, הרי שקרני שמש זו של כפרה ותשובה כבר קורנים בערבו של היום הקדוש. מצות תשובה נוהגת

כל ימות השנה, אך ביוה"כ מוריד הקב"ה שפע תשובה המיקל על בריותיו לשוב אליו, ומי שקרוב אל ה' זוכה לחוש בשפע זה כבר בערב יום כפור.

וכן הוא הענין במהותם של שלשת ימי ההגבלה. שכן, ביום חג השבועות, משפיע הקב"ה לעולמו שפע של תורה, שמש של תורה זורחת בעולם, ביום זה אשר בו בחר בנו הבורא מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ועל כן כבר בשלשת ימי ההגבלה הקודמים ליום הגדול הזה, קורנים בעולם אותם קרני הוד של שמש התורה הקדושה, ומשום כן מסוגלים אלו הימים ביותר לשקידת התורה. ומעתה, אם שלשת ימי ההגבלה, ימי ההכנסה לקבלת התורה מסוגלים לשקידת התורה, אם כן על אחת כמה וכמה שמש התורה הזורח ומאיר ביום החג עצמו, ודאי מסוגל הוא לשקידת התורה. ובפרט, לימוד התורה בליל שבועות שהוא מסוגל להביא להשגות עליונות, וידועים הדברים כי מרן הבית יוסף זכה לגילוי אליהו בליל שבועות. ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו.

ואם כי אמנם, נשתנה לילה זה מכל הלילות, אך אימתי חשים באמת בתחושה זו כי לילה זה נעלה ביותר? כאשר הלילה טהור ממחשבות זרות, ממעשים רעים ומלב רע, רק ע"י הכנה ראויה קודם החג בתפילה לעילא כדבעי ובכוונה רצויה לשקוד בו על התורה מתוך יראת שמים ומידות טובות ואהבת רעים, ולהתקדש ולהתרומם ע"י התורה, רק אז, ואולי, אפשר לזכות להשגות עליונות. המכין עצמו כראוי הוא הוא שיוכה לקנין המעלות.

ולכן לפני יום קדוש זה כל אדם צריך להתעורר בתשובה ולפשפש כמעשיו ובפרט על דרך עסקו בתורה וכעין שכתב רש"י עה"פ ויסעו מרפידים ויבאו במדבר סיני (שמות. יט. ב) מוקיש נסיעתן מרפידים לביאתן למדבר סיני, מה זה בתשובה אף זה בתשובה (רש"י).

תשובה מתוך התרוממות הדעת

שאלו חסידים את הרה"ק רבי צבי מלומז זי"ע: אחרי ששבו בנסיעתם מרפידים, על מה היה להם לשוב עוד בבואם לסיני? השיב הרבי: דרכם של בעלי תשובה שהם שבים כשהכירו בחטאם ותיכף מתחרטים, ואחר כך עוד לעת שהם זוכין לקיים איזושהי מצוה, מתחרטין שוב ביתר שאת על חטאם, כי אמנם רק עתה מסוגלים להכיר כראוי את עומק הפגם שפגמו. וזו היא התשובה השלמה. בבוא ישראל למדבר סיני, השיגו התרוממות הדעת, ותיכף ברגע זה עשו תשובה מחדש... וזה היה חלק מההכנה שיוכלו לקבל את התורה"ק מפי הגבורה.

"ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבית ישראל לבני ישראל". (שמות. יט. ג) "כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" - אמרו חז"ל: "כה תאמר" - בלשון הזה ובסדר הזה. "לבית יעקב" - אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה. "ותגיד לבני ישראל" - אלו האנשים, עונשים ודקדוקים פרש לזכרים דברים הקשים כגידים.

שאל הרה"ק בעל השפת אמת זי"ע - הרי משה רבנו נצטוו להגיד לכולם כלשון הזה, אם כן, מה שייך לנשים לשון רכה, ולזכרים דברים הקשים בנידון? ומתרץ השפת אמת: אין הכי נמי! לשניהם הוא דיבר אותו הדבר כלשון הזה, רק כל אחד הרגיש מה שהוא יכול להרגיש, וההסבר הוא כך: דאכן לנשים ולקטני הדעת, כשאומרים להם דברים אלו שהקב"ה קירב אותנו, והרים אותנו מכל העמים, כנשר יעיר קינו - עבורם הם דברי פתוי. אבל לאנשים המבוינים, יודעים שאין קבלה זו דבר קטן, ומקבלין על עצמם עול גדול ונורא להיות עבדי הקב"ה ולברר מלכותו בעולם...

משל למה הדבר דומה: למלך שלקח חתן לבתו. שומע החתן שמהללים ומשבחים את המלך, ועל גודל מלכותו והפלטת חכמתו, אז אם הוא חתן טיפש, הוא שמח ומרוצה, אבל אם הוא חתן חכם, הוא מתחיל לדאוג ונשבר לבו, מי אני שאהיה חתן המלך, וככל שמספרים לו יותר בשבחי המלך נשבר לבו בקרבו כיצד יוכל להיות חתן של מלך כה גדול. הנמשל מובן, כי לאנשים בני דעת היו הדברים הנפלאים קשים כגידין...

דיבוק חברים

וכשם שאיתא שבני ישראל הגיעו "ויחן שם ישראל נגד ההר" כאיש אחד בלב אחד, כך האדם צריך להיות באחדות עם חבריו שזה א' ממח' קנינים שהתורה נקנית בהם דיבוק חברים, ועי"ז יכין עצמו לקראת היום הגדול הזה.

נתנו המושלים ללמוד מקדירה של חמין שנוהגים לאכול בשב"ק, שטעמו המיוחד מצטרף מכל מיני מאכלים שונים שמקבצים לתוך גיגית אחת, והנה אם יבשל הבשר בפני עצמו והשועית ושאר הקטניות בפני עצמם ירגיש בכל אחד את טעמו בלבד, אבל אחרי שצירפום יחד בתוך קדירה אחת מקבל כל גרגיר וגרגיר מטעמם של כל המאכלים יחדיו, וניתוסף בהם טעם לשבח, וזו גם מעלת האחדות, שכל אחד משתבח מחמת היותו עם חבריו בחטיבה אחת, אבל אם יהא כל אחד בפני עצמו, הגם שיהא מופלג בתורה ויראה, לא תקלוט נפשו את המעלות שיש בחבריו.

אחדות אמיתית

ואין יותר מתאים מכאן בכדי להביא את הסברו הנפלא של הגה"ק רבי מאיר שפירא מלובלין זי"ע, על מאמר חז"ל (זבחים קטז). "כשניתנה תורה לישראל נתקבצו אומות העולם אצל בלעם הרשע ושאלו אותו שמא מבוך בא לעולם? אמרו להם: "ה' עוז לעמו יתן". פתחו כולם ואמרו: ה' יברך את עמו בשלום".

ויש להבין, למה דימו אומות העולם כשניתנה התורה שהיה הקב"ה מביא מבוך על העולם? ומה היה תשובתו של בלעם אליהם?

אלא ענה והסביר: שאחדות בין הבריות נובעת לפעמים בגלל סכנה משותפת, כי בעת צרה מתקבצים הרבה כיתות נפרדות ועושות שלום ביניהן כדי שינצלו מהצרה. אמנם, אין זו אחדות אמיתית. ועד שעת מתן תורה לא היה זמן שהיו כל הברואים יחד בשלום, רק בשעת סכנת המבוך נתקיים "וגר זאב עם כבש" כששהו ביחד בתיבת נח. אבל אין אנו מצפים לשלום כזה, אלא לשלום אמיתי שישלוט גם בשעת רגיעה ושלוה.

ולכן כשקיבלו ישראל את התורה באחדות שלמה כאיש אחד בלב אחד - ראו זאת האומות וחשבו אולי חשש סכנה גורם את האחדות - "שמא מבוך בא לעולם", השיב להם בלעם: "ה' עוז לעמו יתן" - אחדות זו היא אחדות אמיתית, היא אחדות מפני שה' נתן את עוזו - את התורה לעם ישראל, והיא זו שמאחדת אותם במטרה המשותפת לקבל את התורה שניתנת לקיום אך ורק באחדות כלל ישראל. כששמעו זאת אומות עולם, מיד פתחו ואמרו: "ה' יברך את עמו בשלום" - כי השלום הזה אין הוא תוצאה של קללה, אלא, ברכה יש בו...

נעשה ונשמע - ללא קצבה

תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב. ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל (דברים לג, ד). בשו"ע (ח"מ סימן ס') מובא, שלדעת הרמב"ם, המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב, כגון שנתחייב לזון את חברו ולא קצב כמה שנים אע"פ שקנה חברו מידו, לא נתחייב. ולפי זה קשה - איך נתחייבו ישראל בקבלת התורה כשאמרו "נעשה ונשמע", כיון שהתורה היא דבר שאין לו קצבה, שהרי "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים"? (עיין עירובין כ"א). ותיירצו שני תירוצים: ה"נחלת בנימין" תירץ, שהתחייבות כלפי מלך חלה גם על דבר שאין לו קצבה. א"כ, כשאנו התחייבנו כלפי מלך מלכי המלכים לשמור התורה, חל החיוב גם על דבר שאין לו קצבה. ואילו ה"לחם רב" תירץ, שרק גבי יחיד שהתחייב אנו אומרים שבדבר שאין לו קצבה לא חלה ההתחייבות, אבל רבים שהתחייבו, חזקה כח הרבים להתחייב גם בדבר שאין לו קצבה.

והסביר הגה"ק בעל ה"שדי חמד" זי"ע ששני תירוצים אלו מרומזים בפסוקים באופן מיוחד: "תורה צוה לנו מורשה קהלת יעקב", וזה חיוב על קהילת יעקב לדורות הבאים לקיים מה שקיבלו אבותינו. אך קשה, הלא התורה היא דבר שאין לה קצבה ולא חל החיוב? על זה מתרץ הפסוק "ויהי בישורון מלך" שהתחייבות היא כלפי מלך, ולא עוד אלא ש"בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" שהיתר התחייבות רבים, שבשני המקרים האלה חלה ההתחייבות גם בדבר שאין לו קצבה, ולכן "נעשה ונשמע" בעינו עומד...

ולכן כל אדם יעשה חשבון נפש כי התורה אין בה קצבה של זמן או יום ויתבונן ויראה שח"ו לא הולך זמנו לבטלה כי כל רגע שעובר א"א להחזירו. ועי"ז יזכה להכין עצמו כדבעי לקראת היום הקדוש והנורא הזה.

מה העיקר ומה הטפל

כתוב "וכל העם רואים את הקולות", רבנו בחיי כותב אלו קולות של מלאכי השרת, מלאכי עליון שהיו מקלסים לבוראם בכל בוקר ואומרים שירה.

כשמונה מאות שנה לאחר מתן תורה סנחריב בא עם מחנה גדול להלחם עם ישראל, ורק שמעו את הקולות של מלאכי השרת מיד פרחו נשמתם.

וקשה במתן תורה היו שש מאות אלף גברים מבני עשרים עד ששים ונוסף עליהם ילדים בחורים זקנים ונשים, ושמעו את הקולות ולא קרה כלום.

התירוץ הוא ששלשת ימי הגבלה היו ימי הכנה לתורה - אל תגשו אל אשה, התרגום מתרגם פי' אל תהיו בצד האשה, העוה"ז, אוכל, תאוות, חייב כל אדם להחליט היכן הוא עומד, כבוד ה', או האבוס. גם הצדיקים אוכלים ושותים, השאלה מה העיקר ומה הטפל.

פתחיהם לקודש, קודש

הגמרא בזבחים (דף נו ע"א) אומרת לשכות הבנויות בחול ופתחיהם לקודש, קודש. ואין להכניס שם טומאה. ואם בנויות בקודש ופתחיהם לחול הם חולין. רואים שהכל הולך אחר הפתחים.

מי שרואה את עצמו בגוף אחד כיששכר וזבולון הוא עובד שמונה שעות והמטרה כדי שיוכל לתמוך בתורה ולומד כמה שעות גמרא הלכה וזוה"ק ומחנך בניו לתורה, נפשו פתוחה לקודש, והרי הוא בן העוה"ב.

אבל אם הוא יושב בישיבה אבל מטרתו כבוד, העוה"ז, תאוות, כולו חול וטומאה. וע"כ ביום הזה יש לנו יכולת לקבל את התורה מחדש, ולקבל ע"ע לעזוב את תאוות העוה"ז ולהדבק בהשי"ת ע"י התורה הקדושה אכ"ר.

ביאור ההפטר

הקשר בין ההפטר לפרשה

בהפטר מסופר על מספר בני ישראל שלא ימדד ולא יספר, וזה מעין הפרשה שמסופר בה על מספר בני ישראל.

תוכן ההפטר

הנביא מנבא שלעתיד לבוא מספר בני ישראל יהיה כחול הים, אשר לא ימדד ולא יספר, ובמקום שיאמר להם "לא עמי אתם", כי עזבו את ה', מעתה יאמר עליהם בני "אל חי", כי יחזרו בתשובה אמיתית, ובימות המשיח יתחברו כל ישראל יחד, וישימו עליהם את מלך המשיח למנהיג.

וה' אומר לצדיקים שיוכיחו את כנסת ישראל שמדמה אותה לאשה שסטתה מהדרך הטובה ומזנה אחרי בעלה, שיאמרו לה שתפסיק לצבוע את פניה, כדי למשוך גברים לזנות איתה, והנמשל הוא שעם ישראל נוטים אחרי הבעלים והע"ז, וחושבים שהם סיפקו להם את צורכיהם, כאשה סוטה החושבת שכל מה שבעלה העניק לה, הם "אתנן" שקיבלה ממאהביה, לכן בורא העולם יגלה את כיעורה לעיני מאהביה, ואיש לא יצילנה מידו, והכוונה שהבעלים והע"ז לא יכולים לעזור לישראל בעת צרתם, וגם גוים שבטחה בהם לא יעזרו לה במאומה, ואז תחליט לשוב אל בעלה הראשון הבורא יתברך שמו, וכשתתעורר לשוב הרי מן השמים יעזרו לה כאומרם: הבא ליטהר מסייעין אותנו,

ואז עם ישראל יגיעו למנוחה ולנחלה, שאומות העולם הנמשלים לחיות השדה ישלימו עם ישראל, יכתנו חרבותם לאתים, שלום ישרור בארץ ועם ישראל יהיו קשורים לה' יתברך שמו, כמו אהבת ארוסה לבעלה שאהבתם גדולה מאוד.

הושע פרק ב' מפסוק א' עד סוף פסוק כ"ב

אִי־וְהָיָה [א] בזמן הגאולה (מ"ד) מִסְפָּר [ב] בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל פְּתוּל הַיָּם [ג] אֲשֶׁר לֹא-יִמְדָּ אִי

עיונים והארות

אמר כך, אלא אמר לפניו: רבונו של עולם, כל העולם שלך הוא, העבירים באומה אחרת. אמר הקדוש ברוך הוא: מה אעשה לזקן זה. אומר לו: קח לך אשה זונה ותוליד לך בני זנונים, ואחר כך אומר לו: שלחה מעל פניך, אם יוכל לשלחה, אף אני אשלח את ישראל, שנאמר (הושע א, ג): "ויולך ויקח את גומר בת דבלים" מאי "גומר"? אמר רב: שהכל גומרים בה (ביאתם ותאוותם רש"י). בת דבלים דבה רעה בת דבה רעה, ושמואל אמר: שהכל דשים

א. נאמר (הושע פרק א, ב): "תחלת דבר ה' בהושע" מובא במסכת פסחים (פז) וכי עם הושע דבר ה' תחילה? והלא ממשה עד הושע היו כמה נביאים, אמר רבי יוחנן: תחילה לארבעה נביאים שנתנבאו באותו הפרק (זמן) ואלו הן: הושע, ישעיה, עמוס ומיכה. אמר הקדוש ברוך הוא להושע בניך חטאו (הכוונה על ישראל), היה לו לומר, בניך הם, בני חנוניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב גלגל עליהם מדת רחמך, לא די שלא

אפשר למדוד אותם **וְלֹא יִסְפָּר וְהָיָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-יֹאמַר לָהֶם** בזמן הזה **לֹא-עֲמִי אַתֶּם**

מפני מעשיהם הרעים **יֹאמַר לָהֶם** בזמן ההוא **בְּנֵי אֵל-חַי** החביבים כי ישובו אל ה' והוא ישיב שבותם וירחמם (רד"ק):

וְנִקְבְּצוּ בימי המשיח **בְּנֵי-יְהוּדָה וּבְנֵי-יִשְׂרָאֵל יִחְדּוּ וְשָׁמוֹ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד** [ד] [ה]

עיונים והארות

בה כדבלה, ורבי יוחנן אמר: שמתוקה בפי הכל כדבלה. שנאמר אשר לא ימד ולא יספר (יומא כ"ב).

מקום כינוי להקב"ה, כי מלוא כל הארץ כבודו. וכתוב בהגדת פסח: "ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל", בפירושו האברבנאל כתוב: מקום זה כינוי שמו של הקב"ה, לפי שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו, ועוד תמצא כי "מקום" עולה למניין י-היזו-ה בחשבון גדול, כך לספור האות י עשר פעמים וזה עולה מאה, האות ה להכפיל בחמש עולה עשרים וחמש. האות ו להכפיל בשש עולה שלושים ושש והאות ה להכפיל בחמש עולה עשרים וחמש ביחד (100 ועוד 25 ועוד 36 ועוד 25 = 186), וכן מילת מקום גם עולה אותו בחשבון מ-40, ק-100, ו-6, מ-40, ביחד 186.

כתיב והיה מספר בני ישראל, וכתוב כי אתם לא עמי, מה ענין זה לזה. אלא משל למלך שכעס על אשתו שלח אחר סופר לכתוב את גטה. עד שלא בא הסופר נתרצה המלך לאשתו, אמר המלך אפשר שיצא סופר זה מכאן חלוק, אלא אמר לו בוא כתוב שאני כופל כתובתה (ספרי בלק, רש"י).

והיה מספר מהו הדבר, משהוא נתון קצבה והיה מספר בני ישראל, חוזר ואומר אשר לא ימד ולא יספר, אלא שהראה הקב"ה להושע כשם שהראה לאברהם, הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם, להודיעך שהראה אותם במספר וחזר והראה לו שלו, מתחלה הראה לו מזל אחד, ואחר כך הראה לו שנים, ואחר כך הראה לו שלשה, ואחר כך הראה לו י"ב, ואחר כך שבעים, ואחר כך הראה לו מזלות שאין מספר להם. וכן הראה להושע (פסיקתא רבתי).

ג. בחול הים - מה עפר הארץ אם אינו נמצא אין אדם מתקיים אם אין עפר אין אילנות ואין תבואה כך אם אין ישראל אין העולם מתקיים שנא' (בראשית כב) והתברכו בזרעך כל גויי הארץ, בעוה"ז הם משולים כעפר, לימות המשיח הם משולים לחול הים, מה דרכו של חול מקהה שיניו כך ישראל לימות המשיח מכלין כל האומות שנאמר (במדבר כד) וירד מיעקב וגו' וכתוב (יחזקאל כה) ונתתי את נקמתי באדם ביד עמי ישראל ד"א למה משלך כחול מה חול אדם נוטל ממנו מלא קמצו ונתן לעיסה או לתוך התבשיל אין כל בריה יכול לטעמו שהוא מקהה את שיניו כך הם ישראל כל מי שהוא בוזזן או גוזלן בעולם הזה הוא מקהה את שיניו לעתיד לבא למה שהוא קדש שנאמר (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה כל אוכליו יאשמו רעה תבוא עליהם נאם ה' וכל מי שנוגע בקדשים חייב מיתה (במדבר רבה פרשה ב, יג).

ד. בת"י כ' חד מן בית דוד. וברש"י - דוד מלכם. אמנם המלבי"ם כ' דהוא משיח בן יוסף. וברד"ק בשם י"מ שהוא אליהו הנביא.

ה. ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו ושמו להם ראש אחד (ב, ב) נקט הכתוב "ראש אחד", והוא יובן על פי המסופר

ותהר ותלד לו בן, ויאמר ה' אליו: "קרא שמו יזרעאל, כי עוד מעט ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא. והשבתי ממלכות בית ישראל" (הושע א, ג-ד). "ותהר עוד ותלד בת, ויאמר לו: קרא שמה לא רוחמה, כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל, כי נשא אשא להם". פירוש נשא אשא לא אוסיף לרחם עד כדי לסלוח להם, ורש"י פירש: נתן אתן להם, כלומר, אשיב להם כגמולם. "ותהר ותלד בן, ויאמר קרא שמו לא עמי, כי אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם" (הושע א, ו-ט). לאחר שנולדו לו שני בנים ובת אחת, אמר הקדוש ברוך הוא להושע: לא היה לך ללמוד ממשה רבך, שכיון שדברתי עמו, פירש מן האשה, אמר לפני, רבונו של עולם! יש לי בנים ממנה ואיני יכול לגרשה ולא להוציאה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: ומה אתה שאשתך זונה ובניך בני זנונים ואין אתה יודע אם שלך הם אם של אחרים הם כך, אני שישאל בני, בני בחוני בני אברהם יצחק ויעקב, אחד מארבעה קניינים שקניתי בעולמי (בפרקי אבות כתוב: חמשה קניינים עיין מהרש"א, פסחים פז): תורה, שמים וארץ, בית המקדש וישראל (בפרקי אבות מוסיף אברהם והוא החמישי), תורה קניין אחד מניין? שנאמר (משלי ח, כב): "ה' קניי ראשית דרכו, קדם מפעליו מאז"; שמים וארץ קניין אחד שנאמר (ישעיה סו, א): "כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי, — אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי"; ואומר (תהלים ק', כד): "מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך". אברהם קניין אחד — דכתיב (בראשית יד, ט): "ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון, קונה שמים וארץ"; ישראל קניין אחד דכתיב (שמות טו, טז): "עד יעבור עמך ה', עד יעבור עם זו קניית"; ואומר (תהלים טז, ג): "לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי במ". בית המקדש קניין אחד, שנאמר (שמות ו, יז): "מקדש ה' כוננו ידיך"; ואומר (תהלים עח, נד): "ויביאם אל גבול קודשו, הר זה קנתה ימינו". — ואתה אומר להעבירם באומה אחרת, כיון שידע שחטא, התחיל מבקש רחמים על עצמו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: עד שאתה מבקש רחמים על עצמך, בקש רחמים על ישראל שגזרתי עליהם שלוש גזירות בעבורך (שלוש גזירות הן כדברי רש"י) יזרעאל דהיינו גולה, לא רוחמה ולא עמי (עיין מהרש"א). התחיל מברכם שנאמר (הושע ב, א): "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר; והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי, ונקבצו בני יהודה. וזרעתיה לי בארץ, ורחמתי את לא רוחמה, ואמרתיה ללא עמי עמי אתה, והוא יאמר אֵלֵהי" (הושע ב, כה).

ב. והיה מספר (ילק"ש) ר' יונתן רמי, כתיב אשר לא ימד ולא יספר, וכתוב והיה מספר בני ישראל, לא קשיא, כאן בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום. רבי יוסי אומר כאן בידי אדם, כאן בידי שמים. א"ר אלעזר כל המונה את ישראל עובר בלאו,

מנהיג אחד שהוא מלך המשיח **וְעָלוּ מִן־הָאָרֶץ** מארצות הגולה אל ארצם (רד"ק) **כִּי גָדוֹל יוֹם יְזַרְעָאֵל** יום קיבוץ ישראל (ע"פ ת"י) מארצות הגולה שפוזרו שם ה' כמפורז זרעים על פני השדה (רש"י): **גַּאתֶם בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵימִין אָמְרוּ לְאַחֵיכֶם** בני עשרת השבטים שהיו קרואים לא עמי בזמן שהיו עושים הרע בעיני ה', עתה בזמן הגאולה אמרו להם שהם **עַמִּי** [ו] כמותכם (רד"ק בשם רס"ג) וכן אמרו **וְלֹאֲחֹתֵיכֶם** נשי עשרת השבטים **רַחֲמָה** אני ארחם עליהם (מ"ד ע"פ רד"ק): **דַּרְיָבוּ בְּאַמְכֶם רִיבוּ** אתם הצדיקים התוכחו עם אמכם שהיא כנסת ישראל (מ"ד) אם כל הדורות (רש"י) ובבקשה תריבו איש באחיו להשיבם לדרך הטובה **כִּי מַעֲתָה הִיא לֹא אִשְׁתִּי** [ז] כי סרתה מעלי **וְאֲנֹכִי לֹא אִשָּׁה** להזמין לה סיפוקה **וְתָסֵר זְנוּנִיהָ מִפְּנֵיהָ** [ח] ולא תצבע את פניה כדי למשוך הנואפים אליה **וְנֹאפֹפֵיהָ** ותסיר ולא תשים עוד בשמים **מִבֵּין שְׂדֵיהָ** והיינו שמעתה תעזוב דרכה (רד"ק, מ"ד): **הַזְמוּהִירָה שֵׁאֵם לֹא תַעֲזוּב דְרַכָּה פֶן־אֶפְשִׁיטְנָה** [ט] מבגדיה ותשאר **עֲרֻמָּה וְהַצְנִתֶיהָ** אעמיד אותה בלי לבוש ומכסה **כִּיּוֹם הַחֲלָהּ וְשִׁמְתֶיהָ כַּמְדָּבָר** הפקר לכל **כַּמְדָּבָר (רד"ק) וְשִׁתָּהּ אִשִּׁים אוֹתָהּ בְּאֶרֶץ צִיָּה** שוממה (מ"צ) **וְהִמְתִּיהָ** ואמית אותה (ת"י) **בַּצָּמָא [י]: וְאֶת־בְּנֵיהָ אִפִּילוּ הַצְדִּיקִים שְׁבָהֶם לֹא אֶרְחָם** שילכו בגולה **כִּי־בְנֵי זְנוּנִים הֵמָּה** עובדי עכו"ם (מ"ד): **זַכֵּי וְזִנְתָה אִפֹּם [יא]** שכללות האומה סרה מעלי [יב] **הַבִּישָׁה הַזֹּרְתָם** האם שהרתה אותם עשתה מעשה בושה

עיונים והארות

ו. **ובת"י** ורש"י פי' אמרו לאחיהם עמי – תחזרו לתורה שלי ואז ארחם ואקבץ אתכם.

ז. **ובת"י** פי' תוכיחו לכנסת ישראל מכיון שאינה מתעניינת בעבודתי לא אקבל תפילותיה עד שתעזוב מעשיה הרעים.

ח. **וכ'** עוד הרד"ק וז"ל: והפנים הוא משל לנביאים שהיו העם מחליפים נביאי ה' בנביאי השקר ואלה הם הזונים, ושדים הוא משל לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה כמו שפירשתי בספר יחזקאל והיו מחליפים אותם בחוקי עכו"ם ואלה הם הנאפופים.

ט. **ובת"י** פירש פן אפשיטנה וכו' – אולי אסלק שכינתי ממנה (מעם ישראל) ואעשה אותה עזובה כימים הראשונים שלה לפני שהתקרבה לעבודתי, ויחול הרוגז שלי עליה כמו שחל על דור שעברו על תורתי במדבר, ואעשה הארץ ריקה, ואהרוג אותה בבצורת – ברעב, ה"י.

י. **וברד"ק** כ' ואפשר שיהיה בצמא משל לבטול התורה והמצוות והנבואה כמ"ש "לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'".

יא. **כי** זנתה אמם (ילק"ש) אמר רבי שמלאי אמר הקב"ה הדיינים מביישינ דברי בפני עמי הארץ, כיצד, יושב ודורש לא תלוה ברבית, והוא מלוה ברבית, לא תגזול, והוא גזול, לא תגנוב, והוא גונב. וא"ר ברכיה מעשה באדם אחד שנגנב טליתו והלך לקבול לדיין עליה, ומצאה פרוסה על מטתו. לכך נאמר

בסדר הדורות, שרבי יהושע בן לוי ביקש להילוות לאליהו הנביא ולראות את מעשיו. אמר לו אליהו: תוכל להילוות אלי בתנאי שכל מה שתראה לא תשאלני לסיבת מעשי. אך ברגע שתשאל ואענה לך עליך להפרד ממני. קיבל עליו רבי יהושע בן לוי לראות ולא לשאול.

הלכו שניהם לדרכם והגיעו לעיר אחת ונכנסו לבית הכנסת. ישבו שם יהודים עשירים ומכובדים, ולאחר התפילה אמרו העשירים לשמש בית הכנסת להגיש לאורחים עניים אלה סעודה פשוטה. כשנפרדו מעשירי העם בירך אותם אליהו שיהיו כולם ראשים. תמה על כך רבי יהושע בן לוי, אך התאפק ושתק. לאחר מכן הגיעו לעיר קטנה ונכנסו לבית הכנסת. אנשי אותה העיר שהיו עניים, קיבלו את האורחים בסבר פנים יפות וכבודם בכבוד גדול.

כשנפרדו מאנשי העיר בירך אותם אליהו שיזכו לראש אחד. תמה רבי יהושע בן לוי וביקש מאליהו שיסביר לו את מעשיו התמוהים (זאת לאחר שראה לפניו כן עוד מעשים תמוהים אצל אליהו הנביא, וכבר לא יכל להתאפק) אמר לו אליהו: עיר שכולה ראשים הרי זו קללה, כמאמר הבריות: "ברוב חובלים תטבענה האניות". ראש אחד לעיר הרי זו ברכה גדולה, מנהיג אחד לדור.

ועל פי המעשה הנ"ל מובן הכתוב: "ושמו להם ראש אחד", שאין לך ברכה גדולה מאשר עיר שיש שם ראש אחד בלבד.

וכלימה (ט"ד) **כִּי אַמְרָה אֶלְכָּה אַחֲרַי מֵאַהֲבִי** בדרכי העכו"ם (רש"י) **נִתְּנִי** הנותנים לי **לְחַמִּי וּמִימִי**
צִמְרִי וּפְשָׁתַי לטוות במ בגדים, וכן נותנים לי יתר צרכי שהם **שִׁמְנִי** לֶסוּךְ **וְשִׁקְוִי** ומשקים להתענג בהם כמו יין
 וחלב (מלבי"ם): **חֶלְבֵן** הואיל וכך חשבה (ט"ד) **הִנְנִי-שָׁךְ** גודר וסוגר **אֶת-דֶּרְכְךָ בַּפְּסִירִים** בקוצים
וְגִדְרֹתַי אֶת-גִּדְרֹתַי שלא תוכל לעבור **וְנִתְּיבוֹתַיָּהּ** ודרכיה שהיתה הולכת בהם **לֹא תִמְצָא** עוד (רש"י):
וְרִדְפָה אֶת-מֵאֵהָבִיָּהּ [ג] שהם מצרים ואשור **וְלֹא-תִשָּׁיג אֹתָם** ולא תוכל לבקש מהם עזרה (רש"י)
וּבִקְשָׁתָם וגם כאשר תבקש אותם **וְלֹא תִמְצָא** מהם שום שפע **וְאַמְרָה** אז תאמר **אַלְכָּה וְאַשׁוּבָה**
אֶל-אִישֵׁי הָרְאשׁוֹן בעלי הראשון, כלומר אבטח בקב"ה **כִּי** כשהיה בשחוני בו (ט"ד) היה **טוֹב לִי אִזְ**
מֵעַתָּה: **וְהִיא לֹא יִדְעָה** לא שמה על ליבה לידע (רש"י) **כִּי אֲנֹכִי נִתַּתִּי לָהּ הַדָּגָן** התבואה
וְחִתִּירוֹשׁ ענבי היין **וְחִיצְהָר** והשמן (ט"ז) **וְכֶסֶף הַרְבִּיתִי לָהּ וְזָהָב** ובמקום להשתמש בהם לכבודי
עָשׂוּ אותן **לְבַעַל** [יד]: **יֵא לָכֵן** מפני שכך עשתה **אָשׁוּב וְלִקְחֹתִי דָגְנִי בְּעֵתוֹ** הדגן שלי בעת גמר בישולו
ע"י שאביא אויביה לקחתו **וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֵדוֹ** היין שלי בזמן הביכור **וְהִצַּלְתִּי** אפריש ואסיר מהם את **צִמְרִי**
וּפְשָׁתַי שנתתי לה **לְכַסּוֹת אֶת-עֲרוֹתָיָהּ** כי ימותו הצאן ולא לה יהיה צמר, והפשטים ילקו ולא יהיה לה מה ללבוש
(ט"ד): יב וְעַתָּה כאשר אסיר צמרי ופשתי (ט"ד) **אֲנִלְהָ אֶת-נִבְלָתָהּ** כיעורה ומעשייה הרעים **לְעֵינַי**
מֵאַהֲבִיָּהּ ובכל זאת **וְאִישׁ** מהם **לֹא-יִצְיַלְנָה מִיָּדִי** (רד"ק): **יג וְהִשְׁבַּתִּי** אבטל (ת"י)
כָּל-מְשׁוֹשָׂהּ [טו] שמחתה **חֲנֻנָּה** ג' רגלים (רד"ק בשם רס"ג) שמרבים להביא בהם שלמי חגיגה (מלבי"ם) **חֲדָשָׁה** ראש
 חודש שלה (ת"י) **וְשִׁבַּתָּהּ וְכָל מוֹעֲדָהּ** ר"ה ויוהכ"פ וש"ע (רד"ק בשם רס"ג): **יד וְהִשְׁמַתִּי** ואעשה שממה (רש"י) את
 מקום **גִּפְנֹהּ וְתֵאֲנִתָּהּ** שהם מיטב מאכל האדם **אֲשֶׁר אַמְרָה אֶתְנָה** "אתנן" [שהוא מתן הזונה המקבלת

עיונים והארות

זנתה אמם הובישה הורתם (דברים רבה ב, יט).
לחמי ומימי א"ר אלעזר אין פוסקין יינות לאשה, ואם תאמר
אלכה אחרי מאהבי וגו' שמני ושיקויי, דברים שהאשה
משתוקקת עליהם, ומאי ניהו תכשיטין (כתובות סה).
יב. ובת"י – שהלכו אחר נביאי השקר.
יג. ורדפה את מאהביה הם מיכאל וגבריאל, כמו שאמרו ז"ל
 כל רעיה בגדו בה אלו מיכאל וגבריאל, ותהיה הכוונה כי
 היו מבקשים אותם שיקיף זה מים זה אש (את ירושלים).
 ובגדו בה, ולא תשיג אותם כי לא יענו. (אלשיך)
ורדפה את מאהביה (ילק"ש) א"ר יוחנן משום ר' יוסי טובה
 מרדות אחת בלבו של אדם מכמה מלקיות, שנאמר
 ורדפה את מאהביה וגו', וריש לקיש אמר יותר ממאה מלקיות,
 שנאמר תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה (ברכות ז')

יד. וכסף הרביתי לה וזהו עשו לבעל (ילק"ש) אמר משה
 לפני הקב"ה, בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל
 עד שאמרו די, שנאמר ודי זהב, גרם להם לעשות העגל. א"ר
 שמואל בר נחמני מנין שחזר הקב"ה והודה למשה, שנאמר
 וכסף הרביתי לה (ברכות ל"ב).
טו. והשבתי כל משושה א"ר יוחנן מפני מה מועדים שבבבל
 שמחים, מפני שלא היו באותה קללה (שבת קמ"ה). תני
 נוהג אבל מראש חדש עד תענית דברי ר"מ, ר' יהודה אומר כל
 החדש כלו אסור, רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו אסור אלא
 אותו שבת לבד, א"ר יוחנן ושלשתם מקרא אחד דרשו,
 והשבתי כל משושה וגו', מאן דאמר מראש חודש ועד תענית
 מחגה, מאן דאמר כל החדש כלו אסור מחדשה, מאן דאמר
 אין אסור אלא אותו שבת משבתה.. (ילק"ש)

הָמָּה לִּי אֲשֶׁר נָתַנּוּ-לִי מֵאֲהַבֵּי וְשֹׂמְתֵימִי לְיַעֲרֹ מקום הפקר
וְאִכְלָתֶם חֵיטַת הַשֶּׁדֶה: טו וּפְקַדְתִּי ואזכיר **עָלֶיךָ אֶת-יְמֵי הַבְּעָלִים אֲשֶׁר**
תִּקְטִיר לָהֶם שהקטירה להם לשלם הגמול לפי רוב הימים (מ"ד) **וְתַעַד נִזְמָה וְחִלְתָּהּ** וקשטה עצמה בנזמים
וְהִלַּךְ אַחֲרַי מֵאֲהַבֵּיהָ וְאֵתִי שָׁכַחָה נְאֻם-יְהוָה: טז לָכֵן הִנֵּה אֲנֹכִי
מִפְתִּיחָ [טז] משדלה להמשך אחרי **וְהִלְכֶתִיחָ הַמְדַבֵּר** של העמים שהם הגלויות **וְדַבַּרְתִּי עַל-לְבָבָהּ**
 ושם תשיב אל לבה כי טוב לה כשעשתה רצוני מכשמרדה בי (רש"י): **יז וְנָתַתִּי לָהּ אֶת-פְּרִמֶיהָ מִשֶּׁם [יז]**
 מהתשובה שתשוב אלי אחזיר לה את כרמה [יח] **וְאֶת-עַמְּק עֶבֶר** העמקים שהיו עכורים ונשחתים מעתה יקראו להם שם
לְפֶתַח תִּקְוָה העמים יהיו חמודים כפתח נחמד שרוצים אנשים לבא בו **וְעִנְתָּה שָׁמָּה** תרים שמה קול שירה
 וזמרה לאל יתברך על הנפלאות **כִּימֵי נְעוּרֶיהָ** כימים שהיתה צעירה (מ"ד) שנעשו להם נסים בעת כיבוש הארץ ובעת בנין המקדש
וְכִיּוֹם עֲלֵתָה מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם ששרו משה וישראל על ים סוף (ד"ק): **יח וְהָיָה**
בַּיּוֹם-הַהוּא נְאֻם-יְהוָה תִּקְרָאִי לִי אִישִׁי האיש שלי (אישי מלשון אישות וחיבת נעורים (רש"י))
וְלֹא-תִקְרָאִי-לִי עוֹד בְּעָלִי שהוא שם משותף לעבודת אלילים (ד"ק) [וי"א מלשון אדנות ומורא (רש"י)]:
יט וְהִסְרֹתִי אֶת-שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ מפיהם של ישראל, וכפל ואמר **וְלֹא-יִזְכְּרוּ עוֹד**
ישראל [כ] בְּשֵׁמֶם [כא] של בעלים כי עבודת הבעלים תבוטל לגמרי (רש"י, מלבי"ם): **כ וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית בַּיּוֹם**

עיונים והארות

שמה כימי נעוריה, ואין ענתה אלא שירה, שנאמר ותען להם מרים. (תנחומא).
תניא ר' סימאי אומר, נאמר ולקחתי אתכם לי לעם וגו' ונאמר להלן והבאתי אתכם אל הארץ וגו', מְקִישׁ יציאתם ממצרים לביאתם לארץ, מה ביאתן לארץ שנים מס' רבוא, אף יציאת מצרים שנים מס' רבוא, וכתוב וענתה שמה כימי נעוריה, מה יציאתם ממצרים בס' רבוא וכניסתן לארץ בס' רבוא, כן לימות המשיח בששים רבוא (סנהדרין קי"ד).
יה. ובת"י פי' ואמנה לה את הפרנסים שלה וכו' עי"ש.
יט. ובמצודת דוד פי' והסירותי – אתן בליבם להסיר את שמות הבעלים מפיה שאפי' בלי כוונה לא תזכירם.
כ. וברד"ק בשם רב סעדיה גאון פי' שלא יזכרו עוד אומות העולם של הע"ז בפי א"ה כי אף האומות לא יעבדו עכו"ם באותו זמן כמו שאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.
כא. והסירותי את שמות הבעלים מפיה ולא יזכרו עוד בשמם (ב, יט) הנפש מישראל צריכה להתרחק מן הכוחות הרעים, מהאלילים ומעובדיה, שאפילו את שמותיהם לא יזכרו, שאת יזכרם ימחקו משפת פיהם, שכן הכל עלול לעשות רושם, ואפילו הזכרת השם ועל האדם לעקוף את

טז. לכן הנה אנכי מפתיה - (ילק"ש) רבי ברכיה בשם ר' לוי כגואל הראשון כך גואל האחרון, מה גואל הראשון נגלה להם וחזרו ונכסה מהם, כך גואל האחרון. וכמה הוא נכסה מהם, ר' ברכיה בשם ר' חמא בר חנינא מ"ה ימים, הדא הוא דכתיב ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם ימים אלף מאתים ותשעים, וכתוב אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה, אלו מותרים מ"ה אינון אלין מ"ה יום, שעלה להם וחזרו ונכסה מהם. להיכן הוא מוליכן, אית דאמרין למדבר יהודה, ואית דאמרין למדבר סיוחן ועוג, הדא הוא דכתיב לכן הנה אנכי מפתיה והולכתיה המדבר, מי שמאמין בו אוכל מלוחים ושרשי רתמים, הדא הוא דכתיב הקוטפים מלוח עלי שיח ושרש רתמים לחמם, ומי שאינו מאמין בו והולך לאומות העולם והם הורגים אותו. א"ר יצחק בר מריון לסוף מ"ה יום נגלה להם ומוריד להם את המן, למה שאין כל חדש תחת השמש, ומה טעם, וכיום עלותה מארץ מצרים (פסיקתא).
יז. ונתתי לה את כרמיה משם – (ילק"ש) מדבר בסדום ועמורה, לפי שנאמר ויהפוך את הערים האל, וכתוב בחלמיש שלח ידו הפך משורש הרים, לעולם הבא הקב"ה מרפא את ישראל ומרפא אותם, שנאמר ונתתי לה את כרמיה משם אלו הנביאים, ואת עמק עכור, עמק שעכרתי באפי, לפתח תקוה. אותה שעה הם אומרים שירה, שנאמר וענתה

ההוא עם-חַיִּית הַשָּׂדֶה וְעַם-עֹרֵף הַשָּׁמַיִם וְרֵמֵשׁ הָאֲדָמָה שלא יזיקו להם (ה"י) שאשביית כל המזיקין מן העולם (רש"י) וְקָשֶׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֲשֶׁבֶר אבטל (מ"ד) מִן-הָאָרֶץ כמש"כ "וכתתו חרבותם לאתים" (ד"ק) וְהַשִּׁבְיָתִים לְבָטָח: כֹּא וְאֶרְשֶׁתֶּיךָ [כג] לִי לְעוֹלָם אקח אותך להיות ארוסתי עד עולם ולא אמאס בך וְאֶרְשֶׁתֶּיךָ לִי בְצַדֶּק לפנים משורת הדין וּבְמִשְׁפָּט בעבור הצדקה ומשפט שתעשו, אז וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים אני אתנהג אתכם (מ"ד): כֹּא וְאֶרְשֶׁתֶּיךָ לִי בְאֱמוּנָה [כג] בשכר האמונה שהאמנת בי בגולה להבטחות שעל ידי נביאי (רש"י) [כד] וַיִּרְעַתְּ אֶת-יְהוָה אז תשיגי השגה גדולה לידע את ה' (מ"ד) כמש"כ כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם (ד"ק):

עיונים והארות

ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד (שמות רבה טו, לא).

נג. וארשתוך לי באמונה - (ילק"ש) אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמונה, וכן הוא אומר אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבאי תשורי מראש אמונה. וגדולה האמונה לפני מי שאמר והיה העולם, שבשכר האמונה שהאמינו ישראל שרתה עליהם רוח הקדש ואמרו שירה, שנאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו, אז ישיר משה ובני ישראל. וכן אתה מוצא שלא נגאלו אבותינו ממצרים אלא בזכות האמונה, שנאמר ויאמן העם, וכן אתה מוצא שלא ירש אברהם אבינו העולם הזה והעולם הבא אלא בזכות אמונה שהאמין, שנאמר והאמין בה', וכן הוא אומר אמונים נוצר ה' (מכילתא וראה שם עוד).

נד. בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר (חבקוק ב, ד): "וצדיק באמונתו יחיה".

כתב רבינו בחיי ז"ל בספרו "כד הקמח": למה תלו החכמים ענין זה בחבקוק ולא בדוד, הרי דוד המלך אמר (תהלים קיט, פו): "כל מצותיך אמונה"? אלא, חבקוק הזכיר את השכר, שעם האמונה יחיה האדם לעולם הבא שהם חיים נצחיים האמיתיים, אולם דוד לא ביאר את שכרם, אלא אמר: "כל מצותיך אמונה".

כל זה בא ללמד את האדם, שאם זכה לקיים אפילו מצוה אחת כהלכתה יזכה לחיי עולם הבא, כדברי הרמב"ם ז"ל בפירושו למשנה האחרונה במסכת מכות: "רבי חנניא בן עקשיא אומר: רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות. שנאמר (ישעיה מב, כא): 'ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר". מעיקרי האמונה בתורה, כי כאשר יקיים אדם אפילו מצוה אחת מתוך התרי"ג מצוות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה כוונה מכוונות העולם בשום פנים, אלא יעשה אותה לשמה מאהבה, על ידי זה יזכה לחיי עולם הבא. ועל זה אמר רבי חנניא: כי המצוות בהיותן מרובות, אי אפשר שלא יעשה האדם בחייו אחת מהן על מתכונתה ושלמותה, ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה (עיי' ילקוט שבע חלק ז' ערך אמונה). ואומר הבן איש חי ז"ל בספרו "אדרת אליהו" נמצא שהעיקר היא האמונה, ואם ישראל תהיה בהם מידת האמונה בשלימותה הרי הם מרוצים בזה לפני השם יתברך, ולזה אמר הנביא הושע "וארשתוך לי באמונה", אפילו במצוות האמונה לבדה, ובה וידעת את ה' כמה רב חסד הוא ומרבה להטיב.

דרכם, ומכל שכן שלא יתחבר עמהם ולא ישתף פעולה אף לדבר מצוה, ויש לשרש, לעקור ולאבד אפילו את זכרם.

וכבר ידועה אימרת ה"חתם סופר" זצ"ל, שלכן נכשל שאול במלכותו מפני שקראו לו שאול, שהיה גם שמו של אחד מאלופי עשו, כמו שכתוב בתורה (בראשית לו, לז): "שאול מרחובות נהר" (קול צופיך).

כב. ובת"י פי' אקיים אותכם לעולם וכו' עי"ש. וטעם דאמר ג' פעמים "וארשתוך" כ' הרד"ק וז"ל: כנגד מה שאמר אשת זנונים וזכר שלשה פעמי' וארשתוך כנגד שלשה גליות שגלו ישראל גלות מצרים וגלות בבל וזה הגלות שאנחנו בו היום וכל זמן צאתם מן הגלות היה האל י"ת כאלו מארס אותם הארוסים הראשונים כשהוציאם ממצרים לא היו לעולם שהרי גלו לפיכך אמר כנגדו וארשתוך לי לעולם- והארוסים השניים כשהוציאם מבבל לא היו בצדק ובמשפט שהם היו עושי' הרע שהרי כתוב שהיו בהם מחללי שבתות ונושאים נשים נכריות והיו כובשים אחיהם לעבדים ושדותיהם הנה כי לא היה בהם צדק ומשפט חסד ורחמים לפיכך אמר כנגדו וארשתוך לי בצדק ובמשפט שיהיו הם עושים שהרי ישובו בתשובה כמו שכתוב ושבת עד ה' אלהיך.

ובבעל הטורים (שמות יט, ד) כתב רמז בזה, כי ג' פעמים אמר הושע לישראל "וארשתוך", כנגד ג' דרכים שאשה נקנית בהם, כסף ושטר וביאה. ואף ישראל כן. בכסף, זו ביזת הים וביזת מצרים. בשטר, זאת התורה, שנאמר (דברים לג, ד) תורה צוה לנו משה מורשה וגו', אל תקרי מורשה אלא מאורסה (פסחים מט:). ובביאה, זהו שאמר יחזקאל (טז, ח) ואפרוש כנפי עליך וגו' ואבוא בברית אתך.

וביון דקדם לזה הכתוב (הושע ב, יח): והיה ביום ההוא נאום ה' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי, ו"אישי" לשון אישות, כמש"כ רש"י שם, נרמז בכאן ענין ג' דברים דאשה נקנית בהם.

ובמדרש איתא משל למלך שקידש אשה וכתב לה מתנות מועטות כיון שבא ללקחה כתב לה מתנות רבות כבעל, כן [עם ישראל] בעולם הזה אירוסין היו שנאמר (הושע ב) וארשתוך לי לעולם ולא מסר להם אלא הלבנה בלבד שנאמר החדש הזה לכם אבל לימות המשיח יהיו נישואין שנאמר (ישעיה נד) כי בועליך עושיך באותה שעה מוסר להן את הכל שנא' (דניאל יב) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע